

MAAKODU

Eesti esimene aia-, suvila- ja majaomanike ajakiri • XXIV aastakäik • oktoober 2013

MAAKODUGA
MAROKOSSE!

Lugejate reisimuljeid Ungarist

Postkastide
iludusvõistlus

Bullerby –
kodu alevi servas

Kividega väetatud
maheaed

Vallatu vaimuga

Vildivilla

Teeme aeda
turbapeenra

hind 2.90 €

ISSN 0235-6899

9 770235 689028

KATUS LÄBI? TEEME ÄRA!

Tuleme kohale ja möödame. Valmistame ning paigaldame. Üle Eesti.

AS TOODE KATUSEABI:

TELEFON: 659 9400, 800 7000

* 2013. aasta jooksul AS Toode paigaldatud katustele TASUTA 1-aastane lisagarantii!

www.toode.ee/katuseabi
e-kiri: toode@toode.ee

Sisukord

KODU

38

- 6 Meie aia uhkus
- 8 Bullerby hõnguga kodu
- 18 Majakalinnak toob Sõrve sääرده elu
- 22 Palmse – Lahemaa pärl
- 30 Postkastid iludusvõistlusel

AED

- 32 Kividega väetatud valge aed
- 38 Iga ilmaga mugav Ojamäe talu
- 44 Kanaaride karikakar –
peenrale ja potti
- 48 Teeme aeda turbapeenra
- 54 Roosid valmistuvad talveks
- 58 Labidaga aia kallal
- 60 Uudised

ELULAAD

- 62 Suvelõpp madjarite maal
- 68 Reis Aafrika läänenurka
ja külmapoolusele
- 70 Kohvihõnguline Vildivilla
- 74 Sügisvärvid taldrikul
- 78 Kraapimis- ja vaatlustorn Kessule
- 80 Koera *hot spot* vajab kiiret ravi
- 81 Oktoobri sündmuste kalender
- 82 Ristsõna

62

18

30

48

44

32

22

74

Kaunist korilust!

Loodus on sel aastal eriti lahke olnud ja hellitanud meid imeilusa suvelõpuga. Mis võiks olla toredam, kui päikeselisel soojal päeval seenekorviga mööda metsa tuuseldada või rabas pohli ja jõhvikaid korjata. Selle ilusa idüllil rikkujaks on ehk ainult tüütud põdrakärbsed, keda pärast krae vahelt taga ajada.

Usinatel perenaistel podisevad juba pikemat aega pliidil potid, sest suur suvi ja kuldne sügis tuleb purki panna. Eks ikka selleks, et tuisusel ja külmal talvapäeval see sahvrist söögilauale tuua ning kuulata, kuidas pere heameelest mõmised.

“Kust talust te olete? Kas marju ka on?” küsis rappa jõhvikale tulnud jutukas proua, nähes kaht naist, tagumik taeva poole, punaseid pärleid samblavaibalt korvi noppimas. “Me siitsamast,” viipas kaaslane lähima maja poole. Kui ikka marjad otse sinu maja taga rabas kasvavad, pole ühtki vabandust, miks sa neile järele minna ei saa – puhas laiskus, teatas sõbranna. Ta rääkis loo, kuidas nad Soome külla läksid ja majahoovis kasvavaid söögiseeni nägid, mida keegi miskipärast ei korjanud. Nad küsisid, et miks perenaine neid ometi ei korja ega purki pane. Naine vastas veidi häbelikult, et ta ei oska. Mine võta kinni, oli see nüüd siiras ülestunnistus või heaoluühiskonna haigus, kuid imestust tekitas küll.

Mulle meeldib, et eestlased on korilased. Paljud ei varu metsaande mitte ainult oma pere tarbeks, vaid teenivad sellega raha. Ja ehkki nurisesime meiegi, et raba on läbi trambitud, suured mammud ära korjatud, saime meie ämbrid täis ja kuremarju jätkub ka järgmistele.

On tore, et me käime metsas, rabas, tunneme seeni ja oskame kõigest sellest kraamist imemaitsvaid hõrgutisi valmistada. Ning kui potid tulel aina vihasemalt podisevad, köök ja kogu tuba täitub meelaste aroomidega, purgid on otsa saanud ning nagu igal sügisel, vaatab poe purgiriulist vastu tühjus, viskab mees juba kulunud nalja: “Tänavu tuleb vist eriti külm talv.”

Head Maakodu
lugejad, soovin teile
ilusat, kuldset sügist!

Kadri Jakobson
Maakodu
peatoimetaja

Tere, Maakodu!

Mulle meeldis artikkel “Õmblusmasinalt laenatud ilu”. Minu kodus on 1932. aastal Talupere-naise tellijate vahel välja loositud peaaühind – jalaga õmblusmasin Singer.

Võitja oli minu onunaine Jalgsema külast, ta oli ka veel õmbleja. Pärandina on tulnud see masin minule ja on praegu töökorras. “Vabastajatele” ja “kultuuritoojatele” meeldisid kõik mehhanismid – õmblusmasin oli mõnda aega maetud aeda marjapõõsaste kõrvale. Käsitsemise õpetus Singeri õmblusmasina jaoks on 1924. aastast. Põhjalik – ikka kasutada õiget õli ja niiti. Olen masinaga sama vana.

Selma Paidest

Tere, Maakodu!

Ajakirja sirvides jäi kohe silma lugu sellest, et Eesti tuntuim metsamoor loob taimetarkade kooli. Sellises koolis tahaks ise ka õppida. Tundub, et see oleks midagi minu jaoks! Veel meeldisid artiklid “Metste talu vürtsikad viljad” ja “Üllatusi täis Uuetoa talu”. Ilusat septembrit soovides

Pirje Pappel

Parimate tervitustega Raplamaalt!

Tänavuse sügise kohta võib küll öelda “kuldne”, ja seda kõige otsesemas mõttes. Muidugi on kalendrisse vaadates alles suvi, aga sellist ilusat suvelõppu saame siiski harva nautida.

Arvan, et vaevalt kellelgi veel sellist võimsat lõhnavat kanepit aias on kui minul. See pole päris tavaline, mis looduses kraavi äärtes, vaid aretatud sort. Kõrgust on taimel üle 2 meetri ja läbimõõt taime keskpaigast vaat et rohkemgi. Ja pilku püüab pea aasta ringi.

Igal sügisel oma üllatused – tänavu on selleks iirised aias. Lill, mis õitseb juunis, õitseb minu aias praegu. Ka siberi iiris õitses teist korda.

livi

ETTEVAATUST KASS!

Muhe lugemine

Muheduse auhinna annaks kassihoiatussildi eest!

Tuju sai hääks! Tahaks oma silmaga kaeda põldu, kus kasvavad kaalika mõõtu sibulad. Ja näha kollasekarva vurrulist iseteadlikku tüüpi, kes seal vahti peab. Juba Mati Unt teadis, et kollastel kassidel on koht kirjandusloos. Aga köök ootab sibulaid ja paprikaid, silm nii söödavat kui söömatut ilu. Tänu kasvatajaile!

Tervitustega Helle Mikk

Hea Maakodu lugeja, tragi perenaine või peremees!

Milline hoidis on saanud aastatega teie pere lemmikuks? Mis on meespere lemmik? Millist kiidavad teie külalised? Maakodu oktoobrikuu lugejamäng on “Meie pere lemmikhoidis”. Ootame teie retsepte, tegemisõpetusi, väärt nõuandeid ja kogemusi.

Parimate kirjasaatjate vahel loosime auhinnaks välja tänuväärt abimehe – Fiskarsi võsakiini, mille väärtus on ligi 40 eurot. Võsakiin on tõsine abimees nii metsas kui aias, seda kasutatakse võsa raiumiseks ja tihedamate okste harvendamiseks.

MAAKODU

Toimetuse aadress:
Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Levi ja tellimine 680 4444, klienditugi@lehed.ee
Peatoimetaja Kadri Jakobson
661 3370 kadri.jakobson@maakodu.ee
Tegevtoimetaja Kristel Kirss
661 3373 kristel.kirss@maakodu.ee
Toimetajad
Kaja Kurg 661 3374 kaja.kurg@maakodu.ee
Jaan Mettik jaan.mettik@maakodu.ee
Jana Rand 661 3375 jana.rand@maakodu.ee

Keeletoimetaja Ene Leivak 661 3311
Korrektor Merike Järvepp 661 3372
Kujundaja Merike Arbet
Reklaam Helen Lehismets 661 3312
helen.lehismets@lehed.ee, faks 669 8174

Väljaandja AS Eesti Ajalehed
Trükk AS Printall
Kaanefoto Sven Arbet

Leibur kuulutab välja konkursi Leiburi Leivategu 2013!

Leibur on Eesti vanim leivaküpsetaja ja seepärast peame oma auasjaks kohaliku leivakultuuri edasikandmist. Kuulutame välja konkursi parima kodus küpsetatud rukkileiva leidmiseks.

Konkursil osalemiseks saada omaloominguline rukkileiva retsept koos fotoga veebilehele toidutare.ee/leivategu2013, e-postil omamaitse@kirjastus.ee või aadressil Oma Maitse toimetus, Ajakirjade Kirjastus, Niine 11, 10414 Tallinn hiljemalt 31. oktoobriks.

Konkursile saabunud retsepte hindavad Leiburi tootearendusjuht Tiina Rühka, Oma Maitse peatoimetaja Monika Kelle ja Leiburi Leivategu 2012 võitja Triin Kuus.

Kümne parima retsepti autorid kutsume novembris lõppvõistlusele. Finalistid ise koos eelmainitud žüriiga valivad lõppvõistlusele pääsenute seast oma lemmikleiva, mis läheb Leiburi tootevalikusse ning muutub kättesaadavaks kõikidele eestimaalastele.

Võitja saab 1500 eurot auhinnaraha ja oma leiva Leiburi sortimenti.

Täpsem info konkursi tingimuste ja auhindade kohta veebilehtedel www.toidutare.ee/leivategu2013 ja www.leibur.ee.

OmaMaitse

toidutare

Eesti lemmikleibade küpsetaja.
Aastast 1762.

Aia pilgupüüdja - puuriit-kuur

Meie aia uhkus on puuriit-kuur, kus saab hoida ka tööriistu. Selleks et puuriidad püsti püsiks, ehitasime riitade ladumiseks karkassi.

Puuriit-kuuri ukse tegime nagu saloonil, see avaneb hingedel mõlemat pidi.

Tervitustega **Helve Urva**

Meie aia uhkus

*Maakodu septembri lugejamäng
“Minu aia uhkus” tõi toimetusse üsna
mitmeid toredaid fotosid ja lugusid.
Suur tänu kõikidele, kes võtsid vaevaks
oma rõõmu meie ja lugejatega jagada.
Selles ajakirjas avaldame ainult osa
fotodest, mida me lugejad saatsid.*

Uhke inglitrompet

Minu aia uhkus on 2,5 meetri kõrgune inglitrompet. Aastaid tagasi kingiti mulle kaks 20 cm kõrgust inglitrompeti taime. Olen neid paljundanud ja kinkinud ka teistele. Seda kollast olen ainult pidanud talveks lühemaks lõikama, sest muidu ei mahu hoiuruumi ära. Ruumi temperatuur olgu vähemalt +2 kraadi. Vaja on ka kasta. Kasvatamisel ongi kõige raskem ületalve hoidmine.

Maie Angerjas

Lille talust Järvamaalt

Kasvuhoone kui suvepikendaja

Me armastame oma pere kasvuhoonet. See on viimased kolm aastat pakkunud meile suvepikendust. Märtsi lõpust kuni novembrini on kasvuhoone rõõmu täis. Lisaks tomatitele ja viinamarjadele kasvavad seal ka lapsed. Enamiku suveöödest on majake laste elupaigaks. Ise proovin veeta siin iga vaba hetke. Piisab vaid pilgust, ning triiphoone täidab mu südame helluse ja armastusega.

Kasvuhoone ehitamisest jäid üle liimpuitpostide jupid, millest said karkassi tugipostid. Sinna vahele ehitasime vineerist ukсед, mis käivad hingedega vastu maad. Istumisplaatki on vineerist. Pildiraamid laste joonistuste ümber on vanadest katuselaudadest. Kuldset sügist!

Liis Põld

Sajandivanune pirnipuu

Meie Allika talu hoovis kasvav pirnipuu annab igal aastal uhke saagi. Puult alla potsatanud pirnid niisama süües väga maitsvad ei ole, küll aga saab neist head mahla. Puu on seest tühjaks kõdunenud. Pole ka ime – pirnipuu saab järgmisel aastal saja-aastaseks.

Tänavu tegi rähn puule suurpuhastust, tubli kogus puukoort oli alla sadanud ja tüve ümber maas. Eelmisel aastal oli puu otsas suur vaablasepesa. Nende kohalolu häiris meid kõiki.

Samas jätkus ikka kõigil silmi puu imetlemiseks. Nii sugulased kui ka tuttavad on imeks pannud, kuidas merele nii lähedal olev viljapuu nõnda kõrgeks on kasvanud. Augustis astusid hoovi välismaalased, kes soovisid meie pirnipuust pilti teha. Nende meelest on see puu erakordne. Nüüd nägime seda ka ise.

Allika talu pere Kihnust

Võitjad

Fiskarsi teleskoopvarrega reha pälvis meie arvates väga atraktiivne ja ainulaadne Helve Urva aiaehitis – puuriit, mis on ühtlasi ka puukuur. Selle tegijad on näinud suurt vaeva, tulemus on aga suurepärane. Palju õnne!

Tunnustame ka peret, kes on ehitanud kasvuhoone, kus kogu pere tahab koos olla. See on tõepoolest suurepärane suvepikendaja! Teile on auhinnaks Fiskarsi teleskoopvarrega luud. Õnnitleme!

Ristsõna lahendasid õigesti need, kes said lahenduseks "Õrnad Eestimaa orhideed. Kaunis kuldking. Valge tolmepea. Rohekas käoheel. Kuradi sõrmkäpp".

Loosi tahtel võitis raamatu "Seltsilistaimed. Maheaedniku käsiraamat" Anna Nilisk.

Ootame teie kirju ja küsimusi toimetusse hiljemalt 17. oktoobriks.

kodu lugu

Bullerby

hõnguga kodu

Tekst Kristel Kirss
Fotod Sven Arbet

*Ulvar ja Kirsti
Kaubi soovisid rajada kodu,
millest õhkuks Astrid Lindgreni
kirjeldatud Bullerby küla talude soojust
ja hõngu. Kogu hingest soovitu
saab sageli teoks.*

Kodu kolmele põlvkonnale. Maja ühes tiivas on Ulvari ja Kirsti pere kodu, teises tiivas elavad Kirsti vanemad. Suure pööningu saavad peretütred tulevikus soovi korral enda äranägemise järgi sisustada.

Juba siis, kui Ulvar ja Kirsti Aruküla keskusesse korteri said, hakkasid nad unistama oma majast. Kümnekond aastat tagasi avanes paljudel noortel abielus peredel võimalus EVPde eest maad erastada.

“Olime abikaasaga pidevalt sõidus või komanderingus, saime jaole viimasel hetkel,” meenutavad nad. Kolm viimast krunti asusid Aruküla servas, suure põllu ja metsatukaga terviseraja naabruses.

Päeval mil noor pere kahe väikese tütre – Looa ja Saalega – jalutamas ning maalapikesi uudistamas käis, nosis ühel maatükil lehm rahulikult rohtu. Just sellele karjamaale ei olnud keegi veel avaldust esitanud. Kaubide pere ei jätnud võimalust kasutamata.

Kaunilt kolmevärviline maja

Metsandushariduse ning arhitektuurihuviga Ulvar tunnistab, et tegelikult oli tal täpne ettekujutus väliköögist ammu enne majaplaane vaimusilmas olemas.

“Maja hakkasimegi ehitama vaid selleks, et kui väliköögi valmis saame, oleks koht, kus ööbida,” naljatab peremees.

Tõsiseks tööks läks 2005. aastal ning loomulikult sai maja enne välikööki valmis. Kirsti soovis, et nende pere kodu oleks selline, nagu kirjeldab Astrid Lindgren oma “Bullerby laste” raamatus.

Hubase köögi mööbel telliti pereettevõttest Moons. Selle keskmes on hommikuseks kiireks kohvitamiseks köögisaar.

Elutoa madala kapi aitas ehitada kamina-meister.

“Mõtlesime – kuna meist kahel pool olid krundid veel tühjad ehk Lõuna- ja Põhjatalu veel ehitamata –, et lähtume kodu sättides Vahetlust,” seletab peremees.

Esialgul joonistasid Ulvar ja Kirsti koos tulevase maja visandi, planeerides hoonesse oma pere toad ning privaatses majatiiva ka Kirsti vane-

matele. Seejärel usaldati oma nägemus arhitekt Edgar Potsepsile, kes joonistas maja projekti. See oli üks põnevamaid perioode, mil nende visioonist sai reaalne projekt.

Kõige ehmatavam hetk jõudis kätte siis, kui kopp krundile vundamenti jaoks augu kaevas. “Ma ehmatasin tõesti ära. See oli nii suur! Ehitaja vaatas mulle otsa ja kinnitas: “Aga teil ongi ju suur maja!””

Kui maja valmis sai, tuli langetada raske ostus – mis värvi kodu värvida? Otsustati kasutada kolme tooni. Nii Kirstile kui Ulvarile meeldis väga oliivroheline. Et leida sellega sobivaid värve, kasutati Sadolini virtuaalse keskkonna interaktiivset lahendust, kus toone sai omavahel sobitada. Värvidega mängides leiti põhitoonile seltiks pruun ja tumeroheline. Just sel moel sündinud maitsekat värvilahendust kasutati nii maja, kuuri, aia kui ka postkasti värvimisel.

Rassimist jagus mitmeks aastaks

Kui suur maalritöö tehtud sai, võeti ehitajatelt tööjärg üle. Siseviimistluse ja terrasside ehitamise võttis pere enda kanda. “Kolisime kiiresti sisse, sest korter oli meil juba müüdud. Siin olid vaid valged seinad ja betoonpõrandad. Panin kiiresti triibulised kaltsuvaibad strateegilistesse kohtadesse. Samas ei olnud meil siis veel WCd,

**SÜGISESELT
SOODSAD
HINNAD!**

- **TERASKATUSED**
- **VIHMAVEESÜSTEEMID**
- **KANDVAD PROFILID**
 - **LISATARVIKUD**
 - **TURVATOOTED**

Tel 529 0177, myyk@bestroof.ee

www.bestroof.ee

TRANSPORT ÜLE EESTI • JÄRELMAKSU VÕIMALUS

Röduga magamistuba kaunistav sirm leiti vanavaralaadalt. Ostes oli see vaid raam. Sobiva kanga leidis Kirsti oma vanadest tekstiilivarudest, see oli ostenud enne maja ehitamist. Nüüd sobis see sirmi ja uue tapeediga nagu valatult.

Soliidset kabinettuba ilmestavad kasepuidust raamatuiulid ning Ulvari vanavanaisa nikerdatud töölaud. Maalimine on pereisa üks paljudest hobidest.

Antiikset pinki on Kirsti ise heegeldatud pitsiga parandanud.

Kodusust lisavad vanad mööbliesemed, mida Ulvar oskab ise restaureerida. Viimati sai korda tehtud ning puhvetkapi naabriks sätitud oma potilille ootav lillepostament.

seetõttu kasutasime tütardega minu lahke sõbranna külalislahkust,” meenutab nüüd Kirsti naerdes. Õnneks oli sõbranna kodu lähedal.

“See oli päris raske aeg. Lapsed olid siis veel väikesed, Looa kuueaastane, kui ehitusega alustasime. Paralleelselt kodu rajamisega tuli ju ka tööl käia,” meenutab Kirsti. Ulvar kaotas ehitusperioodil oma kehakaalust kaheksa kilo.

Ootamatult palju tööd, aga ka muret tõi perele maja ümbritsev maa. Kuna krunt asub lohus, täideti tasandamiseks kogu pinnas ligi

meetrise mullakihiga. Naabrid rääkisid juba siis, et selles piirkonnas võib aeg-ajalt esineda uputus, sest tegu on karstialaga. Kuuldavasti oli viimane tõsine uputus olnud 27 aastat tagasi.

Kimpus liigveega

Kui Ulvari ja Kirsti pere oli viis aastat oma kodu nautinud, saabus ootamatult nende hoovi väga vesine kevad.

“Aed ja hoov ujus ning lainetas. Kuna suurvesi uputas ka mitme naabri hoovid, tellisime kamba

Armas ja hea koht. Hubasust loovad ses väikses ruumis Mustri kauplusest ostetud tapeet, Kirsti heegeldatud pitsiga ehitud käterätihoidja ning vanast kapiuksest tehtud peegel.

peale pumbad,” meenutab peremees. “Pumpsime vee üle mäe. Esiialgu ei suutnud me veetaset palju alandada, aga see vähemalt enam ei tõusnud.”

Kuna üleujutus oli siiski muljetavaldav, algatasid Raasiku valla kohalikud elanikud kaks aastat tagasi liigveega tegelemiseks töörühma. Eelmisel aastal telliti uuring koos liigvee ärasuunamise lahendustega kogu Aruküla kohta.

Nüüd on asjaajamisega jõutud juba niikaugelt, et järgmisel kevadel ehitatakse Aruküla südamesse дренаažid ja puhastatakse kraavid ning hakatakse vett ära suunama. “Tegelikult ehitati siia ka 27 aastat tagasi дренаažid. Siis aga järgnes pikk periood, mil uputusi ei olnud. Kui elamuehitus hoogustus, ummistati дренаaž, inimesed

Puuriit saunalaes. Lakke paigaldatud tammeketaste liim ei pidanud ning kettad hakkasid järgemööda alla kukkuma. Nüüd on Ulvar kõik kettad uue liimiga kinnitanud. Turvakaalutlustel pani peremees lae alla võrgu. Seintel on kindakrohv.

ajasid kraavid kinni, viies sinna oma sodi ja taimekõdu. Eeldati, et neid ei ole vaja,” ütleb Ulvar. Nüüd on taas lootust, et uued дренаažid suudavad edaspidi hullema nende aiast eemal hoida.

Igas toas eri põrandakate

Kodu sisekujundusele annab vihje elutoa seinal rippuv pilt, millel on kujutatud Astrid Lindgreni sünnikodu. Rootsi lastekirjaniku teostest õhkuvat armsust on kõikides nende tubades.

“Eelmine kodu, korteris, oli moderne. Valitud värvid olid hästi jõulised – roheline, lilla, sinine...” meenutab Kirsti ja Ulvar jätkab: “Maja sisustama hakates mõtlesime, et mida Kirsti soov ehk Bullerby stiil meie jaoks tähendab. Otsustasime, et selles on puidu ja tapeetide soojust. Võimalikult vähe lakki ja üldse rohkem naturaalseid materjale.”

Nii on köögilaeks servamata laud ning mitme eluruumi seinu katavad romantilised pabertapeedid. Peremehe soov oli, et toapõrandad saaksid puidust katted. Nii võib jala all tunda nii tamme-, kase- kui ka männilaudadest põrandaid. Puidust põrandad on talle all soojad ja mõnusad. Ulvaril oli põrandate juures veel üks tahtmine. Nimelt ei soovinud ta põrand- ja ukselehtedest näha ühtegi kruvipead. Mees ei hoolinud, et seesuguseid tuli tal endal paigaldama hakata ja see polnud sugugi lihtne.

TAMREX

PANE OMA MUGAVUS PROOVILE!

XTR ALUSPESU TÖÖTAMISEKS JA SPORTIMISEKS

Snickers Workwear XTR soe aluspesusärk

art 9430/0418

HIND 55.- €

Uue põlvkonna soe aluspesusärk, mille loomisel on kasutatud parimaid materjale ja parimat tehnoloogiat. Ärk hoiab sind kuiva ja värskena, see on mugav ning juhib higi ja niiskuse kehapiinnalt eemale. Riieetus pakub kaitset, isoleerib ja ventileerib just õigeid kehapiirkondi. Materjal on kõrgtehnoloogiline AVS kangas (56% polüamiid, 40% polüpropüleen, 4% elastaan, 200g/m²).
Värvus: tumehall/must

Snickers Workwear XTR pikad aluspesupüksid

art 9431/0418

HIND 49.- €

Uue põlvkonna aluspesupüksid, mille loomisel on kasutatud parimaid materjale ja parimat tehnoloogiat. Püksid hoiavad sind kuiva ja värskena, mis on mugavad ning juhivad higi ja niiskuse kehapiinnalt eemale. Riieetus pakub kaitset, isoleerib ja ventileerib just õigeid kehapiirkondi. Materjal on kõrgtehnoloogiline AVS kangas (56% polüamiid, 40% polüpropüleen, 4% elastaan, 200g/m²).
Värvus: tumehall/must

Snickers Workwear Wool Mix sokid

art 9202/0418

HIND 17.- €

Mugavad, elastsed ja soojad töösockid, sobivad hästi ka sportimiseks. Tugevdused kannal ja varba osas, õhem ja elastne jalavõlvi osas, talla all sooned niiskuse juhtimiseks. Kanna taga hõõrdumist vähendav paksendus. Materjal WoolFusion isoleeriv segulõng - 60% vill, 20% polüamiid, 6% siid, 4% Lycra.
Värvus: tumehall/must

Mugavus. Vastupidavus. Funktsionaalsus. Disain.

Kirsti ja Ulvar
nauidvad
puhkehetki
oma vahvas
väliköögis.

Mõnes kohas, kus ei õnnestunud naela või kruvi vältida, kattis ta nende läikivad pead puidust punnidega.

Meistrite tööd osatakse hinnata

Ise ehitades ja sisustades võtavad asjad aega. Kirsti hinnangul on see nende kodule isegi kasuks tulnud, sest nii on mitmed mõtted esialgselt paremaks settinud. Näiteks said nad sauna valmis alles eelmise aasta lõpuks.

Kabinet, kus pereisa arvutiga töötab ja maalib, ootab sobivat tugi-tooli siiani. Selle toa põrandale valiti tammest põrandaparket. Soliidne tapet ning korstnajalga katvad dekoratiivsed kiviplaadid leiti tavalisest ehituspoest, kasepuidust raamaturiulid firmast Unolik. Vaid uhkete nikerdatud jalgadega arvutilaud – Ulvari vanavanaisa kätetöö – oli ammugi olemas.

Kirsti ütleb, et elutuba sisustades juhtusid nad kokku mitme torema meistriga. Et mõnusalt romantilise nüansi ja tekstiiliga pehmet mööblit poest ei leitud, telliti see headelt sadul-seppadelt-mööblimeistritelt.

Kaminameister Ako Ellus ehitas kamina kõrvale samadest kividest seinad madala kapi jaoks. Sellel kapikesel on nüüd televiisori koht.

Kuna väikest viisi on peremehe huvi ka restaureerimine, siis käiakse antiigilaatadel. Seidla laad on üks pere lemmikuid, sealt on toodud paljud nende kodu aksessuaarid. Viimaselt laadalt toodi lillepostament, mis nüüd on kasutamiskõlblikuks kohendatud.

Mätaskatuse ja kasvuhoonega väliköök

Kui maja viimaks sisustatud sai, oli Ulvaril lõpuks aega unistatud välikööki ehitama hakata. “Ma olin lapsepõlves sageli Kuressaares vanaema-vanaisa juures ja neil oli kõrvalhoones väliköök. Mamma alati praadis seal pliidil kotlette. Kuigi vanaema ammu enam pole, jäi minusse sellest ülihea emotsioon,” meenutab ta.

Kirsti isa Riho ja ema Maret toetasid noore pere ideed igati. Äi oli sageli Ulvarile abiks, üksi ei oleks noor mees kuidagi hakkama saanud. Maret pärusmaa on väliköögi kasvuhoone taimede eest hoolitsemine. Lopsakad salatitaimed kuluvad väliköögis süües või toitu kaunistades kohe ära. Tänavu on salatit kasvuhoonesse külvatud mitu korda. Kirsti on tehtuga väga rahul, seda enam et abikaasale meeldib pliidil pannkooke küpsetada ja kotlette praadida. Ulvari sõnul on neil siiski tööjaotus – Kirsti teeb näiteks pannkoogitaina ja tema praeb koogid valmis. “Toas on meil nii, et kes teeb taina, see küpsetab. Siin pole peale minu veel keegi kooke küpsetanud.” ❀

VÄRSKE JA PUHAS JOOGIVESI NII KOJU KUI KONTORISSE!

AIRVITAMIN

Aluseline ioniseeritud vesi

- Elus vesi
- Väiksema struktuuriga ning paremini omandatav
- Rohkelt vajalike aluseliseid mineraale (kaltsium, magneesium)
- Rohkelt vaba hapniku mis tõstab vee PH taset
- Puhas antioksidant tänu tugevale miinuslaengule vees

Happeline ioniseeritud vesi

- Surnud vesi
- Eriti tugev antibakteriaalne toime
- Välispidiseks kasutamiseks
- Juuste hoolduseks, käte pesemiseks
- Naha marrastuste ja haavade puhastamiseks
- Suu ja Hammaste hoolduseks

Lisainfot vee ioniseerimise ning seadmete kohta vaata meie kodulehelt www.airvitamin.ee

Nüüd veeionisaatorid veelgi soodsamate hindadega:

Under Sink Delfi

- Täiuslik peidetud veeionisaator
- Paigaldus köögikappi
- Juhtimine puuetundlikult kraanilt
- Aluseline ja Happeline vesi korraga
- Palju lisafunktsioone

Soodushind 1265.-

JP 107

- Puuetundlik ekraan
- Aluseline ja Happeline vesi
- Lihtne paigaldada ja kasutada

Soodushind 625.-

JP 109

- Vesi vaid ühe nupuvajutusega
- Suur digitaalne ekraan
- Lisakaltsiumi võimalus
- Aluseline ja Happeline vesi

Soodushind 995.-

Airvitamin OÜ salong Tallinna Kesklinnas Kaupmehe 6 | salong avatud E-R 9-18
Tel 642 0093, 5635 6112 | info@airvitamin.ee | www.airvitamin.ee

AIRVITAMIN
www.airvitamin.ee

tervislik.ee
tervisepood internetis

UFO
INFRARED TEKNOLOJII

UFO UK 23 Star
SOODUSHIND vaid 199 €

- reguleeritav võimsus 1,3 kuni 2,3 KW 5 astet
- puldist reguleeritav

SOOJUSKIIR

KODUTERRASSID, RESTORANID, BAARID, KOHVIKUD, TERRASSID, VÄLIGRILLID, VÄLIKÖÖGID...

Puldist reguleeritav soojuskiirgur UFO UK STAR

- Võimsus 1,3-2,3 kW (viis astet)
- Ligemale kuus korda säästlikum kui gaasisoojendi
- Toimib ka tuulise ilmaga
- Lihtne kasutada ja paigaldada

Sobib paigaldamiseks seinale, lakke, telgikonstruktsioonile, markiisi alla. Seadet saab ka riputada. Sisetingimustes sobib sauna eesruumi soojendamiseks, lisakütteks või ruumidesse mida ei soovita hoida pidevalt küttes. Suvekodud, saunamajad, grillimajad.

UFO soojuskiirgurid müügil Bauhofi kauplustes, Hansaplantis, ABC Kliimas ja aianduskeskuses Hortes.

Soojuskiire salong
Kaupmehe 6, Tallinn
Avatud E-R 9-18

tel 642 0093
info@soojuskiir.ee
www.soojuskiir.ee

Tellides meie kodulehelt, on transport üle Eesti TASUTA!

Majakalinnak

Tekst Jana Rand
Fotod Sven Arbet

toob Sõrve säärede elu

Aastakümneid trööstitult seisnud Sõrve tuletornilinnaku varemetest on saanud uhke ja suursugune külastuskeskus. Siin on muuseum, raamatukogu, simmanimaja ja isegi saun, mille igast aknast avaneb vaade merele.

Sõrve tuletorn

Sõrve tuletorn asub Sõrve sääre tipus, selle kõrgus on 52 meetrit.

Sõrve tuletorn on üks tähtsamaid Eesti läänerannikul, aidates laevadel orienteeruda madalatega ümbritsetud Kura kurgu läbimisel.

Sõrve külastuskeskuse rajamise ideest kuni teostuseni kulus kokku viis aastat. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS) eraldas 2011. aastal keskuse rajamiseks 1,26 miljonit eurot. Enam kui 1000 ruutmeetrist hooned renoveeris ja ehitas AS Kuressaare Ehitus.

Sõrve sääre tipp on üsna lage, sest nii karmide tuulte käes ei soostu peale kadakate suurt miski kasvama. Säär muutub üha kitsamaks ja kitsamaks, kuni kaob terava klibuse triibuna merre. Silmapiir saab kokku taevaga, kuid kusagil aimab silm ka Kuramaa sinakat rannikut. Kas Eesti algab siin või hoopis lõpeb, on raske öelda. Ehkki mitu korda ümber ehitatud, seisab siin ilmast ja võimust hoolimata suursugune majakas, saates merele lootuse ja turvatunde kiiri.

Majaka tume vari langeb ka tuletornilinnaku peale, liikudes seal edasi nagu päikesekell. "Kõige rohkem küsivadki meie külastajad, kas tuletorni

ronida ka ikka saab," jutustab Sõrve külastuskeskuse renoveerimise eestvedaja ja juhatuse liige Andro Roosileht. Tornis otsa ronida praegu aga ei saa, sest tegu on siiski töötava navigatsioonimärgiga. Kui tornis hakkaks käima massiliselt inimesi, oleks vaja torni pääsu ja seal olemist muuta turvalisemaks, see aga vajaks investeerimisi, kuid muidugi ka sisulist otsust.

150 aastat valvel

Tuletornilinnak ehitati 1860ndatel ning selles pidi olema kõik vajalik majaka tõrgeteta tööks ja personali eluks-oluks. Oma ruum oli kütuse hoidmiseks

Tuletornimaja fassaad on taastatud ajastutruult.

Külastuskeskuse allkorrusel on väljapanek Eesti tuletornidest.

Samas on näha ka sisekujundajate hea leid - endisaegse väljanägemisega radiaator.

ja merepäästejaama jaoks. Personalile, kes elas lihtsat kroonuelu, olid ette nähtud eluruumid kasarmu tüüpi kahekordses kivimajas, samuti ka kelder, saun ja muud tarvilikud hooned.

1944. aastal hävis majakas sõjatules ja tühjaks põles ka eluhoone.

Pärast sõda oli majaka ümbrus piiratud okas- traadiga, ja kui see parkümmend aastat tagasi maha võeti, pääsesid inimesed ka räämas linnakusse.

Turiste vooris sellest hoolimata, sest paik on väga eriline. Just seda asjaolu arvestades otsustaski ettevõtja Andro Roosileht tuletornilinnaku renoveerida ja muuta külastuskeskuseks.

Mitu aastat kulus plaanide pidamiseks ja projektide kirjutamiseks, ehitusega alustati eelmise aasta algul. Ehitust rahastasid EAS ja siseministerium piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetme kaudu.

Selleks suveks, Sõrve tuletornilinnaku 150. sünnipäevaks, sai linnaku põhiosa valmis. Elamu, millest poolteist aastat tagasi olid alles vaid müürid, on nüüd muudetud külastuskeskuseks, renoveeritud on ka saun ning õuele ehitati uus simmanimaja. Oma järge ootavad veel vanad keldrid ja veel paar abihoonet.

Piirkonna magnet

“Külastuskeskuse eesmärk on inimesi siia meelitada, ning kui turistid on kohal, saavad kohalikud ettevõtjaid neile oma kaupu ja teenuseid pakkuda,” selgitab Roosileht ideed, miks on tuletornilinnak sellele piirkonnale vajalik. Tä jätkab, et kõik huvigrupid on siin oodatud. Näiteks tuuline rannik sobib hästi surfajatele ja kajakisõitjatele, linnakus on olemas kuurid paatidele ja varustusele. Kui keldrid korda saavad, tulevad siia kohaliku toidu ja käsitöö müügi kohad.

Linnakus saavad tööd kolm kohalikku naist. Tiia Lind on üks maja perenaistest, ta ütleb, et pole ise ka veel uue maja vaimustusest üle saanud.

Majakalinnaku hoovis asuvad 1863. aastal rajatud saun ja uhiuus puitsõrestikule ehitatud simmanimaja.

Malmist trepp on peaaegu ainus asi, mis vanast hoonest veel säilinud oli.

Külastuskeskuse sisenedes satume kohe merendusmuuseumi. Esimesel korrusel saab ülevaate Eesti tuletornidest, teise korruse kinosaalis võib vaadata ajaloolisi merendus- alaseid kroonikafilme. Hubases õppeklassis leiame eest kapitäie pisikesi tööriistu. “Need on Sõr-

Külastajatele on vaatamiseks toodud kohaliku meistri valmistatud Sõrve tööriistade puidust mudelid.

Simmanimaja
lükandused
võimaldavad
siseruumil vabalt
välisruumiks
üle minna.

Õppeklassis
on kenasti kokku
sobitatud soliidne
tammest mööbel
ning malmivalu
meenutavad
mustad plasttoolid.

ves kasutusel olnud tööriistade mudelid ja need meisterdas minu isa,” selgitab Tiia.

Kolmandal korrusel on sisse seatud avar raamatukogu. Otsaviilus olev kaarjas aken pakub oivalist merevaadet.

Raske on leida akent, kust sellist vaadet poleks. “Et hoonest olid järel vaid müürid ja aknaavadki olid kohati lagunened, siis me kõiki vana ehituse piirdeid taastada ei saanud ning võisime üsna vabalt asju lahendada,” jutustab Roosileht. Nii

on alumisel korrusel avarad klaasist ukсед, mida vajadusel saab täiesti lahti teha ning niiviisi sise-
must ja välisruumi ühendada. Ka majakanäitust
saab vajaduse korral teisdada, saali mõnel muul
otstarbel kasutada või väljapanekuid vahetada.

Karge ja soliidne

Külastuskeskuse arhitekt on Ivo Rebane ning
hoone klassitsistlik ilme on üpris ajastutruu.
Seda rõhutavad veel sepistatud rõdupiirdeid ning
ainus asi, mille taastada sai – malmist trepp kahe
korruse vahel.

Ka sisekujundajad Pille ja Raivo Hein on
interjöõri loomisel lähtunud kunagise ametnike
elupaiga rangusest ja samas soliidisusest. Pinnad
on valdavalt hallikad ja valged. Seinale maalitud
punane triip, mis moodustab meremehesõlme,
ei lase unustada, et viibite majas, mis on pühen-
datud merele ja sellega seotud inimestele.

Hubasust ja soojust annab tammepuidust
mööbel: lauad, raamaturiulid, vitriinkapid.
Huvitava ja modernse nüansi lisavad plastma-
terjalist mustad toolid.

Moodsa arhitektuuriga on ka külastuskeskuse
kõrvale rajatud simmanihooone. See on puidust
ning meenutab prussidest välisviimistlusega liht-
sat kuuri. Hoone külgedel on lükandused, ja kui
need eest lükata, tundub justkui terve sein kadu-
vat ja ruum saab ühendatud väliterrassiga. Mil-
list ust avada, sõltub hetkel valitsevatest tuule-
oludest. Simmanimajas on hubane lava ja saali-
osa sadakonnale inimesele. ✨

Palmse —

Labemaa pärl

Tekst ja fotod **Hanna Miller**

Palmse pole mitte ainult Eesti esimesi taastatud mõisasüdameid, vaid ka üks erilise auraga paik, kuhu tahaks ikka ja jälle tagasi tulla.

Palmse muuseumi ekspositsiooni- ja programmijuht Eve Ong on Palmstes töötanud 26 aastat ja näinud kõrvalt kogu ansambli taassündi juba oma isa, rahvuspargi endise direktori Ilmar Epneri aegadest alates. Ka tunneb ta töö tõttu mõisaomanike Pahlenite järeltulijaid, kes pea igal suvel laste ja lastelastega Palmstes käivad ning siin oma sünnipäevigi peavad. “Nad hindavad tehtut väga ja

leiavad, et see mõisaansambel peabki kuuluma eesti rahvale,” ütleb Eve Ong.

Kui enamasti liikusid mõisad käest kätte – kas päranduse, vahetuse, müügi või rendi tõttu –, siis Palmse seos ühe suguvõsaga läbi kahe ja poole sajandi on üpris eriline. See uuendusmeelne pere arendas mitte ainult oma valdusi, vaid andis ajaloole ka mitmeid nimekaid persoone.

Palmse küla (endise nimega Palkemas) on esimest korda mainitud XIII sajandi lõpul, mil see kuulus koos mitme teise külaga Tallinna Püha Miikaeli nunnakloostrile. Arvatavalt arendas Palmse mõisaks just seesama tsistertslaste Miikaeli ehk Mihkli klooster, kes siit nii tulusid kui ka toidu lauale sai. Sellest ka nimetus lauamõis. Kloostriaegadega seostatakse ka kivi külvil mõisasüdamele lähistel metsa all. Väidetavalt olevat

Mõisa saal on täitnud ka kõrgetasemelist esindusfunktsiooni – siin lõunastas Saksamaa esimesel riigivisiidil taasiseseisvunud Eestisse 1993. aastal president Lennart Meri ja proua Helle Meri kutsel Saksamaa president Richard von Weizsäcker abikaasa ja saatjaskonnaga.

Carl Magnuse portree.

kloostrikivid kivistunud kuradikesed, kes nunnasid kimbutamas käinud.

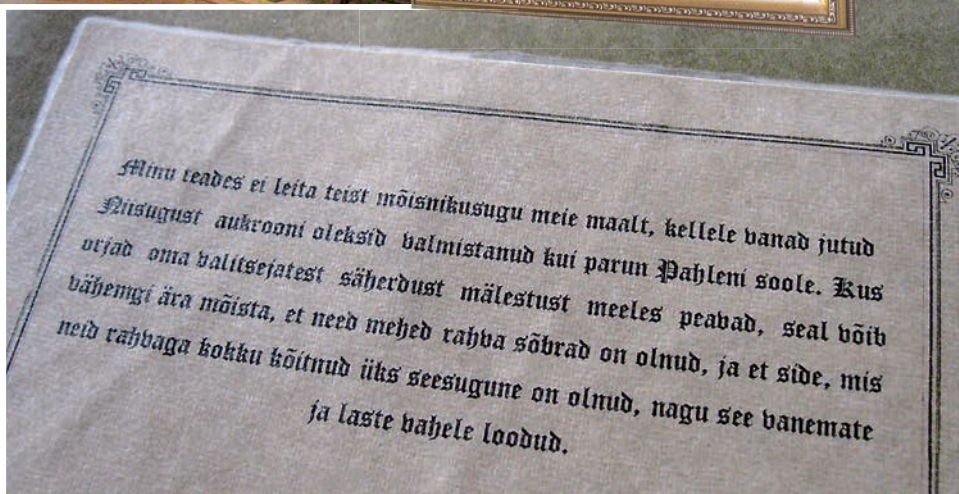
XVI sajandi alguses otsustas klooster vahetada Palmse Tallinnale lähemal asuva Nabala mõisa vastu. Uus omanik Bertram Junge müüs mõisa õige pea oma õemehele Diedrich Metzackenile. Viimase valduses oli mõis ka Liivi sõjas, mis Palmse südamikus pea ühtki hoonet terveks ei jätnud.

1676. aastal läks Palmse, mida seniste omanike järgi ka Metsataguse mõisana tunti, pärijanna abielu kaudu Gustav Christian von der Pahleniga ligi 250 aastaks Pahlenite suguvõsa valdusesse.

Mõisahärra päästis talupojad näljast

Pahleneid, kellele kuulus Liivi- ja Eestimaa arvukalt mõisaid, on mainitud juba XIII sajandil. Johannes de Pala oli positsioonikas mees Riia piiskopliku toomkiriku juures. Pala või Paleni perenimi on pärit praeguse Läti aladelt, saadud sealse Pale oja järgi.

Lahingus osutatud vaprus eest Rootsi kuninga Karl XI poolt vabahärraks nimetatud Ingeri aadlirügemendi major ja Eestimaa maanõunik Gustav Christian oli alustanud linnapalee rajamist Tallinnas Laia ja Suur-Kloostri tänava nurgal ning tema pani aluse ka Palmse mõisahoonetele. Paraku polnud ehitisele kiiret edenemist antud. Esmalt raskendas XVII sajandi lõpul töid suur näljahäda, siis süütas hoone juhuslik tulesäde ning tagatipuks tulid peale Põhjasõda ja seejärel katk. Samast ajast olevat pärit nn näljakangrud – talupoegade poolt mõisapõldudelt vabatahtlikult kokku kantud kivikuhjad –, tänutäheks mõisahärrale, kes ehitustöö eest leivaga tasudes neid näljast päästis.

Aukirjade kooipiad kindralitoe eesruumis.

Palmse muuseumi ekspositsiooni- ja programmi- direktor Eve Ong tunneb Pahlenite järeltulijaid, kes käivad pea igal suvel laste ja lastelastega mõisas sünnipäevi pidamas.

Moonaakamajas on kõrts ja muuseum, kus näha vanad põllutööriistad.

Linnaserehes on kaasaegne koollituskeskus. Mõne klassiga külakooli avas Carl Magnus siin juba 1823. aastal.

Gustav Christiani poeg Arend Diedrich oli enne mõisamajapidamise ülevõtmist õppinud Lääne-Euroopas ja tundis erilist huvi ehituskunsti vastu. 1730. aastal valmiski tema käe all härras-temaja, sisse õnnistati ka puidust Ilumäe kabel.

Kui 14 lapse isa Arend Diedrich 1753. aastal suri, oli ta Palmse välja arendanud paarikümne majandus- ja abihoonega barokseks mõisasü- dameks, mida ilmestasid alleed, lillepeenrad ja hekid. Lisaks tavapärastele põllumajandus- ja majapidamishoonetele olid olemas ka juba pruulikoda, viinakööök, vesiveski, lubjaahi ning tiseri- ja aednikumaja. Palmse oli üks eesrindlikumaid ettevõtteid omas ajas.

Tulus piirituseäri

Järgmisena viis mõisamajapidamist edasi Arendi poeg Hans. Kui 1766. aastal avanes võimalus müüa piiritust Venemaale, sai see Eestimaa mitme mõisa peamiseks tuluallikaks. Nii ka Palmes. Viinakööke uuendati ja ehitati juurde, kõrtsid avati Vösul ja Viitnal. Lisaks kerkis nuumhärjade tall, loomadele sobis viinapõle- tamisest järele jäänud praak hästi söödaks. Viinapõletamine, nuumhärjad ja mets olidki peami- sed tuluallikad, kuni neile lisandus ka telliselööv.

Hans von der Pahleni aega jääb veel härras-temaja ümberehitus, mida juhtis kubermangu- arhitektiks tõusnud Johann Caspar Mohr, kel- lest sai ka Stenbocki maja arhitekt. Just nende meeste käe all omandas loss oma praeguse ilme, millele viitavad ka Hans Pahleni monogramm

Supelus-
maja teenib
külastajaid
romantilise
einestamis-
kohana.

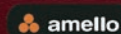
HP ning aastaarv 1785 hoone teisele korrusele viival trepivõrel. Ilumäe kabeliaeda rajati Pahlenite rahula. Pärast Hans von der Pahlени surma sai mõisaomanikuks viimase poeg Carl Magnus, keda teatakse eelkõige maanõuniku, Tartu Ülikooli kuraatori, Eesti-, Liivi- ja Kuramaa kindralkubernerina ning Riia sõjakubernerina.

Ometi tõi temagi Palmsesse uut – nii on näiteks peavärvat ehtivad obeliskid pärit just Carl Magnuse ajast. Olulisem on aga see, et toona omandas mõisasüdamik suuresti oma praeguse ilme – puithooned asendati kivihoonetega, eesõue hakkasid ääristama kaaristuga ait ja tall-tõllakuur, kerkisid uus valitsejamaja, kavaleridemaja, sepikoda, moonakamaja ja supelhoone ning sisse õnnistati uus Ilumäe kabel. Parki ja

Antiigiveeb.ee

Info antiigi- ja restaureerimishuvilisele ühest kohast

Antiigiveeb infopank
Restaureerimistarvete e-poed
Restaureerimisala koolituste korraldamine
Restaureerimistööd objektidel
Konsultatsioonid

tel.520 8233 info@antiigiveeb.ee www.antiigiveeb.ee

Palmimaja. Palmimaja kasvuhoonest sai härrasrahvas lauale nii eksootilisi puuvilju nagu ananassid ja aprikoosid. Tänapäeval võib siin aga imetleda eksootilise kaktuse öökuninganna öitsemist.

aeda täiendati sildade ja paviljonidega. Ühekorruselise lisatiiva sai ka härrastemaja, kuid see lammutati 1930. aastail.

Palmimajas kasvasid ananass ja aprikoos

Järgmine mõisahärra – Carl Magnuse poeg Alexander, Eestimaa Rüütelkonna peamees – sai eelkõige tuntuks kui Tallinna–Peterburi raudtee rajaja ja Balti Raudtee Seltsi president. Ehk seetõttu meenutabki tema ajal mõisasüdamikku rajatud oranžeri ehk Palmimaja, mis andnud koos teiste kasvuhoonetega härrasrahva lauale koguni nii eksootilisi vilju nagu ananassid ja aprikoosid, oma välisilmelt jaamahoonet. Samast ajast pärinevad ka uus viinavabrik ja uuendatud tellisekoda Võsul, mille toodangut kasutati isegi Tallinnas ja Helsingis. Oma isale, rahva poolt armastatud Carl Magnusele, laskis Alexander püstitada eestikeelse pühenduskirjaga mälestussamba, mis seisab Kotkemäel tänapäevani.

XIX sajandi lõpul oli Palmse mail talupoegi umbes 900. Uuendusmeelses mõisas olevat maa-rahvagi elu olnud paremal järjel kui mujal ning taludel koguni korstnad ja laudpõrandad. Kuigi naabrukes asuvast Kolgast kaks korda väiksem, andis Palmse välja enam kui kolme keskmise rüütlimõisa mõõdu. Isegi teenijaskonda oli siin rohkem kui mujal ja üldse olevat mõis olnud hästi hooldatud, aia ja pargi ilust rääkimata. 36 sõiduhobust, mitu kutsarit ja kalessi kõlab tõesti uhkelt! Vankrid-reed ja mööbel tulid osalt oma puutöökojast, nii nagu proua laudlinad kudumiskojust.

1895. aastal isalt mõisa pärinud Alexis oli pühendunud paleontoloog, kelle nimi läks teaduslukkusse seoses vanima merisiiliku kivistise avastamisega.

Palmes, kuhu Alexis oli kogunud märkimisväärsed kivististe kollektsiooni, külastas teda ka nimekas kaasmaalane, Peterburi akadeemik, geoloog Gregor von Helmersen.

Ahjubaim
Sabiton

Ahjubaim
Sabiton

Ahjubaim
Sabiton

Savipotist kaminahi – ruumi uhkus ja soojus

Leegi soojus on läbi aegade olnud see kõige inimlähedasem ja meelipaitavam. Kena soe sügis on parim aeg oma kodusoojendajat ehitada või uuendada. Tuli ja sügissoojus saavad kokku OÜ Saviton kodumaistest ahjupottidest ahjus-kaminas.

Igaüks on oma kodu kuningas, aga kodusoojuse kuningas on väärikas ahi. OÜ Saviton ahjupotid taltsutavad tule aastakümneteks kindlasse ja ajatusse vormi.

Soojust leiad: www.saviton.ee

OÜ Saviton toodab glasuurimata ja glasuuritud ahjupotte paljudes värvitoonides. Võimalikud on eritellimused. Tihedat koostööd tehakse restoraatoritega. Märkatavalt on kasvanud taastatavate mõisaahjude arv, nimetada võiks Aruküla, Kabala, Tammistu, Koorti, Vasalemma, Warangu, Kõue-Triigi ja Inju mõisa ahje.

Jälgige meie kodulehte ja olge kursis ahjupotitootmise uudistega. Ahjud on ehitatud Ahjuvaim.

OÜ SAVITON
Laevastiku 3g
10313 Tallinn
tel 662 6350
info@saviton.ee
www.saviton.ee

Olga von der Pahleni maalitud sirelid Sinises salongis.

Mõisa viimaseks ehitiseks jäi võimas härjatall ning viimasteks omanikeks Alexise pojad Arend Diedrich, Gustav Christian ja viimase lesk, kes pages koos kahe pojaga 1917. aastal Saksamaale, ootamata ära paari aasta pärast toimunud mõisate võõrandamist. 1923 jagati mõisamaad – ligi 10 000 ha – asundustaludeks. Mõisasüdamikku kasutasid edaspidi Kaitseliit, pioneerilaager ja seejärel jäid hooned hooletusse.

Esimene taastatud mõisaansambel

Pärast Lahemaa Rahvuspargi asutamist 1971. aastal, mis oli nõukaajal mitte ainult esimene, vaid ka ennenägematult isepäine ettevõtmine, alustati kohe ka Palmse kui rahvuspargi keskuse taastamist. Tööde eestvedajajaks olid rahvuspargi

esimene direktor Ilmar Epner, arhitekt Aarne Kann ja ehitustööde juhataja Kaarel Kuutma.

1986. aastal avati taastatud härrastemaja, mille sisekujunduse tegi Leila Pärtelpoeg. 2002. aastast haldab Palmset SA Virumaa Muuseumid.

Paari lausesse kokkuvõetuna kõlab kõik ime-lihtsalt, tegelikkuses oli Palmse taastamine keerukas protsess, mis kandis juba toona tugevat iseolemise püüet.

Kuigi renoveeritud häärber ei näita originaal-litruud Pahlenite elamist, annab ta suurepärase ettekujutuse, milline võis elustiil mõisas olla. Põhjus on lihtne – algsest sisustusest ei ole peale XVIII ja XIX sajandist pärit kahhelahjude ning kindrali-toas asuva härra kirikutooli midagi säilinud. Praegused saali toolid on valmistatud omaaegsete ori-

Vaade söögitoast Sinisesse salongi, kus paistab Amandus Adamsoni originaal-skulptuur "Merekohina kuulaja".

Carl Magnusele kuulunud kirikutool kindralitoas.

Magamistoa mööbel on osaliselt pärit Volkonskitele kuulunud Keila-Joa mõisast.

Kostüümitoas võib soovi korral ka ümber riietuda ja end tõelise mõisaproua või -härana tunda.

ginaalide järgi. Originaal on ka Pahlenitelt saadud diivan, nn esivanematepink, millel istudes sobis hästi perekonnaportreid vaadelda. Ometi mõjub kogu interjäär, mis on kujundatud ajastukohase ning eri paigust ostetud mööbli ja sisustuselementidega, väga ehedalt ning veenvalt. Nüüdseks on seegi sisustus saanud väärtuseks omaette.

Kultuurile avatud mõis

Sisustamisel lähtuti Pahlenitelt saadud vanadest fotodest ja mõisaegsest ruumijaotusest – allkorrusel härra- ja prouatiib, eraldatud saali ja vestibüüliga, teisel korrusel magamis- ja viibimistoad-salongid, keldris köök ning majapidamisruumid, mis on nüüd sisustatud veinikeldriks koos vana köögi ja sigaritoaga.

Mõisatele iseloomulikke portree- ehk esivanemategaleriid, mille Pahlenid lahkudes Saksamaale viisid, asendavad mõisaomanike portreede koopiad saalis ja fotokoopiate galerii söögitoas. Salongides aitavad omaaegset meeleolu luua koopiad nimekate kunstnike töödest nagu näiteks Carl Timoleon von Neffi maalist “Eesti talunaine lapsega”, Falconet’ skulptuurist “Supleja”, Rubensi maalist “Uinuvad kaunitarid”. Väärt originaal on Amandus Adamsoni skulptuur “Merekohina kuulajad” (1904), ehe on ka Olga von der Pahleni maal “Sirelid”. Nii maale kui mööblit on saadud kingituseks firmalt Sadolin.

Arvukaid koopiaid maalidest, dokumentidest, graafilistest lehtedest Rooma vaadetega – kuulsid ju Euroopa reisid härrasrahva haridustee juurde – on muuseum ise tellinud. Teise korruse fuajees näebki koopiaid arhiividokumentidest, mis kajastavad mõisa ajalugu. Väljas on ka koo-

Veinikelder ja jahisaal härrastemaja keldris.

pia aiaplaanist, mille järgi taastati barokne regulaarad häärberi tiigipoolsel küljel.

“Tahame tutvustada elu mõisas, baltisaksa kultuurilugu, luua võimaluse heita pilku XIX sajandisse. Kontserdid, näitused, üritused suvel ja talvel, koolitusprogrammid, söök, jook ja ööbimine – kõike saame pakkuda. Aasta ringi ja iga päev. Pealegi – kõik uueneb, nii et kui kord käidud, siis on põhjust ikka jälle uuesti tulla. Palmse sobib nii loodusearmastajaile, ilunautijaile, kultuuri- ja ajaloo huvilistele kui ka seiklejaile ja romantikuile. See on koht, kus hingel on hea olla,” ütleb Palmse ekspositsiooni- ja programmijuht Eve Ong. Nõustun täielikult. Palmse mõis on tõesti eriline, korraga esinduslik ja soe – seda igal aastaajal. ✨

Vahvaim maa-postkast asub Paide vallas

Erme Õige: "Mõeldud sai kaua. Arvasin, et tore oleks, kui meie postkast oleks justkui mõnes filmis – eest luugiga. Siis sattusin venna kuuri alla, ja kuna mul on vanakraami vastu nõrkus, tundus nõukaaegne mürgiprits kui selge kingitus! Kui kaubad koos, läks keevitamiseks ja värvimiseks. Pere teab, et mulle meeldib, kui asjal on "kiiks" juures. Nii nad meisterdasidki postkastile silmad. Mina jälle arvasin, et olgu siis ripsmed ka!"

Erme Õige postkasti hakkab käima ajakiri Maakodu. Lisakinngiks on armas Maakodu roosimaa-linguga täispuidust pingike ning Skizze kunstikaupluse kinkekaart väärtusega 25 eurot.

Postkastid

Fotod erakogu ja **Sven Arbet**

iludusvõistlusel

Olgu kirjakast vana või roostes – leidlike inimeste käed teevad imet ning muudavad kulunu ilusaks ja tarbetu vajalikuks.

Maakodu ja Vunderi kaupluste postkastide kaunistamise konkurs, mis käivitus suve hakul, on selleks korraks lõppenud ning eri kategooriate parimad välja selgitatud.

Osavõtjad tõestasid, et peamine on tegutsemistahe. Vaid siis saab auklikuks roostetanud plekist või vihma ja tuule käes vettinud puidust postkast uue elu. Vunder Skizze kaupluste (AS Vunder) ja Maakodu kohtunikekogu valis kõigi konkursile saanud kategooriate postkastide hulgas välja oma kolm lemmikut. Postkastide kaunistamise konkursil võisteldi mitmes kategoorias. Selgus parim postkast maal ja linnas, kollektiivne postkast (korteriühistu või külaselts) ning rahva lemmik ehk kõige enam meeldinud postkast Facebookis. Nüüd on parimad teie ees!

Stiilne maa-postkast Mulgimaalt

Thea Truverk: "Tahtsin postkasti korda teha odavalt. Kuna majapidamises oli kokkuhoiuprogramm suurusega XXXL, siis võtsin vana ning roostetanud-lagunenud postkasti, et sellest uus teha. Kõigepealt sai tehtud tõsine traatharjaga nühkimine. Kõik kinnitused olid läbi roostetanud, luugid kastist eraldunud. Nii tuli algatuseks natuke metalli lõigata ja kaaned uute hingedega tõmbeneetide abil karkassi külge kinnitada. Siis veel lõplik puhastus ja

katkise lukusüsteemi asendamine kapi-nupuga. Seejärel sain postkasti uue roostekindla värviga üle värvida. Naudin väga juugendstiili ornamentikat, ja kuna tegelen hobi korras ka iluaianusega, maalisin postkastile Vunderi kauplusest ostetud kullavärviga kauni lillemotiivi. Kulusid üle vaadates selgus, et kõik postkasti uuendamiseks vaja läinud vahendid maksid sama palju kui uus postkast. Aga samasugust teist kirjakasti pole kindla peale kellelgi!"

Thea Truverk võitis Maakodu ajakirja tellimuse pooleks aastaks ning mälestuseks Olustvere mõisa klaasikoja kunstniku Eili Soone vaasi.

Kõige enam meeldinud postkast Facebookis

Rahva lemmikuks sai **Koogu külas asuv postkast**, mille kaunistas Kristel Merigan: "Kuna tegelen kogu aeg käsitöö ja kunstiga, ei saanud ka tavaline roheline postkast jääda kaunistamata. Meie pere postkast sai pildi peale juba kolm aastat tagasi, siis maalisin akrüülvärvidega. Kuna postkast asub maal, tuulte, vihmade ja päikese käes, kulus värv üsna ruttu maha. Lõpuks võtsin postkasti uuesti käsile ning nüüdseks on pilt veidi erksam ja tehtud värvidega Tulip 3D. Eks vaatame, kaua see vastu peab."

Rahva lemmikuks valitud postkasti omanik sai auhinnaks Skizze kaupluste 20eurose kinkekaardi ja kangast Maakodu seljakoti.

Ajalooja postkast Kehrast

Kärolin Kivistik:

"Selle postkasti oli meile valmistanud minu vana-isa. Ammu tehtud postkast oli algusest musta värvi ning mustrita. Tegelikult oli vana värv juba maha koorumas. Sellele parema välimuse andmiseks kraapisin vana värvi tugeva harjaga maha ning lihvisin pinna siledamaks. Siis kandsin peale värvi, mille leidsin koduste värvivarude hulgast. Et ühetoonilist värvi veidi täiendada, soovisin postkastile lisada mustri. Mustri lõpptulemus sündis läbi katsetuste ja proovimiste, värvimiseks kasutasin akrüülvärvi komplekti Louvre."

Kärolin Kivistik ei pea nüüd kolm kuud Maakodu ajakirja ostma. Lisaks saab ta mälestuseks Olustvere mõisa klaasikoja kunstniku Eili Soone klaasvaasi.

Maakodu eripreemia

Riima talu postkasti kaunistas **Mariann Pärnoja**.

"Lugesin bussis maakodu poole veeredes ajakirja ning leidsin nupukese üleskutsega kaunistada oma kodu postkaste. Mõnel muul ajal ma ilmselt ei oleks konkurssi märganudki, kuid just sel hetkel oli mul aega. Mõte tundus huvitav – puudu oli vaid oma kodu ja sinna juurde kuuluv postkast. Maale jõudes leidsin enda suureks üllatuseks eest uhiuue, isa tehtud puidust postkasti. Avaldasin oma saladuse võistlusest ja sain loa dekoreerima asuda.

Nüüd tuli mul leida sobilik kaunistusviis ja motiiv. Kuna vanematekodu asub metsades keskel, pidi ka kaunistus sinna sobima. Mõtteid aga keerles peas mitmeid – traditsiooniline maavillane käsitöömuster, lilled, kaunis looduslik roherähn, kes on sage külaline talumaadel, või midagi hoopis muud. Isa soovis, et postkastil oleks kirjas talu nimi, sest meie kodukrundil elab koos mitu peret, kes kasutavad sama kirjakasti. Pealegi ei ole nii väikeses kohas perenimi tähtis – postiljon tunneb inimesi. Nõnda sain inspiratsiooni kavandilehel i-dele täppe maalides. Mõeldud, tehtud! Iga pereliige sai oma täpikeste värve soovida ja ühel juulikuu pärastlõunal sai kast endale uue täpiliselt kuue." Riima pere postkast, mida on lihtne avada, avara suuga ja mahukas, osutus ka postitöötajate lemmikuks.

Parim kollektiivse lahendusega postkast

Ulvar Kaubi Aruküläst

Ulvar ja Kirsti Kaubi Aruküla maja planeeriti nii, et sinna mahuks elama ka vanem põlvkond. Postkaste pidi seega olema kaks. Inspiratsiooni sai Ulvar Ahvenamaa reisilt.

"Seal oli nii palju kaunistustega postkaste. Mõtlesin, et meie kodul võiks olla midagi sarnast. Siis aga tegingi majalaadse seina, mille külge sai kinnitada kaks meie pere postkasti. Kaunistasime postkaste kolme värvitooniga, millega on värvitud meie aed, aga ka elumaja ja puukuur."

Kaubide pere sai auhinnaks Skizze stuudio töötoa priipääsme 10-le inimesele ja kangast Maakodu seljakoti.

Teine koht

Kollektiivne postkastilahendus Voose rahvamajas

Voose küla postkasti kaunistas kohalik käsitööring.

"Piltidel oleva postkasti vanus on meile teadaolevalt üle 50 aasta. 1965. aastal asus postkast Voose küla sovhoosi kontoris, 1972 koliti see Voose rahvamajja, kus on seisnud tänini. Algselt asendas postkast üht rahvamaja koja ust, kus postiljon jaotas lehed ühelt poolt sisse ning külaelanikud said saadetised kapi teiselt poolt ehk kojast kätte.

Pärast rahvamaja fassaadi ja tuulekoja renoveerimist oli meil tõsine mure, kuhu oma vana postkast panna. Pika arutelu järel jõudsime ühisele otsusele: postkast jäi endiselt rahvamaja kotta. 2009. aastal otsustas kohalik käsitööring kappi veidi kaunistada ning Pinotexiga üle võõbata. Teie üleskutset nähes otsustasin ka meie küla postkasti konkursile saata, sest alati, kui meil rahvamajas külalised käivad, pildistavad nemadki seda vana mälestist."

Linna-postkastid

1. Örne Linnamäe.

Võitja sai auhinnaks Skizze 20eurose kinkekaardi ja stuudio 5 korra kinkekaardi, lisaks kangast Maakodu seljakoti.

2. Kadri Päästel.

3. Urve Talviste.

Eripreemia

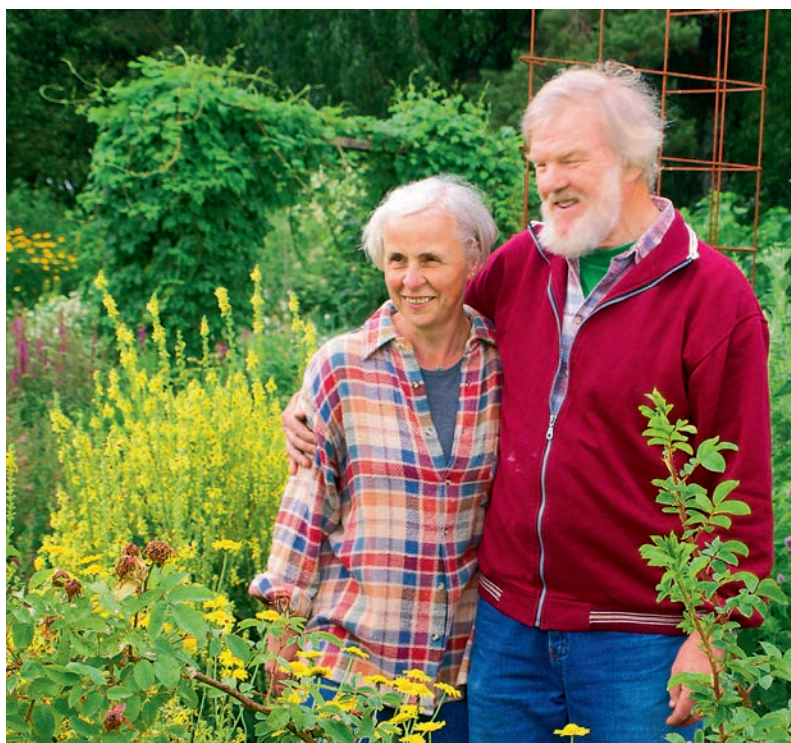
Vunderi eripreemia – MissDeco Metallic komplekti – sai Thea Truverk stiilse ja lihtsa postkastilahenduse eest. Kategooria: "Postkast maal". ✨

Kividega väetatud valge aed

Tekst ja fotod **Jaan Mettik**

Loodussõbralik aiandus pole pelgalt kunstväetiste ja taimekaitsevahenditeta köögiviljakasvatus. Hea näide komplekssest suhtumisest loodussõbralikku aiapidamisse on Göran ja Isabella Forsbergi aed.

Isabella ja Göran Forsberg.

Sageli räägitakse öko- või loodussõbralikus aianduses vaid tarbeaedadest. Ilutaimed kasvavad ju iseenesest. Õnneks on ka teistsuguseid ökoaednikke, kes võtavad aiandust tervikuna.

Göran ja Isabella Forsbergi aeda Rootsisis Västergötlandi maakonnas Sparlösas külastasime mõni aasta tagasi Maakodu Rootsi-Norra lugejareisi käigus.

See abielupaar alustas ökoloogiliselt puhaste aedviljade kasvatamise katsetega juba eelmise sajandi seitsmekümnendatel. Siis olid nad mõlemad veel ametis Rootsi Põllumajandusülikoolis

teaduritena. Tõsise köögiviljakasvatuse ni jõudsid nad aga alles kaheksakümnendatel Uppsala lähistel väikest hobitalu pidades.

Talupidamise käigus süvenes paari huvi loodussõbraliku põllumajanduse vastu veelgi, ning kuna see viis sageli tuliste vaidlusteni teadusringkondades, otsustasid nad mõne aja pärast teadustööst loobuda ning taimekasvatajateks-praktikuteks hakata. Nende Uppsala talu polnud äraelamiseks piisavalt suur, nii et sellest tuli loobuda. Õnneks leidis igati sobiv paik Västergötlandi maakonnas. Ka Sparlösas on Forsbergide talu suurus vaevalt 10 hektarit, kuid elamiseks piisab.

Esiialgu kasvatati talus väga laia sortimenti köögivilju, lõike- ja kuivlilli ning tegeldi linnukasvatusega. Kuna siis polnud ökoloogiliselt puhas toodang veel piisavalt väärtustatud, töötas Göran aastaid talupidamise kõrvalt ka õpetajana.

Tänapäeval on nii Göran kui Isabella täiskohaga talunikud, kes teevad küll aeg-ajalt koolitusi, kuid on linnukasvatusest peaaegu loobunud ning ka lillede müük pole enam oluline, lilled ise aga küll. Osa põllumaast võtab enese alla kaunis iluaed.

Komposti ja kivijahu segu

Iluaed on Forsbergide talus küllalt uus osa. Selle rajamisega alustasid nad alles 2003. aastal.

Maa ettevalmistamine iluaia rajamiseks ei tulnud lihtsalt. Esmalt kooriti tulevase aia alalt rohukamar, see komposteeriti ning paljastunud maapind kobestati kõblaste ning kartulikonksudega. Kaevamisse Forsbergid ei usu. Nende filosoofia on, et mulla iga kiht on oma kohal asja pärast, neil kõigil on täita kindel funktsioon ning mullakihtide segamisest labida või adraga head nahka ei tule.

Loomulikult ei antud enne taimede istutamist mulda ka mingeid kunstväetisi. Selleks et lilledele jätkuks jaksu aias kasvada, tehti neile peenrad kompostmullaga, millesse segati kivijahu. See segu näib taimedele igati meeldivat. Isabella ütleb, et kuuleb sageli külastajaid kiitmas, kuidas nende taimed on poole lopsakamad kui mujal.

Görani arvates ongi tänapäeva aiapidamine tublisti üleforsseeritud: "Aiandusajakirjades soovitatakse üüratuid väetisekoguseid. Minu

Kasetüved on valgele aiale suurepäraseks taustaks.

Ürdiaia siduvaks elemendiks on liivateevaip.

Köögilju kasvatatakse Sparlõsas põhuga multšitud peenardel.

kogemuste kohaselt pole seda kõike aga tarvis, Rootsi oludes piisab täiesti kivijahust, kompostist ja multšist.”

Mitu aeda ühes

Kuigi Göranil ja Isabellal on üks iluaed, on selle osad niivõrd erinevad, et näib, nagu oleks aed Sparlõsas seest mitu korda suurem kui väljast. Sinna mahub väike kiviktaimlaküngas, avar ürdiaed, kaks värviaeda – valge ja kollane, muruplats istumiskohaga, vanade roosisortidega ääristatud kibuvitsarada ning elulõngakaared ja -seinad.

Omaette koht on ka köögiviljadel. Kui need peidetakse tavaliselt aia kõige tagumisse nurka, kompostihunnikute vahele, siis Forsbergidel on peenramaa kõige nähtavamal kohal – otse sissepääsu vastas.

Aeda kujundades on Isabella ja Göran osanud suurepäraselt ära kasutada ümbrust. Kuna krunt on metsa veeres asuval põllulapil, avaneb sellelt kolmele poole avar vaade idüllilisele Rootsi küla- maastikule. Samas jääb vaatleja ise aias mõnusalt varjatuks. See on saavutatud kõrgete püsikute ning strateegiliselt paigutatud võreseinte ja kaaristutega, millel ronivad elulõngad või roosid, ja viimaseid on aias tõesti rohkelt.

Isabella Forsberg tahtis iluaias keskenduda peamiselt püsikutele, kuid teadis algusest peale, et rohttaimed vajavad oma kaaslasteks põõsaid. See, et nendeks põõsasteks said roosid, polnud aga planeeritud ning kõik sai alguse pooljuhuslikult aeda sattunud sordist ‘Celeste’. See, ka üheks Gertrude Jekylli lemmikroosiks olnud sort, võitis kohe Forsbergide südame ning tasahilju hakkas aeda tekkima üha rohkem roose. Lahingu roosidega kuulutasid Göran ja Isabella kaotatuks siis, kui aeda jõudis roosisort ‘Maiden’s Blush’. See pidas end nii hästi ülal, et sai kogu aeda läbivaks motiiviks.

Esialgul ääristasid roosipõõsad vaid aia eeservas olevat n-ö kibuvitsarada. Nüüdseks on aia spetsiaalliteediks saanud nn tarberoosid ehk sordid, mida on kasutatud näiteks roosiõli saamiseks ning need on koondatud ürdiaeda.

Siiski pole Forsbergide lahing roosidega veel täiesti kaotatud ja kõiki sorte üle läve ei lasta. Nad eelistavad aias näha liht- ja pooltäidetud õitega sorte. Põhjuseks võib olla see, et roosid ei kasutanud aeda tungimisel päris ausaid võtteid. Hiljuti selgus, et murdepunktiks olnud sort ‘Maiden’s Blush’ polegi see, kes ta oleks pidanud olema. Puukoolis oli etikettidega segadus, ning see, mis roosiga täpselt tegu, on siiani teadmata.

Sparlõsa valge aed

Kuigi roosid on oma õitseajal hunnitunud, on peamine põhjus, miks inimesed Görani ja Isabella aeda tulevad, nende värviaiad. Kollane aed on veel noor ja väike, kuid valge aed võtab enese alla enam kui 100 m².

Nagu arvata võib, on Forsbergide valge aia eeskujuks Inglismaa ning Vita Sackville-Westi valge aed Sissinghurstist. Samas on rootslaste

SA SUUDAD ROHKEM, KUI ARVAD

Tugevdab immuunsust ja aitab parandada seksuaalfunktsiooni!

Kuidas olla alati heas vormis?

Uued Gritamin®-i sarja kuuluvad vitamiinid on saadaval apteekides. Üks selle sarja toode on spetsiaalselt meeste jõu ja tervise toetamiseks loodud vitamiinikompleks Gritamin® meestele.

See vitamiinikompleks:

- on looduslik energiaallikas,
- aeglustab vananemisprotsessi,
- parandab mälu,
- tugevdab immuunsüsteemi
- aitab tõhustada seksuaalfunktsiooni.

Mehejõu toetamiseks välja valitud ravimtaimed

Seksturnera ehk damiana lehtede kuivekstrakt aitab parandada seksuaalfunktsiooni.

Serenoapalmi viljade kuivekstrakt avaldab soodsat mõju eesnäärmele.

Mesilasema toitapiim ehk apilak (ingl. royal jelly) on naturaalne energiaallikas suurenenud kehalise ja emotsionaalse koormuse korral, see varustab organismi vajalike looduslikku päritolu vitamiinide, aminohapete ja valkudega, stimuleerib organismi kaitsevõimet ning suurendab stressitaluvust ja õnehormooni serotoniini sünteesimist.

Vitamiinikompleks mehe tervise heaks

B-rühma vitamiinid toetavad närvisüsteemi ja aitavad kergemini stressiga toime tulla. Eriti tähtis on see taimetoitlaste jaoks. Antioksidantidest A- ja E-vitamiin kaitsevad organismi rakke ning aeglustavad nende vananemisprotsessi.

Jana Tjossova

Proviisor

„Toitumist käsitlevate uuringute andmetel ei ole meie toitumisrežiim sageli õige ja tasakaalustatud. Tihtipeale muudab olukorra keerulisemaks ka igapäevane koormus, mistõttu stress süveneb ja suureneb haigustele vastuvõtlikkus. Tänapäeva riskiteguritena tuleks mainida veel dieetidega liialdamist, suitsetamist ja mõnikord ka ülemäära alkoholitarbimist, kindlasti istuvat tööd ja vähest füüsilist aktiivsust vabal ajal.

Inimeste elukvaliteeti mõjutavate riskitegurite kõrvaldamiseks on vaja täiendada igapäevast toidusedelit vitamiinidega. Uut Gritamin®-i vitamiinisarja luues valis Balti riikide suurim farmaatsiaettevõtte Grindex välja just nimelt Baltikumi elanikele tähtsaks ja vajalikuks toitained.”

Karina Vernere

Terapeut

„Gritamin® meestele paistab silma erilise koostisega, mis sisaldab ravimtaimedest seksturnera lehtede kuivekstrakti ja serenoapalmi viljade kuivekstrakti ning lisaks neile ka teenimatult unustatud loodusliku energia ja immuunsuse allikat mesilasema toitapiima. Toote koostises olevad vitamiinid aitavad head vormi säilitada. Gritamin®-i vitamiine meestele tuleb võtta ainult üks tablett päevas. Ravikuuri soovitatav pikkus on 1-3 kuud.”

Aia keskel on ruudukujuline istumisplats mõnusa puust aiamööbliga.

Kivijahu kasulikkusest

Usk kivijahusse on Forsbergide aiapidamisfilosoofia üks nurgakive. Kuigi kivipuruga väetamine kõlab hullumeelselt, on järele mõeldes selles isegi iva.

Just regulaarselt kivitolmuga väetatavad alad on pannud aluse kahele maailma võimsale tsivilisatsioonile. Tänu Niiluse üleujutustele, mis kandsid endaga viljakaid setteid jõe ülemjooksult, sai võimalikuks Vana-Egiptuse hiilgus, ning Huang He ehk nn Kollase jõe lössiga väetatud veed panid aluse muistse Hiina tsivilisatsiooni tekkele. Muidugi ei too need võimsad jõed oma vetega pelgalt kivipuru. Jõesetetes on segatud ka üksjagu orgaanilisi ained, kuid oma osa mullaviljakuse tõstmises on ka peentel mineraalosakestel.

Mis siis on see Göran Forsbergi kiidetud kivijahu? Sisuliselt on see peen kivipuru, mis tekib karjäärides ja killustiku tootmisel. Enamasti loetakse sobivaimaks kivijahuosakeste läbimõõduks 0–2 mm, kuid Forsbergid soovitavad segu osakeste läbimõõduga 0–11 mm. Jämedama segu eelis seisneb pikemas toimeajas. Peenemat kivijahu tuleks mullale anda iga paari-kolme aasta järel, jämedama segu puhul on intervall aga 4–5 aastat. Kui arvestada, et kivijahu kulumiseks on vaja aiakärutäis 10 m²-le, on tegu väga odava väetamisviisiga.

Parim aeg "kividega väetamiseks" on sügis. Kivijahu laotatakse peenardele, kaetakse orgaanilise multši kihiga ning lastakse kevadeni seista. Siis eemaldatakse multši pealmine kiht ning ülejäänud segatakse koos kivijahuga u 10 cm sügavusele mulda.

Samas tuleb Eesti aiapidajaid hoiatada. Kivijahust rääkides mõtlevad rootslased graniidi, basaldi või mõne muu moondekivimi puru, lubjakivitolm selleks ei sobi. Paepurul on madal mineraalainete sisaldus ning lisaks muudab see aiamulla aluseliseks. Paejahu võib soovitada vaid happeliste muldade lupjamiseks.

Vaade valgesse aeda – ees hall käokann, siis suurelehine neitsikummel ja taamal elulõng 'Valge Daam'.

Aiast ei puudu haruldused. Vaipkaktused (*Maihuenia*) kasvavad looduses Tšiilis ja Argentinas ning on kaktustest ühed kõige külmakindlamad.

aed kõike muud kui koopia, kuulsat aednikku nad ei jäljenda. “Vita Sackville-West oli siiski mõisaomanik ning tal oli kasutada palju tööjõudu,” räägib Isabella. “Hulk kätepaare väetas, rohis, lõikas ja kujundas pidevalt ning tänu sellele sai emand Sackville-West kasutada väga tömahukaid kujundusvõtteid. Meie pidime leidma lihtsamad lahendused ja taimed, mis ei vaja pidevat närbunud õite korjamist. Valged õied saavad väga kergesti vihmast ja tuulest kahjustatud ning jätavad siis korratu ja hooldamata mulje.

Teine põhjus oli veel, miks otsustasime Singsinghursti jäljendamisel loobuda. Sealne aed mõjub kohati veidi kalmulikult ning tahtsime seda tunnet välistada.”

Aed sviitriga käimiseks

Selleks et vihma- ja tuulekahjustusi võimalikult vähendada, paikneb valge aed otse metsa veeres. Selline veidi varjuline ala aitab valgetel õitel ka paremini esile tõusta ning lisab aiale jahedust. Isabella ja Görani meelest peaks valge aed olema paik, kus ka soojal suvepäeval tahaks kampsuni igaks juhuks käevangu võtta.

Oma ülesehituselt on valge aed rada, mida ääristavad kahelt poolt valged põõsasroosid ja valgeõielised püsikud. Aiale lisavad kõrgust metallist võred ja kaared ronirooside ning elulõngadega. Viimased muudavad valge aia eriti külalislahkeks. Tundub, nagu võtaks aed sellesse sisenenu valgete jahedate käte embusse.

Ühel sellisel kaarel on leidnud koha ka “eestlane” – Aili ja Uno Kivistiku esimene aretis, elulõng ‘Valge Daam’. Valge aia roosidest tõstab Isabella esile sorte ‘Schneewittchen’, ‘Katharina Zeimet’ ja ‘Winchester Cathedral’. Ta eriliseks lemmikuks on aga kurdlehise roosi sort ‘Schneezwerg’, millel võivad sügisel korraka olla nii valged õied kui oradžpunased viljad.

Valged püsikud

Lisaks roosidele ja elulõngadele kasvab valges aias ka hulgaliselt püsikud. Kui meie Forsbergi külastasime, oli neid seal umbes 70 eri nime-tust.

Esmalt püüdsid pilku enam kui 2 meetri kõrgune valgete õitega kitaibeelia (*Kitaibela vitifolia*), punase siilkübara (*Echinacea purpurea*) sort ‘White Swan’ ning valgeõielised kukekannused. Metsikust lisasid valgete õitega hall käokann (*Lychnis coronaria*) ja suurelehine neitsikummel (*Tanacetum macrophyllum*). Need sidusid sujuvaks tervikuks valgete rooside õievahua ning metsaserva kasetüved.

Kuna pelgalt õite vaelevusele ei saa loota, on oma koht aias ka hallilehistel taimedel. Tähtsamad neist on mitmesugused pujud. Eriti tõstab pererahvas esile pontose puju (*Artemisia pontica*) ning kassiurb-puju (*A. ludoviciana*) sorti ‘Silver Queen’. Nende kõige paremateks omadusteks peab Isabella seda, et erinevalt mõnest teisest pujuliigist pole nad ülemäära invasiivsed ning taluvad hästi tagasilõikust.

Sibullilledest on Forsbergide lemmikud laugud. Neil on kaks suurt plussi – suur mitmekesisus ning tõsiasi, et neid ei söö reeglina ei vesirotid ega metskitsed, kes aeg-ajalt teiste taimede kallal pahategusid toime panevad.

Õnneks pole metsloomade teod pererahval veel aiapidamise isu ära võtnud. Kuigi pealtnäha on Sparlösa valge aed enam kui valmis, otsivad Göran ja Isabella ikka uusi taimi, et oma aeda üha kaunimaks muuta. ✨

Villane sõrmkübar tunneb end Rootsisis imehästi.

Ojamäe talus on olemas mõlemad: nii oja kui mägi. Aiapidajale on see rõõm ja väljakutse korraga.

Iga ilmaga mugav

Ojamäe talu

Tekst ja fotod
Bianca Mikovitš

Ojamäe talu asub Ida-Virumaal Kõrtsialuse külas, kuhu merelt tuleb karme tormituuli, sisemaalt talviti lumepilvi. Kogemus näitab, et läbimõeldud ja nutikalt planeeritud kodus on mugav iga ilmaga, igal aastaajal.

Väljas värskes õhus olla armastavad inimesed tavaliselt ilma üle ei kurda. Ka Ojamäe talu perenaine Kaarin Oras kinnitab enda olevat vihmakindla.

Oleme juhtunud külla päeval, mil mere kohal tupruvad tumedad pilved ei jaks kogunenud vett enam kinni hoida. Vihm hakkab tasapisi tae-

vast maa poole nõrisesema, esimesed piisad potstatavad tumedatele kalladele, teised kõrgetele mustikapõõsastele.

Kaarini poolest võib sadada. Suvi ongi kui-vavõitu olnud ning maja ja aed on planeeritud nõnda, et seal oleks mõnus iga ilmaga.

Maja asub künkal, mille all vuliseb oja. Aed on rajatud mäe nõlvale ja oja kaldale.

“Kui me Vene aja lõpus siia kolisime, oli vihm suureks probleemiks, tugevad sajud viisid lihtsalt kõik kaasa ja uhtusid pinnase minema,” meenutab Kaarin Oras.

Lahenduseks oli äravooluteede rajamine ning mullapinna alla katete paigaldamine. Nüüd jookseb vihmavesi vulinal mööda kive oma rada ega tee midagi paha.

Kaarin Oras verandal, kus lapsed armastavad vihmaga toimetada.

Vaade ojakaldalt mäel asuvale majale.

Majaesist mändi märgati ja säästeti hoolsalt juba ehitamise ajal.

Haljastus ja maastikukujundus on Kaarini suur huvi ja hobi, mõnda aega on see olnud ka ametiks. “Süüdi” on selles 1980. aasta suveolümpiamängud Moskvas. Siis oodati Eestisse suurt küllastajate hulka ning ka Ida-Virumaal asuv majand pidi ootamatult hakkama mõtlema sellele, kuidas teeäärred puhtaks saada ja üldilmet parandada.

Veokite ja rasketehnika poolt ära sõtkutud mudasele mülgaskarjamaale pidi tulema park ja see ülesanne anti Kaarinile. Haljastus oli toona sealmail kõigile tundmatu mõiste.

“Vedasime naistega kärudel kive, ise õppisin jõudumööda juurde,” räägib Kaarin. Hiljem, kui haljastajatele tehti eraldi kursusi, sai ta nendel käia, sest teisi tahtjaid piirkonnas polnudki.

“Läksin isegi Rāpinasse õppima, kuid toona oli seal üks kapsas ja küüslauk puha, sellist ilu-aiandust veel ei õpetatud.”

Kursustel õpetati lilleseadeoskusi ning räägiti ka disainist – kõik oli toona uus, värske ja väga põnev.

Kui pere korterist majja kolida otsustas ning Suvi-5 projekti järgi ehitatud eramu püsti sai, oli ka Kaarini kogutud oskustele rakendus olemas.

Kopp jäi aeda kinni

Aeg oli toona küll selline, kus pere riburada töö kaotas ning end igal moel vee peal püüdis hoida. Suuremaid investeeringuid endale lubada ei saanud. Tuli alustada sellest mis olemas – kaks töökätt ja nutikas pea.

Esmalt tuli välja mõelda, mida hakata peale maja all ja ümber laiuva võserikuga, kus angervitsad, angervaksad ja kõiksugu ohakad läbipääsmatut pokumaad valitsesid.

Oja kaldal laiuv maastik oli pigem matsēete kui niiduki jaoks.

“Tellisin kopa, et oja puhastada. Saadeti aga vale masin, millega puhastustöid ei saanudki teha. Lõpuks lasksin sellel siis väikese kraavi

Nutikas varjualune hoiab pesu sademete ja pleegitava päikese eest.

kaevata, et päris asjata sõit poleks. Kopp jäi lõpuks siia mutta ise ka kinni, aga tulemusena saime saarekese, mida nüüd edasi kujundame,” kirjeldab Kaarin algust.

Praegu on saarekesel koha leidnud rododendronid, samuti on seal väike aiamaja. Kevadiste suurvete aegadel tõusevad veed kõrgele ja ojast saab pisike raevukas jõgi. Kaarin on ka avastanud, et pole seal ainuke maastikukujundaja – läheduses tegutseb usin koprapere. “Alles ükspäev ujus üks solinal siin saare ümber,” tähendab Kaarin.

Turbamullas kasvavad mustikad

Aeda kujundades toodi ojakaldale ka koorem turbamulda. See meeldib väga kultuurmustikatele. Neid leidub aias mitut sorti ning Kaarini lapselapsed hindavad seesugust aiailu kõrgelt.

“Ameerikas tütre juures käies sattusin mustikafestivalile, seal oli väga põnevaid ja saagikaid põõsaid, millelt marju tuli ikka mitme ämbri jagu,” selgitab Kaarin. Siis sai ka uuritud, kuidas need endale aeda tuua ja marju kasvatama panna.

“Tegelikult meeldivad mulle rohkem puud ja põõsad. Need on püsivad ning jäävad ellu ka siis, kui juhtub, et ei saa hoolt kanda. Lilled ei pruugi seda üle elada,” märgib Kaarin. Ta ise on olnud aiast kaks korda pool aastat eemal, kui käis Ameerikas tütre juures lapselapsi hoidmas ning teab, millest räägib.

Suvetoa katuse all saab kuivatada ravimtaimi ja pidada maha kodused peod.

Puudest lugu pidava inimesena on Kaarinil kahju näha, et maja juures kasvav mänd annab igal aastal üha enam oksa ära. Kunagi maja asukohta planeerides arvestati selle puuga eriliselt, kuid kahjuks on mäni tervis aastatega kehvemaks läinud. Maha võtta seda ei plaanita. Kui puu peaks tõesti ära kuivama, võiks see olla toeks näiteks amuuri viinapuule. Väentaimedest pakub aias praegu silmailu värviliste lehtedega kaunis aktinidia.

Kodu mitmele põlvkonnale

Ojamäe talus elab koos mitu põlvkonda. Maja jagavad Kaarin ja tema abikaasa Urmas poeg Olari, tema naise Triinu ja nende lastega.

Omal ajal asus majja esimesena elama Urmas, kes majakarbis nokitses ja toona tavapärastel rahalisa saamiseks võetud loomi talitas. Kui ka

LOODUSLIKUD MATERJALID väärtustavad teie kodu

Pakume tooteid **paekivist, graniidist, marmorist.**

Müügiesindused: Tallinnas Tööstuse 47a, tel 5556 3450 | Pärnus Karja tn 4, tel 5349 4247

Ungru Paekivi OÜ Kivikoda, Väike-Ahli, 90446 Ridala vald, Läänemaa
E-R 8-17
tel 518 8350, 526 4682
raul@ungrukivi.ee

HAAPSALU PÆKIVI
www.ungrukivi.ee

Ümaraid valgeid kive on seintele korjatud kogu perega. Kiviarmastuse tõi Olari Oras kaasa Soomest.

Puitkarkassile rajatud "kiviriul" on otstarbekas ja mugav.

Põrandasse laotud kompass näitab õigeid ilmakaari ning on Olari Orase enda kädetöö. Samuti ka põllult korjatud graniitkividest kamin.

ülejäanud pere lõpuks kõigi mugavustega korterist majja kolima asutas, oligi aeg juba niikaugel, et tuli uuesti remondiga peale hakata.

Selle juures oli suurim roll nüüd juba Olaril, kes Soomes töötades sealt mitmeid ideid kaasa tõi.

Esmalt vahetati aga majal välja aknad ning vaadati üle nende suurused ja uste asukohad. Majalt ära võetud akendest sai Kaarini ja Urmase majapoolle väikese hubase veranda, mis andis juurde hästivalgustatud lisaruumi.

Samuti tuli ümber teha omal ajal pandud hõre soojustus, mis koosnes peamiselt seina löödud Soome papist.

Projektis olnud rõdu sai lisaks avara veranda, millest osa kaeti läbipaistva katusega. Olari ja Triinu elutoa aknad ulatuvad põrandani ning sealt avaneb kahest küljest vaade nõlval laiuvale aiale.

Niisugune lahendus sobis hästi ka pisikesetele lastele, kes toas olles said väljas toimetavatel suurtel pilku peal hoida ja nende tegemisi vaadata. Katuse alla oli aga niiske ilmaga hea vankris magavaid lapsukesi lükata või teistel lastel seal oma kiikhobuseid ja mängukööke üles sätida. Vihma pärast ei pea seal majas küll keegi tuppa jääma.

Hea lahendus on ka postidele rajatud katusealune, mille all jooksevad pesunöörid. "Kui pere on kodus, siis ühed riided lähevad, teised tulevad," muigab Kaarin.

Kiviarmastus nakatas kogu pere

Kuna nii tema ise kui ka poeg Olari on loomingu- ja lahtiste kätega, tuleb vahel ette ka vaidlusi. Seal, kus üks ootaks ja mõtleks, tahaks teine vahel kiiresti tulemust näha. Suuremad tööd tehakse aga ikka ühisel jõul ära, kogu pere paneb jõudumööda käed külge.

Ühe uue asjana avastas Olari enda jaoks kivid. Suured ja väikesed, heledad ja tumedad – kõigiga saab midagi teha.

Olari elutuppa tehtud kamina jaoks korjaski Kalvi ümbrusest suured tumedad graniitkivi tükid kokku Kaarin. Väikesi valgeid ümaraid kive on aga korjanud pere ühiselt kõikjal.

Neid on kasutatud nii väljas rõdu ja rõdupostide katteks kui ka siseseintel. Kamina ette põrandale ladus Olari ilmakaared, mis pandi paika kompassi järgi.

"Eks neid asju tuleb majas teha nii, et oleks taskukohane, ja võtta ette rohkem neid töid, millest endal jõud üle käib," sõnab Olari selgituseks. Kuna Soomes plaatimine on käe sel alal kindlaks teinud, pole keeruline ka kividest seina ladumine või kivikattega kaetud riiulite tegemine.

Kiviarmastusest räägib veel üks suurem kuhu aias, kus kaks kokku pandud kivimürakat moodustavad eemalt vaadates kopsaka purjeka. Laevateema sobib maja juurde hästi – kui puud oleks madalad, näeks Kõrtsialuse külast mööduvalt Narva maanteelt kergesti mereni välja.

Ka sügistormid on külakesse tunda ning kuri-kuulus Padaorg on samas lähedal. Seega olgu

Õuepoolne suur aken meeldib väikestele lastele, kes saavad toas olles väljas toimetajaid näha.

majagi niisugune, mis igal aastaajal laseb elanikel end seal hästi tunda.

Kuna Olari ja Triinu pere magamistoad asuvad teisel korrusel, on all küllalt ruumi köögile, söögitoale ja elutoale.

Ruumi jagub kõigile

Kõigile majas elavatele ja vahel külla tulevatele lastelastele on jäetud tuule eest kaitstud õue-nurk, mis on piiratud maja, kuuri, aiamaja ning hekiga. Seal on ruumi mängumajadele ja liiva-

Üksest saab astuda otse verandale, aknast avaneb vaade avarale mäenõlvale, mille planeerimine on veel pooleli.

kastile. Toekas aiamaja läheb suvel käiku siis, kui hakatakse grillima. Seal katuse all kuivavad ka Kaarini korjatud ravimtaimed.

“Jaanipäeva paiku läks ilm nii külmaks ja vihmaseks, et üsna kõhe oli väljas istuda. Siis veetasid noored kohale kolhoosiaegse raskest rauast käre, kuhu peale pandi hõõguma mõned puunotid – andis sooja küll,” kiidab Kaarin käepärast lahendust.

Eelmisel suvel osales Kõrtsialuse küla liikumise Kodukant eestvõttel peetud “Avatud külvärvate” üritusel ning pakkus lahkelt võimalust Kõrtsialuse töödese-tegemistesse pilku heita. Ühe tegevusena pakkus küla välja võimaluse külastada Ojamäe talu aeda.

Kaarini üllatuseks oli huvilisi päris palju, ning isegi neid inimesi tuli uudistama, kes samast kohast üsna tihedalt mööda käivad.

Kaheksa aasta eest võserikust alanud mugava ja ilusa aia tegemine on tema peas veel pooleli. Need, kes maja juurde satuvad, seda ei tea ning ahhetamist jagub.

“Maastiku ja maja juures peab nägema tervikut, mis tuleb omakorda väiksematest detailidest. Siin kuluvad küll ära kõik oskused, mis elu jooksul on külge hakanud,” sõnab Kaarin. ✨

Tekst **Heli Russak**,
Tallinna Botaanikaiaia
vanemaednik
Fotod **Heli Russak**,
Jaan Mettik

Kanaaride

Põõsas-
hõbekakra
õied pleegivad
vananedes.

Mõned suvelilled sobivad suurepäraselt ületalve hoidmiseks.

Rikkalikult ja kaua õitseva põõsas-hõbekakra (*Argyranthemum frutescens*) eri sordid on oma populaarsuse saavutanud viimastel aastatel. Need lihtsad ja ilusad lilled sobivad ideaalselt nii rõdudele ja terrassidele potitaimeks kui ka peenardele. Nad on vähenõudlikud ja suudavad pakkuda õiteilu kogu meie üürikesse suve jooksul.

Pärit Kanaaridelt

Korvõieliste (*Asteraceae*) sugukonda kuuluv põõsas-hõbekakar on pärit Kanaari saartelt, kus ta kasvab mitmeaastase poolpõõsana. Ladina-keelne liiginimetus *frutescens* viitabki põõsajale kasvule. Looduses ulatub taimede kõrgus kuni ühe meetrini, nad on igihaljad ja õitsevad

karikakar — peenrale ja potti

hiliskevadest sügiseni. Kuna meie kliimas taimed õues ei talvitu, saame seda imekaunist lille kasvatada vaid suvelillena.

Inglise keeles nimetatakse teda *Paris Daisy* või *Marguerite Daisy*, saksa keeles on taime nimetus *Strauchmargerite*. Sünonüümina on kasutusel ka taime ladinakeelne nimetus *Chrysanthemum frutescens*.

Õieilu jätkub külmadeni

Pöösas-hõbekakra taimed kasvavad olenevalt sordist 20–100 cm kõrguseks, nende varred on rohkelt harunenud ja altpoolt puitunud. Nahkjad sulgjägused lehed on tumerohelised või hallikasrohelised.

Suve algusest kuni külmadeni kattub kogu taim rohkete karikakralaadsete 2–5cm läbimõõduga korvõisikutega. Kollased putkõied moodustavad südamiku ning seda ääristavad keelõied võivad olla valged, kollased, roosad või punased. Kuna taimel on korruga eri vanuses õisikuid ja vanemad pleegivad heledamaks, võib tunduda, et ühel taimel on mitut värvi õisikuid. Eriti tuleb see esile tumepunaste

Pöösas-hõbekakar sobib ka potililleks.

Sort 'Limero'.

Pöösas-hõbekakrast saab kujundada vahva lillepiirde.

lillepeenar

'Percussion
Rose'.

Hõbekakar
looduses.

'Percussion
White'.

õisikutega sortidel nagu 'Daisy Crazy Starlight Red' või 'Percussion Red' jt. On nii lihtõisikulisi kui tädisõisikulisi sorte ja uusi aretatakse igal aastal juurde. Olenemata sordist õitsevad põõsas-hõbekakra taimed rikkalikult kuni sügiskülmadeni.

Paljundatakse pistikutega

Põõsas-hõbekakart paljundatakse varakevadel pistikutega. Selleks et pistikuid võtta oleks, tuleb emataimed sügisel enne öökülmi tõsta valgesse ja jahedasse siseruumi. Pistikute võtmiseks piisab paarist taimest.

Eriti lihtne on talvituma tõsta juba potis kasvavaid taimi, peenral sirgunud põõsas-hõbekakrad tuleks enne tuppa toomist muidugi potti istutada. Sarnaselt pelargonidega hoitakse taimi ületalve.

Kui selliseid hoiutingimusi pole või unustate sügisel taimed kauaks välja, tuleb kevadel osta aianduskeskusest uued istikud. Ka sellel on omad eelised: saate igal aastal sortimenti vahetada. Poest ostes tuleb jälgida, et taime vartel või lehtedel poleks hallitust või musti plekke – sellised taimed võivad hukkuda. Võite osta juba varakult noortaimed, keda peate ise veel ette kasvatama, või õitsevad taimed, mida otse kasvukohale istutada.

Loomulikult võib uuesti peenrale istutada ka ületalve hoitud emataimed. Aastatega omandavad need soliidseid mõõtmeid ning neist võib kujundada isegi puukesed.

Põõsas-hõbekakra taimed võib õue viia pärast öökülmaohtu möödumist. Kasvukoht olgu päikeseline, varjulises kohas jäävad taimed niruks

Valik hõbekakara sorte

- 'Daisy Crazy Sole Mio' – suure südamikuga, kahvatukollaste õisikutega.
- 'Daizy Crazy Starlight Red' – intensiivsete punaste õisikutega.
- 'Molimba Double White' – täidisõisikuline valgete keelõitega.
- 'Limero' – suurte kollaste lihtõisikutega.
- 'Angelic Dark Pink' – intensiivsete tumeroosade õisikutega.
- 'Percussion Snow' – valgete õisikutega armas sort.
- 'Percussion Fire' – särtsakas, tulipunaste keelõitega.
- 'Percussion Lemon' – omapärane, kahvatukollaste õisikutega.
- 'Percussion Rose' – roosade õisikutega populaarne sort.

ega õitse. Muld peab olema toitainerikas ja hästi haritud. Anumataimi tuleb regulaarselt kasta ja väetada. Taimed näevad kenamad välja ja ka õitsevad rikkalikumalt, kui äraõitsenud õisikud pidevalt ära korjata.

Kui põõsas-hõbekakara taimed tunduvad mingil põhjusel väljaveninud ja inetud, võib neid julgelt pügada ja neid nii madala ning kompaktsena hoida. Uued õisikupungad arenevad kiiresti ja õige pea on taimed kattunud jälle õiemerega.

Peenraste, potti või kasti

Põõsas-hõbekakar moodustab peenral kena ühtse õitevaiba või suveheki. Ta sobib kokku väga paljude taimedega, ka püsilillede ja roosidega ning neid taimi võib istutada isegi madalaskasvuliste okaspuusortide või -vormide vahele.

Valgete õisikutega sordid on head kaaslased erksamatele punastele ja roosadele või sinistele lilledele nagu alatiõitsev begoonia, harilik kalevikepp, harilik heliotroop, mehhiko päsmaslill, hall salvei jpt.

Roosade ja punaste õisikutega sordid sobivad hästi kokku teiste samades toonides lilledega. Kollaste õisikutega sordid võib kokku sobitada sarnastes toonides peililledega või kontrastsetes toonides siniseõieliste suvelilledega. Põõsas-hõbekakar on hea kaaslane isegi teie köögiviljadele.

See taim on ka väga tänuväärne potitaim, sobides üksikult või rühmana nii suuremasse konteinerisse kui ka väiksemasse rõdukasti. Kui lasta õisikuvartel vabalt kasvada, saate teda kasutada isegi lõikelillena. ✨

'Daisy Crazy Starlight Red'.

Teeme aeda turbapeenra

Tekst **Kaja Kurg**

Fotod **Karin Kaljuläte, Sirje Kari, Kaja Kurg**

Hapulembesed rodod, mustikad, pohlad ja kanarbikud tavalises aiamullas ei kasva, neile tuleb rajada turbapeenar. Aednikud soovivad peenra põhja juba sügisel valmis teha.

Purukuiv freesturvas on jonnakas materjal: katsu sa seda niiskeks saada! Kui turvast läheb vaja väikeses koguses, näiteks aknalaua istikuid kasvatades, saab veidi lihtsalt hakkama: turbakotti tuleb valada vesi ja lasta sel vähemalt ööpäev seista.

Aga mida teha siis, kui kuiva turvast on terve suur peenratäis? Turbale valatud vesi ei imbu mitte kuidagi sisse, alt on kõik kuiv. Turvast tuleb segada. Aina kasta ja sega, kasta ja sega. Kuiva turbaga võitlemine on kohutavalt tüütu ja aeganõudev.

Sellepärast soovitabki aednik Jana Proos turbapeenra põhja juba sügisel valmis teha: “Turvas tahab laagerduda, enne kui sinna taimed istutada. Pika talve jooksul imeb turvas endasse kogu vihma- ja lumesulamisvee ning muutub ühtlaselt niiskeks. Me ei pea ise seda tohutut vaeva

nägema. Lisaks vajutab lumi turba ka veidi tihedamaks, muidu oleks see liiga õhuline.”

Turbapeenra rajamise nõksud said selgeks õppepäeval Harjumaal Sadevälja aiandustalus, kus on mitu suurt ala hapulembestele taimedele. Neist vanim – heitlehiste rodode ja

võimalus

Sadevälja aiandustalu perenaine Jana Proos jagab näpunäiteid turbapeenra rajamiseks. Peenravaip on juba maha pandud, nüüd tuleb teha turbapätsidest serv ja siis turvas laiiali ajada.

kännasmustikate tihe põõsastik – on üle kümne aasta vana. Varjulist jõeäärset kaldanõlva katavad terrassid igihaljastele rododele.

Lisaks pererahvale – Jana ja Margus Proosile – jagas õppepäeval oma kogemusi ka aednik Arnold Hannust. Turbapeenra rajamine on mõnus töö just oktoobriks-novembriks, kui aias enam suurt muud teha pole. Vaatamegi nüüd lähemalt, kuidas see käib.

Maa peale, mitte maa sisse!

“Kui teil on tavaline mittehapu aiamauld, tuleb turbapeenra teha kindlasti maa peale, mitte selle jaoks süvendit kaevata,” toob Arnold Hannust esile väga tähtsa asjaolu.

Nimelt tahavad rodo juured saada palju õhku, augus märja turba sees on nad aga justkui vannis. Eriti hull on lugu savisel maal, mis hoiab vett kinni.

Halvimal juhul mädanevad juured juba esimese suvega ära. Lisaks neutraliseerib pinnasevesi aja jooksul ka happelise kasvukeskkonna. Peenrakangaga eraldamine ei aita. Auku võib istutada vaid liivasel mullal, mis on hapukas ja laseb vee kergesti läbi.

Sadeväljal on savikas maa. Kui peenra piirid on maha märgitud, katavad õpetajad maalapi peenravaibaga, et turvas ei seguneks aluspinnaga ja et soovimatute taimede juured ei tungiks peenrasse.

Jana Proos: “Rohukamara eemaldamisega pole vaja vaeva näha, sest paksu turbakihi all pimeduses kaob see iseenesest. Mingit vajadust pole taimestikku eelnevalt ka Roundupiga hävitada, pealegi on see väga salakaval mürk. Milleks koduaeda saastada! Sinna, kus pinnas on liiga konarlik ja peenravaipa ei saa kasutada, oleme pannud hästi paksu kihi metsa alt toodud tamme- ja vahtralehe kõdu, et rohtu lämmatada. Ja turvas kohe selle peale.”

Enne kui peenravaibale turvas kühveldada, tuleb teha peenrale servad.

Serva võib teha turbapätsidest, maakividest, puurontidest, vanadest raudteeliipritest. Äärisel võib punuda ka peenikestest lehtpuuvitstest,

Paar aastat tagasi jõekaldale rajatud turbaaed. Turbapätsidega on hea teha kallakule terrasse ja kujundada looklevaid servi. Pätsid juba sammalduvad ning varsti varjab sammal nende nurgelisuse. Tagapool paistab peenikestest okstest pununud peenraserv.

Kõige olulisem tarkus

“Paljud kurdavad, et alati, kui on rododendroni aeda istutanud, jääb see kiratsema ja lõpuks sureb. Tegelikult on neid varasüvel kaunilt õitsevaid põõsaid väga lihtne kasvatada, tuleb vaid teada mõningaid asju,” julgustab Jana Proos rodosõpru ja lisab, et tema aia vanimal turbapeenral pole kümmeaasta jooksul mitte ükski põõsas välja läinud.

- Heitlehised rodod istutage päikeselisse kohta, varjus jääb põõsas hõredaks ja õitseb vähe.
- Igihaljaste rodode kasvukohal peab olema vari talvise-varakevadise keskpäevase päikese eest, muidu põletab päike nad ära. Parima varju annavad kõrged männid, hea koht on ka hoone põhjapoolse seina ääres. Päikeselisse kohta istutades peate aga igal talvel mässama varjutamisega.
- Valige külmakindlad liigid ja sordid. On palju sorte, mis elavad üle 30–40 miinuskraadi. Alt ei vea Kanadas, Rootsis, Soomes, Lätis jm külma talvega maades aretatud rodod, Saksamaa omad on meil aga enamasti külmahellad.
- Kasvukoht ei tohi olla tuuline, sest tuul suurendab külma mõju tunduvalt. Need põõsa osad, mis jäävad lume alt välja, võivad saada kahjustusi.
- Rododendron vajab happelist pinnast, tavalises aiamaal jääb ta kiratsema. (Aga juba on aretatud ka lupjataluvaid rodosid, mis on väga hea uudis!)
- Turbapeenart ei tohi teha tavalisel aiamaal süvendisse, see tuleb rajada maa peale. Vaid liivamaal võib rodo auku istutada.
- Rododendronit ei tohi istutada liiga sügavale. Juurekael peab olema väljas õhu käes, muidu taim lämbub.
- Ränk viga on katta igihaljas rodo talvel kattelooriga külma- või päikesekaitseks. Selle all läheb soojaks, aurumine suureneb ja taim haudub end surnuks.
- Rodosid ei tohi kasta kareda kraani- või kaevuveega. Kasutage vihmavett, mis on neutraalne. Veel parem on hapu vesi (pH umbes 5,6), hapustamiseks sobib igasugune hape. Paari põõsa kastmisvette võib tilgutada sidrunhapet, suurema veekoguse saamiseks hoidke tunnis näiteks turbapätsi.
- Väetage vaid spetsiaalse rodoväetisega ja ainult üks kord kevadel. Eesti kliimas teeb süvine väetamine põõsad talveõrnaks, sest nad ei jõua piisavalt puituda.

Rododendron tuleb istutada nii, et juurekael ja isegi veidi ülemisi juuri jääb välja. Liiga sügavale pandud rodo lämbub. Pärast istutamist multsiige peenar männikoorepuruga.

KVALITEETNE LINNUTOIT JA -TARVIKUD AIA- JA TOIDUMAAILMADES ÜLE EESTI

Lindude lemmikud:

- ✓ **triibulised päevalille-seemned** – suurem söödaväärtus kui teistel seemnetel; lindudele sobivaim seemnekest
- ✓ **rasvapallid** – searasvast traditsiooniline linnutoit

Juuni algul tehtud pildil on eelmisel aastal rajatud turbaaed. Turbasse pandud pottides ootavad rodotaimed nüüd kasvukohale istutamist.

Turbapäts seisab kindlamini paigas, kui kinnitate selle peenikese oksa või tikuga maapinna külge.

mõnele meeldib võib-olla puitpalissaad. Immutamata puit küll kõduneb mingi aja jooksul, aga selleks ajaks on turvas kattunud samblaga, mis hoiab seda kinni ega lasa laiali vajuda. Ka pätsid on sammaldunult tugevamad.

Paekivi aga ärge kasutage – see neutraliseerib turba happesuse.

Meie peenar saab turbapätsidest ääri. Margus Proos annab neid kohale paigutades häid soovitusi: “Pätsid peavad olema sissepoole veidi kaldus, et serv paremini hoiaks. Kohale fikseerimiseks võib kasutada ka peenikese oksa ja grillitikke.. Suruge need läbi pätsi maa sisse, pealt ei tohi oks jääda välja paistma.”

Bambuskepid sobivad eriti hästi, sest need ei mädane. Neid aga võsast ei saa, peab poodi

Igihaljastele rododele tehke peenar sinna, kuhu kevadtalvel langeb lõuna ajal vari. Muidu kõrvetab päike nad ära või siis peate igal aastal nägema vaeva varjutamisega.

aja pärast ligi viiendiku võrra kokku ja pole kuigi kena vaadata, kui peenra pind on servadest madalamal.

Männikoor annab kasulikud seemed

Turba sisse tasub segada õhulisuse hoidmiseks peenemat männikoorepuru. Männikoorel on aga veel üks väga tähtis ülesanne, nagu selgub Arnoldi Hannusti jutust: “Rodo elab sümbioosis mullas olevate seentega, mis teda toidavad ja joodavad. Juurte ümber arenenud seeneniidistik kaitseb põõsast kuivamise eest. Männikoor rikastab turvast just nende vajalike seeneos- tega. Mida rutem seemed peenrassa tulevad, seda paremini rodod end tunnevad. Väga kosutav on ka männimetsa alt ja männiraiesmikult toodud hapukas pinnas. Seda tasub panna ka juba varem istutatud rododele.”

Turbasse võib segada ka liiva. Esimestel aastatel, kui taimed on veel väikesed ja peenar “toores”, ei kuiva liivasegune turvapinnas nii kergesti läbi.

Kogenud aednikud näitasid õppepäeval ka seda, kuidas on õige rododendron istutada.

Kõige olulisem on siin jälgida seda, et taim ei satuks sügavamale, kui ta potis kasvas. Juurekael peab jääma õhu kätte, muidu taim lämbub. Isegi ülemised juured võiksid veidi välja paista. Seda jälgige ka hiljem, kui lisate peenrale turvast või koorepuru.

Pärast istutamist multsi-ge peenar männikoorepuruga, see aitab hästi niiskust hoida, ja nagu eespool öeldud, annab rododele ka vajalikke seeni-koostööpartnereid. ✨

minema. Pikast bambuskepest on oksakääridega lihtne lõigata sobiva pikkusega jupid.

Kui tahate kõrgemat serva, siis teise rea pätsid pange nagu telliseidki ladudes jätkukohtadele, et müür püsti seisaks. Lisaks sellele kinnitage pätsid ka okste või tikkudega.

Algul näeb pätsidest laotud serv välja nurgleline. Arnold Hannust: “Paljudele see ei meeldi, eriti kui koduaias on kõik muu väga perfektne. Sel juhul lõigake serv noaga ilusaks ühtlaseks.” Pätside nurgelisus kaob ära aga ka ise aja jook- sul, kui need samblaga kattuvad.

Rodol on pindmine juurestik ja seetõttu piisab, kui turvast on 20–30 cm paksuselt. Algul kühveldage seda peenrassa aga rohkem, umbes 5 cm kõrgemalt, kui on serv. Turvas vajub mõne

Südasuvine
õiepidu topside
all talvitunud
roosiaias.

Roosid

valmistuvad talveks

Tekst ja fotod **Uku Raid**

Rooside talvitumine tasub korralikult ette valmistada – see on investering järgmiseks aastaks nende tervisesse ja rikkalikku õitsemisse.

Enam pole kaugel aeg, kui oleme silmitsi karmi talvega. Iga roosisõber mõtleb sügisel, kuidas tema lemmikud selle raske aja küll taas kord üle elavad.

Mida tuleb siis sügisel teha, et talvitumine õnnestuks?

Kõigepealt vaadake oma roosipõõsad üle. Seda võiks teha juba varakult, septembris.

Lõigake välja pimevõrsed, sest neile ei moodustu õiepungi. Pimevõrsed on roosipõõsale koormav ballast ning need tuleb ka suvel alati eemaldada.

Liiga tihe lehestik põõsa alumises osas maapinna lähedal soodustab ka haiguste ja kahjurite levikut, sest õhk ei liigu. Põõsas peaks olema just nii tihe, et tuul saab sellest veel kenasti läbi puhuda.

Oktoobris tuleb hakata põõsaid talviseks katmiseks ette valmistama.

Eemaldage okste alumisest osast lehed, see on ettevalmistus muldamiseks. Seejärel vaadake üle, millised oksad jäävad talvituma. Lõigake maani maha peenikesed varred ja värsked vesised võsud, mis ei ole puitunud.

Kindlasti on igaühel välja kujunenud oma viisid, kuidas roose talveks katta. Sordid on erinevad ja kõiki ei saa ühtmoodi šabloonselt kaitsta. Aastate jooksul sõelub iga roosikasvataja välja just sellise viisi, mis on mugav ja tulemusrikas.

Peenraroosid turvaliselt talvekorteris.

Suurte plasttopsidega on roose väga mugav katta. Katuse all jääb talvekorter kuivaks, augud tagavad piisava õhutuse.

Plasttopsidega on roose mugav katta ka kevadel hiliskülma korral.

Pimevõrsel on mittearenev tipp ja talle ei teki õiepungi. Sügisel ja ka muul ajal lõigake pimevõrsed põõsast välja.

Roni- ja pargiroosidel võib vaksa võrra kärpida kõiki oksa. Suurem lõikus ja taime kujundamine jääb kevadeks.

Las kõik roosid õitsevad edasi.

Mullake roosid üles alles nädal enne seda, kui läheb külmaks. Seni nad karastuvad ja valmistavad end ise talveks ette.

Mugavalt suure plasttopsi alla

Teehübriidid, floribundid ja pinnakatteroosid, samuti põõsasroosid on külmaõrnemad ja vajavad katet, mille all kuivalt talvituda.

Selleks sobivad ülihästi suured plastämbrid (vanad värvitopsid), mida olen kasutanud juba palju aastaid. Et topsi all umbseks ei läheks, olen puurinud seina sisse õhutusaugud: 5–6

avaust (läbimõõt 16–20 mm) alla ja üles. Sellest piisab.

Kui ilmateade ennustab, et läheb külmaks (–5° ja rohkem), siis paar päeva enne seda lõikan põõsastel oksad lühemaks (25–30 cm kõrgusele), et neid oleks mugav topsiga katta.

Siis valan igale põõsale pool ämbrist kuiva turvast ja panen topsi nagu mütsi talle pähe. Topsi all on mikrokliima suhteliselt kuiv, siiani on see olnud piisav ja mu roosid on edukalt talvitunud.

Olen suuri topse kasutanud ka kevadiste öökülmade ajal. Nendega on roosidele väga hea kiiresti kaitset pakkuda. Eriti tähtis on seejuures asjaolu, et topsid ei vigasta noori õrnu kasve.

Roniroos 'Super Excelsa' kevadel. Talve veetis ta mahapainutatult lumevaiba all. Varred on kinnitatud maapinnale paju ja lepa oksaharudest lõigatud konksudega.

Looduslikud konksud mahapainutatud roniroosi kinnitamiseks. Saadaval igas võsas.

Talveks valmistumise meespea

- Sügisväetis soodustab rooside puitumist, seda on õige aeg anda augusti keskpaigast septembri alguseni.
- Septembris lõigake ära kõik üleaarused oksad ja lehed.
- Varuge juba aegsasti kuiva mulda, millega põõsad üles mullata. Ärge võtke mulda põõsa kõrvalt peenrast, sest siis jääb seda juurte pealt vähemaks.
- Ma ei soovita põõsaid varakult, s.o septembris üles mullata. Olen tähele pannud, et siis tekivad mulla sisse jäänud okstele narmasjuured.
- Hoolitsege selle eest, et kõik vajalik – kuiv turvas, suured plasttops, koormakate, kuuseoksad – oleks käepärast, kui saabub tõsisem külm (-5° ja rohkem) ning roosid tuleb ära katta.
- Kui katate üksnes kuuseokstega, siis ärge turvast kasutage, pange ainult mulda juurekaelale. Turvas vettib ja jäätab. Selline kate on lausa ohtlik: ei hoia enam sooja, jää all tekib õhupuudus. Tõpsi all on teine asi: turvas püsib kuiv ja õhurikas ning kaitseb hästi külma eest.
- Olen katnud roose ka üksnes mereadruka, tulemus oli suurepärase. Pärast jääb adru peenrale väetiseks.

Topsimeetod on ülimugav. Lisaks on neid hea suveks ladustada, sest nad mahuvad ilusasti üksteise sisse ja võtavad vähe ruumi.

Mullatud ja 25–30 cm kõrguseks lõigatud roose võib katta ka koormakattega või lihtsalt kuuseokstega, viimaste ülesanne on vaid lund koguda. Soojema ilmaga tehke koormakatte otsad lahti ja andke roosidele õhku, muidu jäävad nad ummuksisse.

Roniroosidele vaid lumetekkk

Enne seda, kui saabuvad tõsisemad külmad, kuid maapind pole veel külmunud, hakkage roniroose järk-järgult alla painutama. Iga päev surun natuke jälle allapoole, kuni oksad on vastu maad. Oksad kinnitan maapinnale looduslike puidust konksudega, mida on hea lõigata paju või lepa oksaharudest.

Peale lume ei ole ma muid katteid roniroosidel kasutanud ja siiani on sellest piisanud.

Kõiki roniroose ei saa alla painutada. Mõned on väga jämeda tüvega ja murduvad.

Neid, mida ei saa oksa kahjustamata maha suruda, ma ei painutagi. Lõikan oksad rinnakõrguselt ära ja katan taime kohe ka varjutuskangaga. Sügisel on kangast mõnusam sättida kui talvel lume ja külma.

Varjutuskangas tasub kohale panna varakult, sest päike paistab vahel juba jaanuaris päris valusalt, võib mahlad liikuma panna ja öösel lööb külm oksad lõhki. ✨

TAMREX

MAAILMA PARIMAD NOKIAN KUMMIKUD! KÄSITÖÖNA VALMISTATUD KVALITEETSED KUMMIKUD TAMREXIST!

-10%

NOKIAN Winter Ultra
talvekummikud

art 88-451

SOODUSHIND 72.- €

TAVAHIND 80.- €

NOKIAN Kaira
talvekummikud
eemaldatava viltsisuga

art 88-461

HIND 99.- €

nOKIAN
FOOTWEAR

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 31.12.2013 või kuni kaup on jätkub!

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN

Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusepapi 35

TARTU

Aardla 114, Ringtee 37a

PÄRNU

Riia mnt 169a, Savi 3

RAKVERE

Pikk 2

VILJANDI

Riia mnt 42a

JÕHVI

Tartu mnt 30

VÕRU

Piiri 2

VALGA

Vabaduse 39

NARVA

Tallinna mnt 19c

HAAPSAHU

Ehitajate 2a, Uuemõisa

PAIDE

Pikk 2

Labidaga

aia kallal

Tekst **Jaan Mettik**
Fotod **reprod**

Sügisene mullaharimine paneb aluse järgmise suve saagile.

Sageli kiputakse elementaarset mullaharimist alahindama. Arvatakse, et kui looduslikud taimed saavad hakkama ilma igasuguse harimiseta, võiks sellega toime tulla ka kultuurtaimed. Kahjuks nii see pole ning korrektselt ja õigel ajal tehtud mullaharimistööd on aianduses määrava tähtsusega.

Seekordsed õpetussõnad on pärit Richard Klesmenti raamatu "Aiatöö õpetus" teisest, täiendatud trükist, mille andis välja kirjastusühisus Agroom Tallinnas 1927. aastal. Seda, et tegu on väärika väljaandega, peaks tõestama tõsiasi, et teos oli "Põllutöoministeeriumi poolt põllumajanduslike koolide õppe- ja käsiraamatute nimekirja üles võetud".

Maaharimine

Maaharimise ülesandeks on mulda niisugusesse seisukorda viia, mis kultuurtaimede kasvatamiseks kõige kohasem on.

Muld, milles aiataimed kasvavad, peab ilma suuremate pankadeta ja kobedaks haritud olema. Kobedaks haritud muld võimaldab:

1. Taime juurtele mullas kergemini edasi liikuda;
2. Niiskust mullas ühtlasemalt jaotada ja sellega toiteaineid igal pool kättesaadavaks teha;
3. Õhku mulda tungida, mis edendab orgaanilise aine lagunemist mullas, milleta taimede maa-alused osad elada ei saa.

Päälle nimetud ülesandeid on maaharimisel veel teisi, kõrvalisi ülesandeid, nagu umbrohtude hävitamine, taime toiteainete mulda viimine ja muud.

Maaharimine erineb eriliste maaliikide ja eriliste viljade juures.

Suuremad ja põhjalikumad maaharimise tööd tulevad võimalikult sügisel ära teha. Peame maad sügisel niisugusesse seisukorda viima, et kevadeks jääks ainult vähemad maakohendamise tööd enne külvi või istutamist.

Sügisel maaharimisel on palju paremusi muul ajal tehtud harimistööde kõrval. Sügisel haritakse maad sügavasti ja võimalikult vähe aega enne külmade tulekut. Selle juures jäetakse muld koredalt, ilma silitamata ja pankade purustamiseta külma kätte seisma. See võimaldab külma võimalikult sügavale mulda tungida. Külmuudab mulda kogunenud vee jääks. Vesi jääks muutudes paisub suuremaks ja surub mullaterakesed, mille vahel ta asub, üksteisest kaugemale. Sellega muutub muld talve jooksul kergemaks ja kobedamaks.

Ka on sügisene sügav maaharimine ka kahjulikkude mardikate vastu võitlemises tähtis. Paljud mardikad on kogunenud mulla sügavamatesse kohtadesse varjule. Maaharimisega tuuakse need oma talvekorterist välja maapinnale, kus suurem osa neist talvekülma käes hukkab – ka hoitakse sügisese mullaharimisega rohkem niiskust mullas alal. Kui kõik harimistööd kevadeks jääks, siis auraks mitmekordse harimisega palju niiskust mullast. Niiskuse alalhoidmine mullas, iseäranis kuivas maas on tähtsam ülesanne maaharimise töodel.

Kaevamine ja kündmine

1. Kaevamine on aias kõige rohkem ette tulev harimistöö. Töö edeneb ainult siis hästi, kui päälle hää tööoskuse on kohane labidas tarvitada. Labidas peab olema sileda varrega, hää teraga ega tobi kae-

Kaevamise käigus on vaja kõik umbrohujuured välja korjata.

vamisel palju mulda külge võtta.

Kaevamisega keeratakse iga labidatäis mulda omal kohal ringi, nii et kui näit. robi kasvaks, siis kamarpool alla satuks. Kus umbrohujuured nagu põldmünt, piimobakas, naat ja teised kaevamisel nähtavale tulevad, sääl tulevad need kõik mullast ära korjata ja kõrvalle viia. Samuti tulevad ka kõik kivid kokku koguda ja kuhugi kõrvalisse kohta hunnikusse laduda.

Kus mullas suuremal hulgal umbrohujuuri ette tuleb, sääl peab mulla kaevamisbargiga, või selle puudumisel neljabarulise bargiga läbi puistama. Kui umbrohujuured mulda jääksid, siis oleks pärast maa puh-

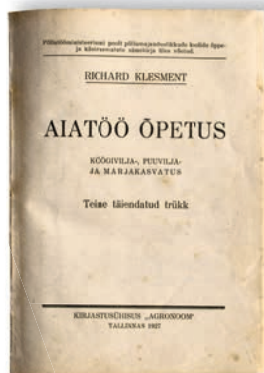
Suuremad maaharimise tööd tuleb võimaluse korral sügisel ära teha.

Kündmine tuleb kõne alla pigem suurtes aedades.

tana hoidmine väga raske. Nimetatud tööd tuleks kevadel teha, kus muld muredam ja talvine külm ka palju umbrohu juuri ära hävitavad on.

Kui sügisel kaevatakse, siis jäetakse muld suurematesse pankadesse talveks seisma. Kevadel püütakse muld võimalikult peeneks kaevata ja kogu kaevatud

Kaevamine edeneb hästi, kui on tarvitada kohane labidas.

mulda võimalikult ühetasaselt seisma jätta. Kaevamine on kallis töö. Tema asemel tuleb igal pool kus võimalik kündmist soovitada.

2. Kündmine on suuremates aedades tarvilik töö. Künnitöö toimub kiiresti ja on palju odavam kui kaevamine. Sügisest kündi tehakse võimalikult vähe aega enne külma ja jäetakse muld äestamata seisma. Pankade purustamiseks kevadel on soovitatav mulda pääle kündi kultivaatoriga või vedruäkkega harida.

Kaevata või mitte kaevata

Viimasel ajal on üha rohkem räägitud alternatiivsetest maaharimisviisidest, mille käigus pole kaevamine sugugi tarvilik. Nagu paljude alternatiivide puhul, võib ka selliste maaharimisviiside propageerijate hulgas vahel kohata tuliingelisi pooldajaid. Nende juttu kuulates võib jääda isegi mulje, nagu oleks klassikalised mullaharimisviisid saatanast ning maad kaevates teete oma aiale pigem kahju kui kasu.

Tahtmata üht või teist maaharimisviisi ebasobivaks kuulutada, kutsun siiski kõiki aiapidajaid kasutama eelkõige oma tervet talupojamõistust. Ei maksa end aastasadu õigustanud töövõtteid uisapäisa iganenuks kuulutada. Kindlasti on mõlemas maaharimisfilosoofias palju head ning seetõttu peaks iga aiapidaja selle ühe ja ainuõige viisi enesele ise leidma. Ilmselt on tõde, nagu enamasti, kusagil keskel, ja nagu juba 1927. aastal rõhutati – täpne maaharimisviis sõltub eel-

kõige sellest, milline on teie aia muld ning missuguseid kultuure soovite selles kasvatada.

Künd ja freesimine

Mõni sõna ka kündmisest. Kindlasti on see üks parimaid ja kiiremaid mullaharimisviise, kahjuks ei saa aga enamik aiapidajaid seda kasutada, kuna mehaanilised künnimasinad on aastatega sobitatud üha enam suurpõldurite vajadustega. Enam pole ka väikesi hobuste veetavaid atru, millega pääses kündma ka suhteliselt tillukestele aialappidele.

Loomulikult on olemas küll pisikesed aiatraktorid, kuid paari porgandipeenra pärast pole mõtet nii kulukat riista soetada. Võib-olla see ongi põhjus, miks mitmesugused “kaevamisvabad” maaharimisviisid on nii populaarsed – käsitsi kaevamine on raske füüsiline töö ning tänapäeva aiapidaja püüab sellest alateadlikult pääseda.

Alternatiiv on muidugi mullafrees, kuid see asendab eelkõige kevadist mullaharimist – tulemuseks on peeneteralise mulla ja ühetasase pinnaga peenar. Seetõttu ei asenda freesimine sügisest maa kaevamist täielikult. Liati, tugevalt juurumbrohtudest tabandunud aegade korral võite freesimisega oma aias kasu asemel hoopis kahju teha.

Mullafreesi terad hakivad orasheina- või naadijuured osadeks, kannavad ühtlaselt mööda peenart laiali ning mõne aja pärast tärkab igast risoomijupist uus umbrohutaim. Parim ja kõige keskkonnasõbralikum tõrje sellistest umbrohtudest vabanemiseks on ikkagi kaevamine koos samaaegse umbrohujuurte välja korjamisega. ✦

Aednikud kaitsevad loodust

Briti Kuningliku Aiandusseltsi (RHS) ja Briti Metsiku Looduse Fondi (TWT) eestvõttel on Suurbritannia aednikud otsustanud ühendada jõud, et peatada tavaliste "aiaelukate" arvukuse langemine. Näiteks on siilide arvukus saareriigis langenud viimase 10 aasta jooksul kolmandiku võrra ja kunagi nii tavaliste koerliblike hulk tervelt 77%.

Selle tendentsi pidurdamiseks on 25.–31. oktoobrini ellu kutsutud nädal koondnimetusega "Wild About Gardens Week" ("Hull aedade järele").

Briti Metsiku Looduse Fondi asepresidendi Chris Bainesi sõnul on aiad Suurbritannia looduslikele liikidele ülioluline elukeskkond ning on palju viise, kuidas neid veel loomasõbralikumaks muuta. "Näiteks võib aeda paigutada pesakaste, toidumaju, vajumiseks puuronte ning otse loomulikult istutada nektaririkaste õite või söödavate viljadega taimi," ütleb ta. "Lisaks toovad loomad aeda elu ja rõõmu ning nii võivad kõik."

RHS loodab, et nädalast võtab osa umbes 3300 kogukonna-, 17 250 kooli- ja 145 seltsi endaga seotud aeda.

Noored aednikud raiskavad rohkem

Suurbritannia aiatoodete valmistajate tellitud uuringust selgus, et kõige enam kulutavad aiandusele raha 25–34aastased inimesed.

Uuring jagas küsitletud vanusevahemikesse 25–34, 35–54 ja 55 ning vanemad. Noorim vanusegrupp kulutas oma aiandushobile keskmiselt 352 eurot aastas. Kahes järgmises vanusegrupis olid summad vastavalt 282 ja 235 eurot aastas.

Umbes 30% kulutatavast rahast läheb noorimal vanusegrupil seemnete, sibulatele, lillepottidele ja ampli-

tele. 88% neist väitsid, et kasvatavad ise puu- ja köögivilju ning seemnetest mitmesuguseid istikuid. Näiteks vanimast vanusegrupist kasvatab taimi sel viisil vaid 23%.

Noorim vanusegrupp eristus vanematest ka seetõttu, et nad ammutavad oma aiandusteadmised peamiselt internetist ning aiakeskusesse jõudes on neil selge ettekujutus, mida soovivad. Enamasti on nende käsutuses ka kõige vähem aiamaad, mistõttu eelistavad nad taimede kasvatamiseks taaskasutatavaid plasttooteid. Tegelikult on see tõusev trend – kõikides vanuseklassides leidis aednikke, kes eelistasid kerget taaskasutatavaid plastkonteinereid sellele, et taimi mulda istutada.

35–54aastased aednikud on entusiastlikud kompostitjad (69%). See näitab, et neil on kasutada suurem krunt, mis seda võimaldab ning lisaks eelistavad nad kasvatada oma taimi pigem mullas.

Kuigi kõige suuremad kulutajad on noorimad aednikud, ei tohi tähelepanuta kindlasti jätta ka vanimat vanuserühma. Nende osaks langeb tervelt 28% aiandusega seotud turust.

Miljonid haljastuseks

Suurbritannia linn Sidmouth, täpsemalt selle kodanike ühendus Sid Vale Association sai hiljaaegu päranduseks 2,3 miljonit Briti naela ehk ligi 2,7 miljonit eurot. Pärandajaks oli Kanada investeerimispankur Keith Owen.

Owenil oli Sidmouthiga pikemaajaline suhe: seal elas härrasmehe ema ning seal plaanis oma elu lõpu veeta ka pankur ise. Kahjuks jäi see lühikeseks, kuna Keith Owen suri 69aastaselt kopsuvähki. Kaheksa kuud enne surma otsustas ta jätta osa varandusest kogukonnale, mida ta armastas, ning pidas selle traditsioonide parimaks hoidjaks Briti vanimat, 1846. aastal loodud kodanikeühendust Sid Vale Association. Lõviosa pärandist pandi Keith Oweni nimelisse fondi tulude teenimiseks, saadud tulust rahastatakse projekte. Seda peaks arvestuste kohaselt igal aastal laekuma ligi 141 000 eurot.

Sid Vale Associationi esimehe Alan Darranti sõnul jäeti raha täpsete juhtnööridega – seda võib kasutada vaid kohaliku kogukonna hüvanguks. Näiteks noorsootööle on juba kulutatud ligi 467 000 eurot, tänavu on plaan istutada Sidmouthi maha miljon lillesibulat.

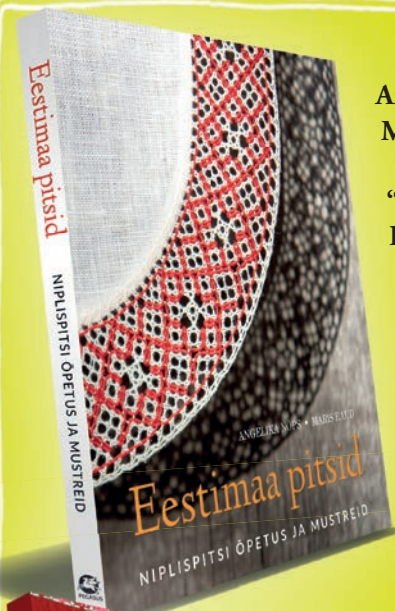
Mänguväljak Austraalia stiilis

Austraalia maastikuarhitekt Taylor Cullity Lethlean kujundas riigi pealinna Canberras asuvasse arboretumisse tõeliselt omanäolise laste mänguväljaku.

Kõik selle atraksioonid on saanud inspiratsiooni käbidest, tõrudest ja teistest puude viljadest ning looduses leiduvatest pesadest ja võrkudest. Näiteks on inspiratsiooniallikana ära kasutatud banksiate viljad ning korgitamme tõrud. Viimaseid on tervelt kuus ning nende mõõtmed 3 x 6 meetrit. Need kõik on valmistatud kohalikust, ökoloogiliselt puhtast puitmaterjalist. Tõrusid seovad ronimisvõrgud ning liuteed, mis on piisavalt ruumikad, et ka täiskasvanud neid kasutada saaks.

Arboretumi tegevjuht Jason Brown loodab, et selline mänguväljak tõstab külastajate hulka 30–35% ning aitab lastele loodust lähemale tuua. ✨

**Angelika Nöps,
Maris Raud**

**“EESTIMAA
PITSID”**

Esimese eesti keeles kirjutatud niplispitsiõpiku järgi saab omandada pitsi tegemise ja mustri lugemise oskused ning töövõttet iseseisvalt pitsi valmistamiseks.

Leida Kirst

**“SUUR
TIKANDI-
RAAMAT”**

Tuntud tikkija ja Muhu mustrite looja Leida Kirstu „Suurest tikandiraamatust“ leiab hulga meistri seni avaldamata tikandeid ja üle 150 just selle raamatu jaoks joonistatud mustri.

**Larissa Mandel,
Helen Vaab**

**“LIHULA
LILLTIKAND JA
MEISTRID”**

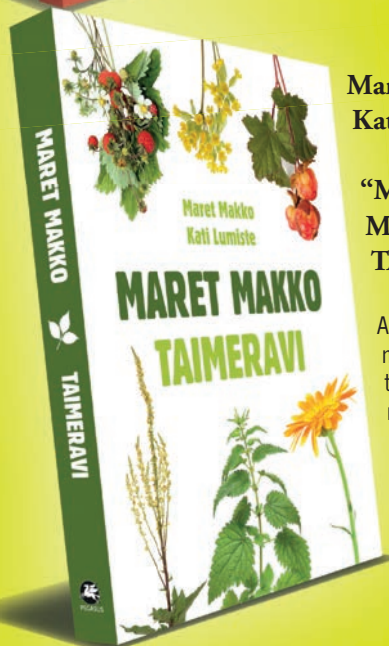
Raamatu abil saab Lihula lilltikandiga lähemalt tutvust teha ja ammutada inspiratsiooni enam kui 150 ajaloolise teki fotolt.

Tuuli Mathisen

**“KODUKÖÖGI
KULDVARA.
LEIVAST KUNI
JÄÄTISENI”**

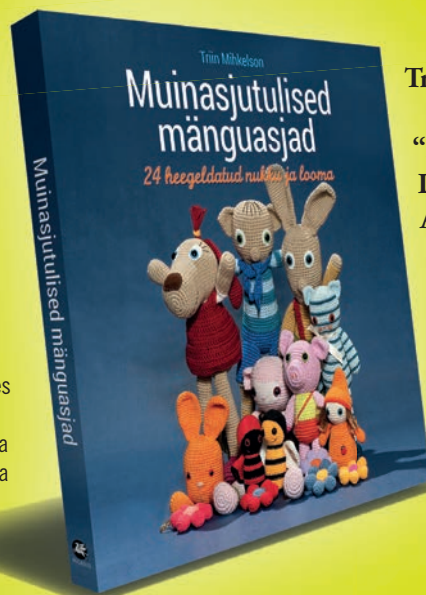
Praktiline kokaraamat, kust leiab hulgaliselt õpetusi ja retsepte erinevate toiduainete koduseks valmistamiseks.

**Maret Makko,
Kati Lumiste**

**“MARET
MAKKO
TAIMERAVI”**

Apteeker ja väekas naine Maret Makko tuletab meelde, et meie kõigi käeulatuses on taimi, mis mitte ainult ei ravi, vaid ka õpetavad, toetavad ja suunavad.

Triin Mikkelsen

**“MUINASPÕLISED
MÄNGU-
ASJAD”**

Värviküllaste mänguasjade heegeldamise lihtsas keeles kirjutatud etapilised tööjuhendid ja nipid.

Suvelõpp madjarite maal

Tekst Kaja Kurg

Fotod Kaja Kurg, Reet Sepp, Heiki Krusel

Septembri keskel avastasid Maakodu lugejad põneva kultuuripärandi ja mitmekesise loodusega Põhja-Ungarit.

Suvelõpu lugejareisi meie hõimurahva juurde korraldas reisifirma Comtour. Maakodu jaoks koostas eriprogrammi tunnustatud ajaloolane Ott Sandrak, kes oli ka meie giid. Tänu sellele kujuneski reis Ungari aja- ja kultuuriloo vallas ilmselt parimaks võimalikest. Kõik jäid igatahes väga rahule, kuigi programm oli tihe ja pikad päevad üsnagi väsitavad.

Kohapeal aitas reisi ette valmistada Reine Laisaar, kellele Ungari on teiseks koduks, ja ungari keel, mis eestlase kõrvale tundub

esialgu täiesti arusaamatuna, vabalt suus. Reine oli ka meie reisil tõlgiks ning nii laabusidki kõik kaheksa päeva viperusteta.

Sõitsime läbi kogu Ungari põhjapoolse osa idast läände. Nägime ära peaaegu kõik sealsed põnevamad linnad, valiku uhkeid losse, vanu kloostreid ja võimsaid kindlusi koos nende juurde jäävate parkidega. Imetlesime Balatoni, laevasõidul Doonaul nautisime Budapesti kauneid vaateid. Loomulikult maitsesime ka kuulsaid Egeri ja Tokaj veine.

Ja nüüd reisiliste muljeid.

Maakodu rändurid on jõudnud Ungari loodnurka, mis pole aga mingi kolgas, vaid elav risttee Euroopa südames ainult poolesaja kilomeetri kaugusel Viinist. Grupipildi tegime Nagycenki mõisa eesaias.

Maakodu lugejareisi võitja Mare Kurg Harjumaalt Kuusalust:

Ungaris polnud ma varem käinud. Üllatusin, kui põnev maa see tegelikult on oma ajaloo, losside-mõisate-kloostrite, linnade, veinivalmistamise, termaalvete ja muu poolest. Nagu ilmselt enamikule minu põlvkonna inimestele, olid ka minu jaoks seni Ungari märksõnadeks Balaton, tokai ja guljašš.

Juba esimesel päeval oli suur üllatus teada saada, et guljašš polegi lihakaste, nagu meil teda selle nime all tehakse, vaid hoopis lihasupp köögiviljaga. Varem arvasin, et ungarlastel on hästi vürtsikad toidud. Selgus, et see polegi nii.

Esimestel päevadel oli tükk tegu forintitega arveldamisel: väga imelik oli nii suuri mitme nulliga rahatähti vaadata. Algul ei julgenudki midagi osta, sest kõik tundus meeletult kallis: tassike espressot näiteks 380 forintit. Üllatus oli seegi, et vein maksis sageli vähem kui vesi.

Seda, et ungarlased muid keeli peaaegu üldse ei valda, ei osanud oodata. Isegi noored ei saanud üllatavalt tihti inglise keelest aru. Kui üldse, siis üritasid suhelda vaevales saksa keeles.

Uhketes lossides oli väga põnev näha, kuidas omal ajal Euroopa siniverelised elasid. Võimsaima mulje jättis Austria piiri lähedal Fertödi linnas olev Eszterházy loss, mis rajati XVIII sajandi keskel Ungari rikkaimale aadliperekonnale. Seal oli kaua aega kapellmeistriks Joseph Haydn. Suure elamuse saingi muusikatoast, kuhu astudes hakkas mängima muusika. Tundus, justkui tuleks see igast sametoolile asetatud keelpillist, kõla oli lihtsalt nii hea.

Aga meilgi õnnestus ööbida tõelises lossis ja einestada kuninglikus söögisaalis. Aitäh korraldajaile selle elamuse eest!

Reisi meeleolukaimad hetked olid kaks veinidegusteerimist: üks maa all veinikeldris,

Reisi võitja Mare Kurg Balatoni ääres.

teine kõrgel mäel arboreetumis. Mäkke tõustes käisime poolteist kilomeetrit jalgsi viinamarjastandike vahel, seda nautisin tõeliselt. Päike paistis, allpool sinetas Balaton, ees kõrgus metsane mägi.

Olin Maakodu lugejareisil esimest korda. Comtouriga läheksin kindlasti reisima ka edaspidi, sest kõik oli väga hästi organiseeritud ning meie kolm "juhti" oma ala professionaalid. Reisi-firma tegevjuht Urve Joost hoidis oma naljadega, kuhu sageli pikkis musta huumorit, seltskonna meeleolu üleval ja hoolitses kõigi eest, et igaüks reisi ikka naudiks.

Ott Sandraku jutt oli aga nii köitev ja värvikas, et endalgi tekkis huvi Ungari kohta põhjalikumalt lugeda. Hämmastav, kuidas ta nädala lõpus

Nagyvászony linnus. Vaade Ungari maastikule.

suutis ungarlastega suheldes end juba täiesti arusaadavalt nende emakeeles väljendada. Imetlesin ka meie tõlki Reine Laidsaart, kes kõik kaheksa päeva väsimatult oma tööd tegi, olles seejuures alati sõbralik ja rahulik.

Täna toredate reisi eest Comtouri, Maakodu ja fortunat!

Kalev Tihkan Raplamaalt:

Ma polnud varem Ungaris olnud, küll aga meie reisi n-ö telje (diagonaal läbi Ungari) mõttelise pikenduse tippudes 30 aastat tagasi – Ukraina Karpaatides ning paari aasta eest Sloveenias. Tulin Ungarisse, et näha oma silmaga paljud neldud hõimurahva kodumaad täies ilus.

Ungarist kui kuningriigist nähtud mahus (lossid, kindlused, ausambad) polnud varem aimugi. Losside ja paleede sisekujunduses valitses mõõdukus ja hea maitse vastukaaluks ülepaakutusele mõnes naaberriigis. Ka aiad-pargid ja tavalised majad olid väga mõnusates toonides, ei kohanud ühtki karjuvat värvikooslust, iseäranis jäi meelde sinise välistus. Meelde jäävad olid tänavamuusikud oma mõjusas esituses.

1956. aasta sündmuste niivõrd ränka mõju madjaritele ei kujutanud küll varem ette (kivi või kuhu igas külas).

Tokaj veinikeldrid jätsid jälje maitsemällu külalaps enamikule reisiseltskonnast. Arboretumites tuli ära arvata aina üllatavaid liike. Ja kui Eestimaas rasvatihased ning teised paigalised aialinnud teaksid Ungari tohututest päevalilleväljadest, siis vist ei peataks nende emigratsiooni mitte miski.

Kiita tahan ka Urve ja Reine hüva reisikordlust. Ott Sandraku aktsentiderohke ajaloo avamise võime on teada-tuntud juba varasematel retkedest.

Pille Rüütel Lääne-Virumaalt:

Oli igati tore, nii seltskonna kui ilma poolest. Tulin Maakodu reisile sellepärast, et programm oli ekstra meie jaoks kokku pandud. Käisime paikades, mida massituristile ei näidata. Olles ise maaturismis tegev, huvitas mind väikeettevõtlus maal ja ka aianduse-haljastuse pool.

Ungarlaste tahtmine oma ümber lilleilu näha oli vapustav – kõik võimalikud ja võimatud kohad olid lilli täis istutatud, oma kodu kaunimaks tegemine paistab olevat lausa normiks.

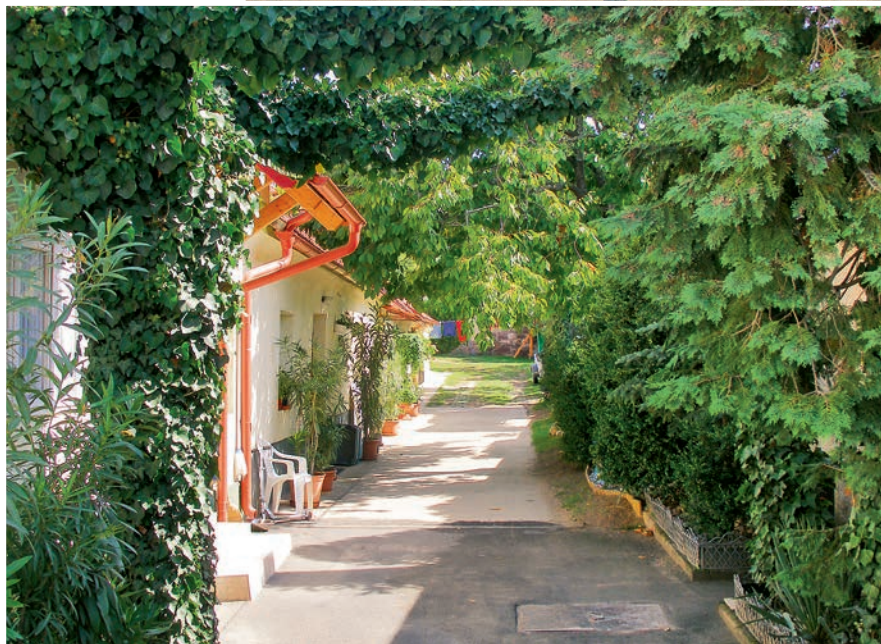
Mind huvitas ka Ungari toidukultuur ja kohalik toit. Eriti armsad olid väikesed pagari- ja kondiitriärid, kus tagaruumis küpsetati ja eestoa müüdi. Valik oli rikkalik, ja see lõhn, mis tänavalegi ulatus! Maitsvad olid need küpsetised ka. Toiduvalik pealinna turul oli vapustav, annab meie turgudele silmad ette.

Maakodu reiside eelis on see, et neile tuleb ühiste huvidega seltskond, kelle jaoks panakse kokku sisukas pakett. Need on sisuliselt õppereisid ja see traditsioon peaks jätkuma. Ehk tulevikus tulen veel reisile, kui töö ja rahakott seda võimaldavad.

Ungari reisi juhtiv kolmik: tõlk Reine Laidsaar, Urve Joost Comtourist ja giid Ott Sandrak.

Külaidüll.

Veinikeldrid Ungari kirdenurgas Hercegkúttis. Götzi viinamarjatalu keldris maitseme viit sorti tokaid. Tokaj veinipiirkonna kultuurmaastik oma asulate ja vanade veinikeldritega kuulub UNESCO maailmapärandi nimekirja.

Heidi ja Toomas Tago Tallinnast:

Reisile tulek johtus meie aiapidamisharrastusest ja Ott Sandrakust, kellega igavus on juba eos likvideeritud ja ootamatused/üllatused garanteeritud. Sellest reisist koorus välja väga mõnus ja kihiline Ungari oma mitmekesise looduse, sügava ajaloo, tasemel arhitektuuri, hubase linnakeskkonna, mõnusa gastronoomia ja veinikultuuriga. Sügavuti minekuks kuluks alati rohkem aega, kuid maitse oli mõnus.

Vaade viinamäelt
Balatonile.

Ungaris kasvab ka mammutipuid ehk sekvoiasid. Maakodu kuldreisijad (paremalt) Väino Talv ja Malle Grigorjev, aiatoimetaja Kaja Kurg ning veel kaks inimest, kes ei paista, punnitasid kõvasti, et ümber jämeda tüve kätest kinni võtta.

Põhja-Balatoni rahvusparki jääb Badacsony veinipiirkond. Kõrgele mäenõlvale rajatud Folly arboreetumis on maailmakuulus okaspuukogu, mille asutas dr Gyula Folly 1900. aastal. Praegu hoolitseb arboreetumi eest järeltulijate neljas põlvkond, kelle viinapuuaias saagist valminud kergetid valgeid veine proovisime ka meie.

Jüri Kusmin Raplamaalt:

Suhteliselt vähe reisinud inimesena oli huvipakuvat mulle palju. Poleks osanud arvata, et kohutavad sõjapurustused üle elanud Budapesti kvartalid on taastatud samasugusena, nagu need ehitati sajandeid tagasi.

Olime neli või viis päeva mööda Ungari väikelinna sõitnud, kui ütlesin reisikaaslasele Margusele, et siin maal polegi kerjuseid ega kodutuid. Ta soovitas oodata, kuni jõuame Buda-

pesti. Ja tõesti, päise päeva ajal oli neid näha tunnelites tekkidesse mähituna või siis lihtsalt istumas parajalt joogisena.

Meeldivamad üllatused olid rohked tänavamuusikud ja rahulik liiklus (kui välja arvata mõned ekstreemsed olukorrad mootorratturitega mägitel).

Ei ole meil Eestis mägesid, mille lõunanõlval kasvatada viinapuid, aga õnneks pole meil ka selliseid äraarvamatuid jõgesid, mille veetase võib

Fertő-Hansági soolajärve lõunaots jääb Ungari–Austria piirile. Siia on hiljuti rajatud väga eriline roogkatustega vaiadel seisev puhkeküla.

Kanalite, vesiveskite ja koskedega Tata linna Slovakkia piiri lähedal kutsutakse ka Ungari väikeseks Veneetsiaks.

mõne päevaga tõusta üle mõistuse kõrgeks nagu Doonaul tänava juunis normaaltasemest 8,91 m.

Mõtlemata pani vaade kuulidest ja mürskudest täksitud seinale, mis meenutas 1956. aasta oktoobris madjarite vabadustahte mahasurumist “vabastajate” poolt. Siit oleks küll palve veel elavatele eesti meestele: kirjutage oma meeleolust ja tegemistest Ungaris võõrvägede koosseisus.

Aga Egeri punane vein pokaalis arvuti kõrval on kirkastavalt ilus ja maitsev!

Piret Randver Valgamaalt:

Reis oli tempokas, aga väga hariv ja huvitav. Üllatas see, et oleme ungarlastega üsnagi sarnased: mitte väga lärmakad ja mõõdukalt tagasihoidlikud. Minu varasem arusaam sellest rahvast oli pigem vastupidine. Nüüd adun aga isegi veidi

Kuninglik ööbimispaik mäenõlval loss-hotellis Miskolci linna lähedal Lillafüredis. Maja taga oli kaunis park, läheduses mühises võimas kosk.

Lilleväljad Keszthely lossi aias.

Lõpupidu särtsakate ungari tantsudega.

Toidufestival Budapestis põllumajandusmuuseumi õuel, kus suurtes padades aurasid isuäratavad rahvustoidud.

keelelist ühtsust. Võimsa mulje jättis kaunis ja suursugune arhitektuur, need vaatepildid püsivad veel kaua hinges. Ja reisikaaslased olid vapustavalt vaprad, iseäranis kannatlik oli meie grupi vanem generatsioon. Sügav kummardus sellistele matkasellidele!

Anne Ojasalu Raplamaalt:

Linnahaljastuses püüdsid pilku maitsekalt kujundatud ja hästi hooldatud lillepeenrad. Eriti torkas silma, kui oskuslikult kasutati neis skulptuure. Liiklussaartele rajatud istutusosalad pääsesid mõjule oma massiivsusega. Neis oli kasutatud küllalt vähe liike-sorte, kuid nad olid siiski väga värvikad.

Ma ei olnud varem Ungaris käinud. Kuid kuna Maakodu on koos Comtouri reisibürooga alati huvitavaid ja sisukaid lugejareise korraldanud,

otsustasin ka sellest reisist osa võtta. Kokku olen Maakoduga reisinud seitsmel korral. Olen ajakirja lugeja ja tellija selle ilmumisest algsest saati.

Eda Adamson Lääne-Virumaalt:

Olin juba aastaid tahtnud just Ungarisse minna. Kui Maakodu lugedes leidsin sellise reisi, siis ühinesin kohe. Kõige rohkem jäid meelde imelised mõisad ja lossid ning nende pargid haruldaste puude-põõsastega ja kaunilt kujundatud lillepeenardega, samuti eraaiad põnevate okaspuudega ja liigirikas bambusaed. Suur elamus olid muidugi veinimõisad oma viinamarjaväljade ja veinikeldritega. Reisilt sain palju häid mõtteid oma aia kujundamiseks.

Regina Räni Tallinnast:

Ungari on olnud pikemat aega kuidagi hingelähedane, nüüd õnnestus seal ka ära käia. Maakoduga reisisin esimest korda ja jäin väga-väga rahule.

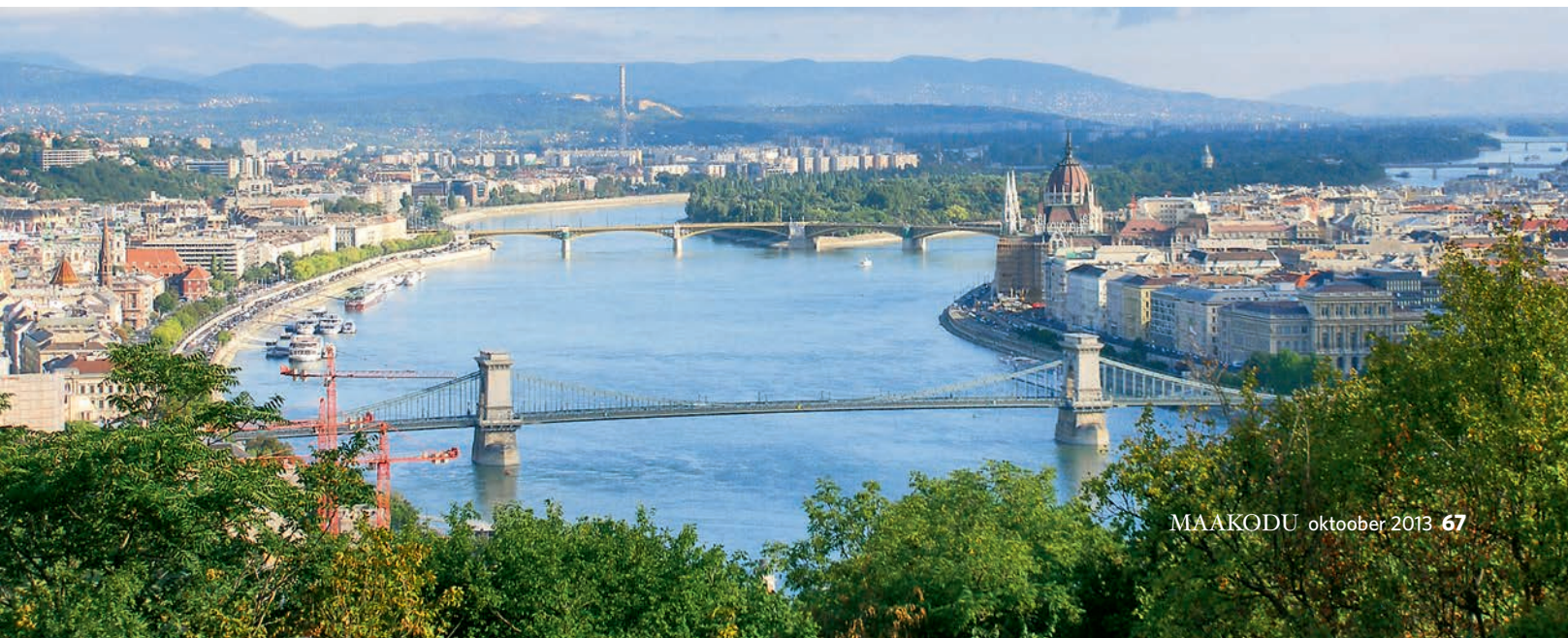
Kuna tegelen hobustega, siis räägingi Budapesti loomaaiast, mis on Kesk-Euroopas üks parimaid. Ühtlasi on see ka botaanikaaed: iga maailmanurga loomastikule oli rajatud oma pisike maailm just nende kodumaa taimedega.

Väga vahva, et eraldi nurgake oli Ungari taluloomadest. Erilise mulje jätsid karvased sead. Kaugelt vaadates näis, et aedikus on lambad, ligemale jõudes tekkis nõutus, miks neil notsu nägu on. Ilusad, kergelt kollaka tooniga lokilised põssad kutsusid kohe pai tegema.

Suure elamuse jättis merilõvi etendus, ta oli äärmiselt mänguhimuline ja sõbralik. Ja kaelkirjakud ei olnudki suured! Viiesena käisin vanematega Riia loomaaias ja selles ajast on eraldalt silme ees kuskil kõrguses olev kaelkirjak, kes uudistab üle võre. Nüüd, suurena, pühitati see lummus ära. Siiski olid nad võrratud, eriti tita-kaelkirjak.

Rohkelt oli igasuguseid pärdikuid ja ahvilisi, kelle mängu vaadata oli puhas lust. Kiskjad oma beebidega... Lihtsalt oled ja vaatad ja unustad kõik muu. Kui kunagi peaks taas Budapesti sattuma, lähen kindlasti uuesti loomaaeda! ✨

Vaade Budapesti kuulsatele sildadele Buda poolel asuvalt Gellérti kindlusmäelt.

Maakodu reis

Aafrika

läänenurka ja külmapoolusele

Maroko – see Aafrika läänepoolseim riik on kaugelt enam kui lapsepõlvest meelde jäänud mustkuldse kleepsuga apelsinid ja liivaluited. Ehkki tegu on küllalt lähedal asetseva sihtpunktiga, teame sellest maast masendavalt vähe. Just seetõttu on kevadiseks Maakodu lugejareisi sihtpunktiks Maroko.

Maakodu reisirid on viinud meie lugejaid ja sõpru peaaegu igasse maailmajakku, vaid Austraalias ja Antarktikas on käimata. Järjekordset avastamisväärsset paika valides jäi meile aga silma, et ka Aafrika on teenimatult unarusse jäänud. Just seetõttu otsustasime seada sinna oma järgmise reisisihi. Kuna Lõuna-Aafrikas on meil käidud, langes liisk seekord Põhja-Aafrika ja Maroko kuningriigi kasuks.

Rikkalik loodus ja põnev kultuur

Looduslikult mahuvad sellesse kuningriiki ookeaniäärsed lõputud liivarannad, kuumavad kõrbeluited, varjulised palmioaasid ning enam kui 4000 m kõrgused mäed, mille külgedel kasvavad seeditrimetsad.

Kultuuriliselt on Maroko sama põnev. Siin on aegade jooksul tegut-

senud kartaagolased, berberid, roomlased, araablased, portugallased, hispaanlased ja prantslased ning nad kõik on seda riiki veidi mõjutanud. Õnneks positiivselt, sest enamiku ajast on Maroko olnud iseseisev ja seetõttu on marokolased saanud neist kultuuridest üle võtta just seda, mis meeldib ja sobib.

Oma reisi jooksul näeme enamikku Maroko olulistest vaatamisväärsustest ning külastame kõiki tähtsamaid keskusi alates suurimast linnast Casablancast ja moodsast pealinnast Rabatist kuni ajaloolise pealinna Fesi ja muinasjutulise Marrakechini. Loodetavasti ootab meid ka väike rannapuhkus Atlandi ookeani äärses kuurortlinnas Agadiris.

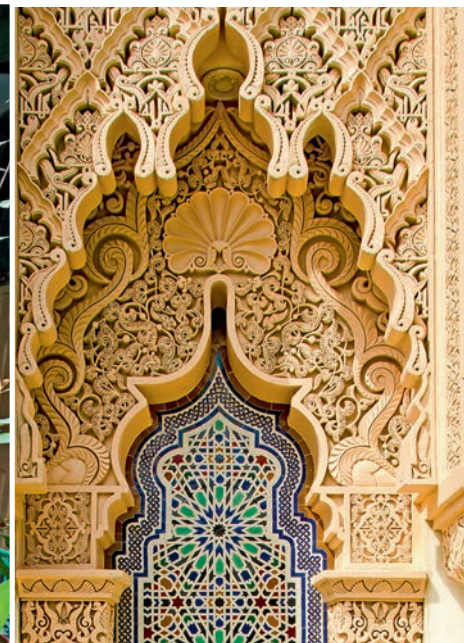
Näeme ka Maroko erakordselt mitmekesist loodust. Sõidame Atlase mägedesse imetlema tõelisi seedreid, neid, mis laulusalmi kohaselt meie maal ei kasva ja käime kõrbes Merzouga düünidel. Teravaid elamusi peaks pakkuma Todra jõe kanjon.

Kaunid aiad ja kultuurikümblus

Meie reisi marsruudile jääb ka Aafrika külmapoolus Ifrane, kus mõõdeti 1935. aasta talvel mandri teadaolevalt madalaim temperatuur –35 °C. Õnneks on ilm aprilliks sealgi tublisti soojenenud ning miinuskraade pole karta tarvis.

Loomulikult külastame ka põnevaid ajaloolisi vaatamisväärsusi ning kauneid aedu. Millised sihtpunktid meid täpselt ees ootavad, me esialgu veel ei ütle, kuid karta seda, et reis igavaks muutub, pole tarvis. Programmi koostamisel on meile abiks reisifirma Germal ja meie Sri Lanka reisi suurepärase giid Raivo Haab.

Üks meie tellijaist, kel on tuleva aasta 13. jaanuariks Maakodu aastatellimus või otsekorraldusleping, saab reisile fortuuna õnneliku käe abil. Need, kes oma õnne sedavõrd ei usalda, võivad end reisile registreerida kas Maakodu toimetuse telefonil 661 3370 või e-posti aadressil kadri.jakobson@maakodu.ee. ✨

MAAKODUGA EKSOOTILISSE MAROKOSSE!

Ainult ajakirja Maakodu jaoks kokku pandud ainulaadse lugejareisi loosimisel osalevad kõik, kellel on 13. jaanuariks 2014 sõlmitud kas otsekorraldusleping või vormistatud Maakodu aastatellimus.

Telli Maakodu ja avasta Maroko kaunimad aiad!

Maakodu kevadine ringreis viib lugejad eksootilisse Maroko kuningriiki. See on maa, kuhu võib kaotada südame.

Maroko on vürtside ja vikerkaarevärvide maa: punane linn Marrakech, valge Casablanca, roheliste seeditsemetsadega kaetud mäed, Sahara kõrbe kollased liivaluited ja linnade kirevad soukid ehk turuväljakud. Lisaks pilkupüüdev arhitektuur, imeiline mosaiigikunst, käsitöö ja hõrgutav toit – kõik see teebki Maroko muinasjutuliseks.

Reis toimub kevadel, mil Maroko loodus on kõige lopsakam. Seetõttu külastame ka mitmeid kuulsaid ja kauneid aedu.

Nende hulka kuuluvad Bahia palee aiad, 150 000 palmiga Palmeraie oas, kuulsale moeloojale Yves Saint Laurent'ile kodus ja inspiratsiooniallikaks olnud Le Jardin Majorelle ja ka eksootiliste taimede aed Les Jardins Exotiques de Rabat Salé. Giidiks on tunnustatud teejuht Raivo Haab, kelle üks lemmikmaa on Maroko.

Maakodu lugejareis toimub 04.–14.04.2014 koostöös reisifirmaga Germal Reisid.

Üks meie tellija saab reisile fortuuna õnneliku käe abil. Võitja kuulutame välja Maakodu veebruarinumbri. Need, kes oma õnne sedavõrd ei usalda, võivad end reisile registreerida kas Maakodu toimetuse telefonil **661 3370** või e-posti aadressil **kadri.jakobson@maakodu.ee**.

Tellides soodsam!

Maakodu aastatellimus maksab 27 € ja otsekorraldus 2,50 € kuus. Hinnavõit aastatellijale 8,40 € võrreldes kaanehinnaga poes!

HINNAVÕIT
kuni
8,40 €!

Jälgi Maakodu Facebookis ja võida auhindu!

Oktoobris loosime Maakodu fännide vahel iga nädal välja kauni maalinguga puidust pingi!

Tellimine: telefonil **680 4444** • e-postil klienditugi@lehed.ee • veebis www.maakodu.ee/maroko

kostitaja

Kohvihõnguline

Vildivilla

Tekst Kristel Kirss / Fotod Sven Arbet

70 oktoober 2013 MAAKODU

Vildivilla
kohviku laud
ja toolid on külmade
tulekuks valmis –
vilditud põlvikud
jalas ja vestid seljas.
Vilditud kate on pehme
ning ühtlasi on ka
küllastajatel soojem
istuda.

*Ilmad alles muutusid
jabedamaks, kuid Vildivilla
kohviku toolidel on vilditud
põlvikud juba ammugi jalas
ja vildist särigid seljas.*

Aruküla raudteeäärne vana kauplusemaja tegutseb nüüd Vildivillana – seal müüakse kohalikku käsitööd ning saab osaleda käsitöökursustel. Suvel ootasid külalastajaid kohviku ees lõbusaks värvitud toolid.

Vildivillas kannavad lambavillaseid keha-
katteid kõik need, kes toimekalt koh-
vikuleti taga, rääkimata pererahvast. Ja
seda aasta ringi! Siin ollakse viltimisusku. Just
seepärast kannab päikesekollane maja ka niisugust
peent ja mitmetähenduslikku nime.

Habras Vildivilla perenaine Aivi Hiibus on viltimise-
ga tegelnud ning seda armastanud juba aastaid.
Villaloorid on aastaid täitnud tema Periküla
kodu kõiki vabu nurki. Ent viimaks jäi kodumaja
toreda hobiga tegelemiseks kitsaks.

“Minu ümber tekkis üsna suur huviliste ring,
kes soovisid viltimist õppida. Käisin eri paika-
des koolitusi tegemas, aga see oli üsna ebamugav.
Mõtlesingi siis, et selleks võiks olla mingi oma-
ette koht,” meenutab Aivi. Juhuslikult jäi naisele
silma Aruküla raudtee ääres üks tühi maja, mille
aknad olid vandaalide kartuses vineerplaatidega
kinni löödud. Varem oli majas asunud toidupood,
hiljem taarapunkt, aga äkki jäid ruumid tühjaks.

Aivi hakkas kohe tegutsema, uuris veidi, ning
peagi oli omanik teada. Läbirääkimised kulge-
sid edukalt. Vildisõbrad said maja kaheks aastaks
tasuta rendile, seda eeldusel, et hädapärase
remondi- ja koristustööd tehakse ise ära. Aivile tuli
appi kogu pere. Õhinaga asuti hoonet käsitöökeskuseks
sättima. Viltimine vajab kindlasti vett ja kanalisatsiooni,
aga veevärki majas polnud. Selle rajamisele aitas ka
omanik kaasa. Teiste remonditöödega said Aivi isa Enn
ja abikaasa Roland ise hakkama. Näiteks olid
tänavapoolsed aknad hiiglaslikult suured, mis
tähtendas talvel suurt soojakadu. Mehed ehitasid
aknaavad väiksemaks ning hoone sai soojem,
kodusem ja hubasem. Korsten ja ahi lasti enne
kütteperioodi asjatundjatel üle vaadata. Need on
nüüd heas korras. Lisaks paigaldati kohvikupoo-
lele ka väike kamin.

“Minu kaasa on nii tubli, et kui vaja, siis küpsetab
ta ka saia,” kiidab perenaine abikaasat.

Hinge ja õhinaga tegutsejad

Paar aastat tagasi, kui maja sisustama hakati, pol-
nud Hiibuse perel kohviku avamine veel mõt-
tes. Seltsielu läks niigi käima. Käsitööhuvilised
tulid Aivi juurde kokku, räägiti juttu – samal ajal
käed muudkui viltisid, kudusid või heegeldasid.
Perenaisele hakkas aga peagi tunduma, et villa-
looride ja seebiveega mässamise vahele mahub
ikka üks kuni paar kohvipausi. Ja kui juba kuuma
kohvi juuakse, siis tahaks nagu midagi selle kõr-
vale hammustada. Nii hakkas Aivi koolitustele
tulijaid ka küpsetistega kostitama.

Vaimukad
lilleamplid
püüavad
möödasõitjate
pilke. Lilled
kasvavad nii
teksades kui
ka traksidega
pükstes.

Vana külmkapi
sisu tuleb lausa
lähemalt uurida.

“Jah, alguse sai maja küll viltimisest, aga sel suvel olen ma kogu hingega kohvikupoolel olnud. Kui õhtud pikemaks ja pimedamaks lähevad, siis kolin jälle viltimislaua taha tagasi,” naerab ta.

Vildivilla kohviku menüüs on Aivi pannkookid, millele pakutakse mitut sorti täidiseid, ja pirukad. Arukülas on aga teisigi tublisid küpsetajaid ja talutoodangu pakkujaid. Siin müüakse nendegi tooteid. Ostjaid on ootamas kodune leib, jäätis, mesi, taimeteed, õunamahl ning Kuu-siku talu õnnelike kanade munad.

“Oma küpsetistesse panen ma vaid neid mune! Kasutan ka oma saiades ainult Eestis mahedalt

kasvatatud viljast tehtud jahu, mida jahvatab meile värskelt Loona talu veski. Soolased pirukad valmistan alati täisterajahust. Püüame alati oma köögis kasutada võimalikult palju kohalikke päritolu ning eheadaid koostisaineid. Samas väga mahedaks me siin minna ei saa. See tõstaks liialt hinda,” märgib Aivi.

Maakodu külaskäigu ajal astusid kohvikust läbi mitu töö- ja ehitusmeest, kellel oli isu just värskelt ahjust välja võetud pirukate või pannkookide järele. Suvistest saiakestest kujunesid hittideks seesamiseemnetega hanemaltsaja nõgesesai ning sinihallitusjuustu- ja rosina-

Vildivilla perenaise ja viltimiskursuste juhendajal Aivi Hiibusel on pidevalt midagi käsil. Kui parasjagu pole vaja pirukatainast vormida, on naisel kindlasti mõni viltimistöe teha. Vilditud esemeid saab osta, samas võib neid ka Aruküla Vildivillas tegema õppida.

Väikeses kohvikus, mis on suletud vaid pühapäeval ja esmaspäeval, tehakse iga päev värskaid saiakesi. Keraamika autor on Kairit Ausmees.

Vildivilla piparmündi-toorjuustukook

- 1 pakk ehk 180 g šokolaadiküpsiseid
- 1 piparmündikaramellkomm
- 60 g sulatatud võid
- 2 muna
- 1 dl suhkrut
- 400 g toorjuustu
- 1 dl hapukoort
- 2 dl tumedat šokolaadi (tükeldatud)
- värsked piparmündilehti (väiksem peotäis)
- 200 ml vahukoort

Purustage küpsised. Segage juurde peenestatud piparmündikomm ja lisage sulatatud või. Suruge saadud mass umbes 23cm läbimõõduga koogivormi põhja. Segage munad, suhkur, toorjuust ja hapukoort ühtlaseks massiks. Hakkige piparmündilehed peeneks ja lisage toorjuustusegule. Purustage šokolaad väiksemateks tükkideks ja puistake küpsisepõhjale. Seejärel valage kõige peale toorjuustusegu. Küpsetage kooki 150kraadises ahjus umbes 40 minutit. Seejärel laske koogil jahtuda. Hiljem asetage kook külmkappi, laske seista üle öö. Enne serveerimist katke kook vahustatud vahukoorega ja kaunistage piparmündilehtedega.

pirukas. Magustoitudest on lemmikuks saanud rabarberijäätis.

Alati on küllastajatele pakkuda ka vähemalt üks kook. Maakodu külaskäigu päeval oli selleks piparmündi-toorjuustukook, mis tahtis lausa keele alla viia.

Samal ajal kui kohvi ja saiakestega maiustatakse, ahmivad silmad kõike toredat, mis ruumile vürtsi annab. Mööbel on lõbus: iga tool on siin eri tooni, nagu ka riulid. "Me ei ole ostnud mitte midagi. Kõik on kusagilt saadud ja siis oma käega üle vuntsitud," märgib perenaine. Just sellistel rõõmsavärvilistel riulitel ja ka riide-

puudel ootavad ostjaid kohalike käsitöömeistrite tööd. Waldorfi lasteaia kasvataja Diana Kuulma õmmeldud armsate nukkude poole sirutavad käsi nii väikesed kui ka suured tüdrukud. Naiste puidutööoskust tõestavad Kaila Pitki puidutööd. Kohviku riulite ehteks ja müügiks on keraamilised nõud, mille autor on Kairit Ausmees, kes ühtlasi juhendab Vildivillas keraamikaringi. Õmblustöid on müüki toonud Monika Teas, kes on sisustussalongi Sidruniga Tee perenaine, ning kõik vilditud esemed on Vildivilla meistrite näputöö.

Kaunis ja teraapiline viltimistö

Kõiki neid Vildivilla vilditud esemeid vaadates näib, et pole asja, mida villaloorist teha ei saa. Enne talve on nendest esemetest kõige menukamaks osutunud Aivi tehtud suursugused sallkraed daamidele. Ükski sall ei sarnane teisega. Vilditud kotid, seinapildid, mütsid, vestid, mantlid, sussid – kõik need esemed annavad kohvikut külasthanud viltimishuvilisele tegemisindu juurde.

Kui müügil olev müts meeldib, aga pähe ei mahu, on Aivil soovitus käisest võtta: "Tulete kursusele ning vildite sobiva mütsi endale ise! Rongiliiklus on meil hea ning nüüd sõidavad ka uued rongid."

Kindlasti ei ole see ainus põhjus, miks Arukülas on viltimine nii populaarseks saanud.

Aivi sõbranna Maia Raudkivi, kes on sageli ka kohvikus abiks, tuleb köögist pirukate juurest korraks ära, et meile viltimise võlusid selgitada. "Viltida on tore, sest see käsitöö saab ruttu valmis ning tulemus on kohe näha. Ja valmis asi üllatab alati: tahad roose, aga välja tulevad hoopis armsad moonid. Lisaks kõigele on viltimine ka väga teraapiline tegevus. Pärast on kohe hea olla."

Värsket villaloori ostetakse Raasikult, sest nende toodangut usaldatakse. Aivi peab villaloki värskust, millest loori tehakse, väga oluliseks. Kaua seisnud lambavillast tehtud loori olevat palju raskem viltida ja see teeks algajatele kursustele meelegärrmi. "Saab viltida küll, aga see võtab lihtsalt rohkem aega," täpsustab Aivi.

Sügisel algavadki uued viltimiskursused. Õpilasi ootavad villaloorid on juba varutud. Värvigamma on väga lai. See peaks äratama iga loova vaimu. Vildivilla on muutunud populaarseks töötubadega sünnipäevade tähistamise paigaks, isegi lauluhimulisele Aruküla meeste regilaulupundile Lüü-Türr. Need mehed on villat pidanud heaks kokkulaulmise harjutus- ja esinemiskohaks. Kui mehed hääled kõlama hakkavad, ei pane keegi rongi möödumist tähelegi.

Vahvateks koosviibimisteks ja uute ideede sünniks on see maja ideaalne koht. Loomingulised inimesed, nii lähedalt kui kaugel, on Vildivillasse alati teretunud. Väid koid – need villa näksivad ja muidu ihnuskoid – pole sellesse majja oodatud. ✨

Tekst **Irina Horošihh**,
Tallinna Teeninduskooli kutseõpetaja
Fotod **Sven Arbet**

Sügisvärvid

taldrikul

Piknik puudelt pudenenud ning kuldseks värvunud puulehtedel, tekil marjadest ja seentest lemmikroad – selles on sügisele ainuomast rõõmu.

Nüüd mil suvepalavus on järele andnud, enam kerge salati ning väherasvase keefiriga kõhtu ei täida. Teisalt pole krõbedad külmakraadid veel saabunud ning suvel kogutud puuvilja-, marja- ja köögiviljavarudest saab teha roogi, milles on rikkalikult nii kiudaineid kui vitamiine. Valmistamegi nüüd perele sügisesi sööke ja tõstame oma tuju!

Hubane suvekook ja sume sügispäev loob suurepärase võimaluse valmistada lõuna- või õhtu-

söögiks midagi kuuma, aromaatsset ja säravat. Miks mitte alustada peedi-püreesupiga, jätkata pearoaga, milleks on kergelt küpsetatud kana rinnafilee koos särava lisandiga porgandist ja kaalikast. Või hoopis kartulipannkoogid hautatud köögiviljadega.

Magustoiduks sobib kindlasti midagi, mis tehtud õuntest. Õunad sisaldavad rauda, pektiini ja vitamiine, mida on kasulik talveks naha alla varuda. Koos peedi ja kõrvitsaga saab õuntest veelgi põnevamaid ja ahvatlevamaid hõrgutisi.

Alljärgnevalt pakungi toite, mis on igati asjakohased aina jahedamaks muutavas sügises. Neis on sügise värve ja pidulikkust, samas aitavad need tugevdada immuunsüsteemi. Head isu!

Kartulikoogid

Kahele

- 300 g kartulit
- 50 g sibulat
- 1 muna
- toiduõli
- soola, köömneid

Puhastage köögiviljad. Riivige toored kartulid. Lisage peeneks hakitud sibul, köömned, sool, lahtiklopitud muna ning segage ühtlaseks massiks. Praadige kartulikoogid õlis kuldpruuniks. Kui kasutate munapanni, saate lihtsa vaevaga valmistada ühtlase kujuga kartulikooge.

Hautatud köögiviljad

Kahele

- 200 g porgandit
- 100 g õuna
- 50 g porrulauku
- 30 g suhkrut
- 50 g võid
- 50 ml valget veini
- soola, pipart, veidi suhkrut

Puhastatud porgand, porrulauk ja sibul lõigake ratasteks. Praadige porgand võis, lisage porru ja praadige veel veidi. Maitsestage soola, pipra, suhkru ja veiniga. Vajadusel võite lisada veidi vett. Laske toidul haududa kaane all. Õunad loputage puhtaks, koorige ja lõigake viiludeks. Seejärel lisage viilutatud õunad hautisele ja kuumutage kuni valmimiseni. Serveerige koos kartulikoogiga.

Kanavormiroog köögiviljadega

Kahele

- 2 marineeritud kanafileed
- 20 g nisujahu
- toiduõli
- 100 g porgandit
- 100 g kaalikat

MARINAAD KANAFILEELE

- apelsinimahla
- sojakastet
- broilerimaitseainet
- õli

MEEKASTE

- 1 pakk rööska koort (35%)
- 100 g hapukoort (20%)
- 1 dl sojakastet
- 1 dl mett
- 0,5 tl roseepipart

Valmistage marinaad, segades omavahel apelsinimahla, õli ja sojakaste ning maitsestage broilerimaitseainega. Asetage kanafilee marinaadi. Paneerige marineeritud kanafilee jahus ja praadige kergelt praepannil. Valmis filee tõstke ahjuvormi.

Koorige porgand ja kaalikas, lõigake kuubikuteks. Blanšeerige neid mõni minut keevas vees, siis kurnake vedelik. Et säilitada porgandi värvust, ehmatage neid külma veega. Blanšeeritud köögiviljad tõstke samuti ahjuvormi. Valmistage meekaste. Segage omavahel röösk koort, hapukoort, sojakaste, mesi ja roseepipar. Ahjuvormi tõstetud kana ja köögiviljad valage selle kastmega üle. Küpsetage ahjus 180 kraadi juures 25–30 minutit. Serveerige keedetud riisi või kartulitega.

Peedi-püreesupp apelsiniviiludega

Neljale

- 150 g keedetud peeti
- 50 g mugulsibulat
- 50 g kartulit
- 30 g võid
- 4 g köögivilja-puljongit
- 300 ml vett
- 20 ml rõõska koort (35%)
- pool apelsini
- valget jahvatatud pipart

Puhastage ja tükeldage kõik köögiviljad. Kuumutage võis sibul, lisage tükeldatud kartul, aga ärge pruunistage. Lisage peeditükid ning kuumutage veel mõni minut. Valmistage puljongikuubikust ja keevast veest puljong, valage köögiviljadele nii palju, et see vaevalt neid kataks. Hautage kaane all pehmeks. Lisage rõõsk koor ja püreerige segu. Maitsestage pipra ja apelsinimahlaga. Kuumutage enne serveerimist keemiseni. Serveerige apelsiniviiludega.

Õuna-kõrvitsavorm

Neljale

- 300 g kõrvitsat
- 300 g õunu (soovitavalt hapukamaid)
- 100 g rõõska koort (35%)
- 30 g mannat
- 1 muna
- 30 g suhkrut, natuke soola, kaneelipulbrit
- 20 g võid
- 50 g hapukoort (20%)

Koorige kõrvits ja õunad ning lõigake kuubikuteks. Kõrvits hautage rõõsas koores vaikselt tulel pehmeks. Siis lisage manna. Ärge liiga palju segage! Seejärel valage juurde hapud õnakuubikud, kaneel, suhkur, keetke mõni minut ning siis jahutage. Lisage lahtiklopitud munakollane, segage läbi. Viimaks vahustage munavalge ning lisage ettevaatlikult kõrvitsa-õunasegule. Valage saadud segu ettevalmistatud ahjuvormi. Kõige peale tõstke mõned võitükid. Küpsetage 160–180 kraadi juures umbes 40 minutit. Serveerige soovi korral hapukoorega.

Peedi- õunatarretis

Kahele

- 50 g keedetud peeti
- 150 g õunu
- 150 ml vett
- 50 g suhkrut
- pool sidrunit
- 4 g ehk 1 tl želatiini
- 60 ml vett (želatiini paisutamiseks)
- 50 ml rõõska koort (35%)

Puhastage õunad ja peet ning riivige. Valage riivitud aiaviljad veega üle. Lisage sidrunimahla ja riivitud sidrunikoor ning suhkur. Keetke umbes 10 minutit. Paisutage želatiini külmas vees, sulatage veevannil ja lisage peedi-õunasegule. Valage tarretis vormi ning asetage külma tahkuma. Serveerige vahukoorega. *

Professionaalsed toidu- ja taimekuivatid

Kuivata ise ürte,
viinamarju, marju,
õunu, seeni, kala
ja liha.

Hinnad alates
229,60 €

www.rodoad.ee

rodoad@gmail.com

www.facebook.com/kasvuhooned

tel 501 6742

Rodoaed

Kraapimis- ja vaatlustorn Kessule

Tekst **Kristel Kirss** / Fotod **Kadi Märitz**

Kessu naudib peremehe ehitatud kraapimispuud iga päev. Kassil on seal piisavalt mängimis- ning vaatlusvõimalusi.

Gepardlikult kiire Kessu ronib kribinal-krabinal hiiglasliku ronimispuu tippu ning peatub alles selle kõige kõrgemal platvormil, et aknast linde uudistada.

Kessu on Kõllamäe talu pererahva – Kadi Märitza ja Taivo Simsoni elavaloomuline kassipreili, kes suurema osa päevast veedab nelja seina vahel hullates ja mängides. Selleks et säästa kodu pehmet mööblit ja bambustapeeti uue pere liikme teravate küünte eest, osteti lemmikloomapoest pesakastiga kraapimispuu.

Kuigi kassike on kergekaaluline, ei pidanud papist, puidust ja karvase tekstiiliga üle liimitud lemmikloomalõbustaja kuigi kaua vastu. Iga kord, kui Kessu puud kasutada tahtis, kukkus see ümber.

“Meile tundus, et see oli valepidi kokku pandud,” meenutab Kadi. “Viimaks hakkas Kessu talle ostetud mänguasja koguni vältima.”

Kukkumiste käigus oli pesakast juba lagunemise märke ilmutama hakanud, nii otsustas Taivo selle ebaõnnestunud abivahendi tõhusama ning täispuidust turnimispuuga asendada.

Esmalt mõtles ta pudedada poekraami üldse minema visata, ent leidis siis, et ümara sissekäiguga pesakasti saab ka uue kassipuu juures kasutada. Kuna nende kodu ehitamise algusest on möödunud mõni aasta, oli ehitusest alles jäänud materjale, mida sai kohe kasutada. Paks ja raske liimpuidust plaadijupp, mis jäi üle köögi ehitamisest, sobis hästi kraapimispuud püsti hoidma. Selle külge kinnitas Taivo prussidest ronimispuud ning neid hoidva tugiposti. Kuna prussid olid kraapimiseks liiga libedad, osteti ehituspoest kaks 10 meetri pikkust takunöörikerat. Nööri otsad kinnitati prusside külge naelkonksudega ning seejärel keriti nöör tugevasti ümber postide.

Eri tasanditel mänguvõimaluste loomiseks riputati postide vahele vanast diivanipadjust rippkiik ning eelmise kraapimiskomplekti kuulunud pesakast. Karvase kangaga kastile pani Taivo paksema põhja, mille omakorda kinnitas nööri mähitud prussiga liimpuidust aluse keskmesse. Et peitupugemist võimaldav kast kassi mängude ajal ei kõiguks, kruvis ta ühe seintest ronimispuu külge.

Pesakasti vana ruudukujuline põhi rändas kraapimispuu “latva”, põrandast umbes 150 cm kõrgusele, et kassil oleks n-ö oma vaatetorn. Mõned piuksuga ja hääletud lelude riputati samuti prusside külge, et õhutada kassikest mängima.

Kessule hakkas uus kraapimispuu kohe meeldima. Kui ta vaid soovib, kükitab pesakastis või selle katusel. Kui Kessu väiksem oli, proovis ta kiiges magada, nüüd kasutab ta seda kiige põhja külge riputatud lelu püüdmiseks.

Kraapimiseks kinnitatud nöörid saavad aga iga päev vatti. “Peame nööri juurde ostma, et ühele prussile veel seda ümber kerida ning olemasolevaid kraapimispuud veidi täiendada,” ütleb Kadi. ✨

Kitsekasvatus

Hans Späth, Otto Thume,
Johann-Georg Wenzler

Raamatus jagavad kogenud spetsialistid oma teadmisi ja nõuandeid, mis aitavad kitsekasvatajal vigu vältida. Eriti pööratakse tähelepanu sellistele edukaks kitsekasvatuseks olulistele punktidele nagu loomade ulualune, söötmine, aretus ja tervishoid. Põhjalikult käsitletakse ka liha ja piima tootmist ning kasutamist. Erinevad kitsejuustu ja hapupiima valmistamise retseptid võimaldavad kitsepidajatel igapäevast piima vaheldusrikkalt kasutada.

MESINIKU AABITS

MARJE RIIS

„Mesiniku aabits“ on mõeldud hobimesinikule, kes alustab 3–5 perega täiesti algusest. Raamat koosneb kuuest peatükist, mis on nimetatud ajaliselt järjestatud õppepäevadeks, ning pöörab tähelepanu mesilasperede elutegevuse tundmaõppimise ja hooldamise olulistele hetkedele ühe aasta vältel.

PIDUSÖÖGIST NÄLJAHÄDANI. SÖÖMINE-JOOMINE KESKAJA TALLINNAS

INNA PÖLTSAM-JÜRJO

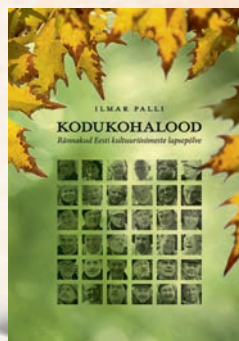
Tallinna Linnaarhiivis säilitatavatele dokumentidele tuginev raamat keskaja tallinnase toitumiskultuurist viib lugeja tähtsate poliitiliste sündmuste ja väljapaistvate isikute juurest igapäevaelu. Tallinna ajaloo käsitlemine nii-öelda argielu tasandilt peaks eeldatavalt tublisti täiendama varasemas ajalookirjanduses pakutud pilti Eesti linnast keskajal ning ühtlasi aitama tema tähtsust ja kohta maa arengus paremini mõista ja hinnata. Kõige selle kõrval on lugejal loomulikult võimalus põgusaks pilguheiduks ka keskaja köögi kunsti.

SLUMMIDIPLOMAADID

MARINA ELBASAAR

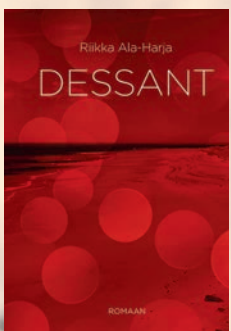
„Slummidiplomaadid“ vaatleb kohati üsna anekdootlikus võtmes peategelaste Hella ja Alla ning teiste Eesti välisministeeriumi ametnike ja nende sõprade elu ning tegemisi Eesti liitumisel NATO ja Euroopa Liiduga.

KODUKOHALOOD. RÄNNAKUD EESTI KULTUURIINIMESTE LAPSEPÕLVE

ILMAR PALLI

„Kodukohalood“ viib lugeja põnevale rännakule Eesti tuntud kultuuriinimeste lapsepõlveradadele. Nostalgilisel teekonnal saame muu hulgas teada, miks Kaljo Kiisk sinepit ei sallinud, mida kartis Paul-Eerik Rummo lapsena, miks Mati Unt kunagi maaelust ei kirjutanud, millest unistas väike Jaan Rannap ja millised olid Priit Pärna lapsepõlvemängud.

DESSANT

RIIKKA ALA-HARJA

Romaani tegevus toimub väikeses Normandia külas. Sealsamas, kus leidis aset Teise maailmasõja lõpu saatuslik dessant. Plahvatus toimub kohe: romaani esimestel lehekülgedel haigestub Julie väike tütar Emma leukeemiasse. See on mõni kuu pärast seda, kui on selgunud, et abikaasa Henri on naist juba üle aasta petnud. Julie ellu ei jää enam midagi peale sõja.

EESTI FILMI TÄHEATLAS. INTERVJUUD EESTI FILMI-, TEATRI- JA ELUKUNSTIMEISTRITEGA

JAAN RUUS

Eesti filmiguru Jaan Ruusi 75. sünnipäeva puhul ilmuv eesti filmirahvast portreeriv intervjuukogumik sisaldab endas 30 intervjuud kuulsate eesti filminäitlejate, režissööride, operaatorite, animaloojate ja dokumentalistidega.

Koera hot spot

vajab
kiiret ravi

Tekst **Jana Rand**

Fotod **Marko Mumm, erakogu**

Haigestunud koer on tujutu. Paraku sobib soe karvastik haigusetekitajale väga hästi.

Nahapinnale tekib suhteliselt selgelt piiritletud leemendav ja kuum laik (sealt nimetus *hot spot*), mis koera silmanähtavalt ärritab, sest võib olla nii sügelev kui valus. Haiget kohta lakkudes või kratsides kahjustab loom oma nahka veelgi. Seeläbi võib haiguse levik saada nii kiire hoo, et ühest laigust õhtul on hommikuks tekkinud terveid kehapiirkondi kattev limane, punane ja põletikuline piirkond.

Päästab kiire sekkumine

Päike ütleb, et väikeste nahahaavade, rääkimata alanud märjast ekseemist, tuleb tegeleda kohe.

“Vigastatud või nahapõletikku haigestunud piirkonnalt tuleb karv maha ajada. Seda võib teha väikeste teravate käärde või pügamismasinaga. Seejärel proovige looma takistada end haige koha pealt kratsida ja lakkuda. Selleks tuleb koerale panna vastav krae,” õpetab arst.

Raviks sobivad tuntud naha desinfitseerimise vahendid: Asept, kaaliumpermanganaadi või vesinikülhlapendi 3% lahus, looduslikest vahenditest kumelitee, taruvaigutinktuur ja aaloe-mahl. Tasuks jälgida, et viimased poleks valmistatud alkoholi baasil – need võivad ärritatud nahaga kokku puutudes põhjustada loomale valu. Ärge kasutage rasvaseid haavasalve või kreeme, mis tekitavad haigele kohale õhku mitte läbi laskva kihi. Ekseemi ei maksa kinni siduda või plaasterdada, õhu käes on naha paranemine tunduvalt tõhusam.

Kui kodus ravist kasu pole, tuleb pöörduda loomaarsti poole. Arstiga tuleks nõu pidada ka siis, kui koera märg ekseem hakkab korduma. ✦

Viimasel ajal on koerte hulgas sagenenud tülika nahapõletiku hot spot'i levik. Tüütu haigus võib kimbutada koera üsna salaja ja kõige tähtsam on kiire tegutsemine.

Moodne ja aina mugavamaks muutuv elu on kaasa toonud nii inimeste kui loomade ülitundlikkuse tõusu ja immuunsüsteemi nõrgenemise, sellega võib seostada ka viimastel aastatel koerte seas sagenenud nahapõletikku, mida tuntakse märja ekseemi või *hot spot*'i nime all.

Haigus võib alata vaevumärgatavast kriimust, levida tundide jooksul ning ravimata jätmisel põhjustada isegi veremürgitust ja surma.

Eesti Saksa Lambakoerte Ühingu juhatuse liige ja koeraomanik Katriin Salumaa ütleb, et üht tema koera kimbutas *hot spot* üsna sageli.

Piisab kriimust

“Noorena oli minu koeral see haigus kaks korda aastas,” ütleb ta. “Koer hakkab haiget ja sügelevat kohta lakkuma. Kui ma haiget kohta märkan, kohe ravimit peale pihustan, see edasi ei lähe. Kui tähele ei pane, ja pika karvaga koerte puhul võib seda juhtuda, tuleb sel kohal karvad ümbert ära lõigata, et haigus edasi ei kulgeks,” räägib ta. *Hot spot* tekib sageli suvel, kui pärast ujumist koera korralikult käterätiga ära ei kuivatata. Aluskarv jääb niiskeks ja nahk läheb hauduma. Salumaa on märganud, et haigus võib olla seotud ka stressiga.

“Ükskord enne võistlusi, kui koer oli pisut stressis, lõi *hot spot* taas välja.

Loomaarst Kaie Päike ütleb, et märga ekseemi esineb kõige rohkem suvel, sest soe karvkasukas on bakteritele ideaalne paljunemispaiik. Samuti käivad koerad suviti tihti ujumas ning märg ja soe karvastik ongi see, mida haigusetekitajad kõige rohkem vajavad. Nahapõletik pole ka külmemal ajal mingi imeasi. *Hot spot* võib alguse saada ka kaelarihma all tekkinud haudumisest, hõõrdumisest, naha allergiast või putukahammustustest.

Nahapõletikust on veidi enam ohustatud pikakarvalised koeratõud: retiiverid, bernhardiinid, berni ja saksa lambakoerad. Samas tabab haigus üha enam ka lühikarvalisi koeri.

Soovitusi koera naha hooldamiseks

Kui koera nahale on tekkinud kriimustus, marrastus või putukahammustuse jälg, desinfitseerige need igaks juhuks ning jälgige, et sellest ei hakkaks arenema nahapõletik. Kammige koera, eriti kevadel karvavahtuse aegu, sest vanunud kohtade alustes on haudunud kohad kerged tekkima. Pärast ujumist kuivatage looma karvad. Vahel võivad koerad tiigiveele allergilised olla, siis tuleks nad pärast suplust šampooniga pesta.

Allergilised nahareaktsioonid peab ravimitega kontrolli all hoidma, sest allergiast kahjustatud nahk on pinnaseks nahapõletiku tekkele. Kui märg ekseem ravile ei allu, pöörduge ravi saamiseks veterinaari poole. Samuti vajate ravimiseks loomaarsti abi, kui koer ei lase haavale rohtu panna või kratsib ja lakub seda ägedalt.

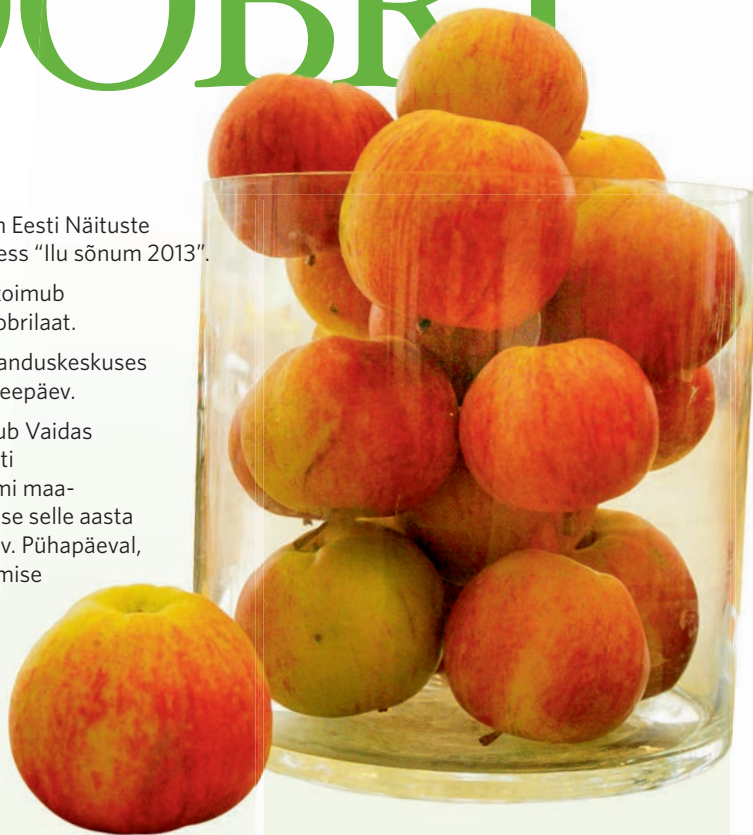

Katriin Salumaa koos oma koera Heleros Qwintoga, keda on *hot spot* kahjuks mitu korda kimbutanud.

OKTOOBRI

sündmuste kalender

- 1.-2. oktoobril toimub Salme Kultuurikeskuses Eakate Festival 2013.
- 2. oktoobril saavad Kõue rahvamajas kokku Kõue Krõõdad. See on naisteühendus, kuhu võivad kuuluda kõik naised olenemata elukohast.
- 3.-6. oktoobrini toimub Riias Euroopa mööblitootjate mess Baltic Furniture 2013.
- 4. oktoobril toimub Värskla kultuurikeskuses konverents "Setomaa uurimisretked".
- 4.-6. oktoobrini on Saku Suurhallis ratsaspordifestival Tallinn International Horse Show.
- 4.-6. oktoobrini toimub rahvusvaheline autorilaulu festival "Lehesaju muusika" Tartus.
- 4.-6. oktoobrini toimub Kihnu saarel Kihnu Viulifestival.
- 5.-13. oktoobrini on Tallinna Botaanikaaias avatud näitus "Söödavat maa alt ja maa pealt".
- 5. oktoobril peetakse Liivimaa Mihklilaat Valgas.
- 5. oktoobril toimub Matsalu looduskeskuses Penijõel maakivikeldrite taastamise teabepäev.
- 5. oktoobril on Tartu Linnamaraton.
- 5. oktoobril toimub Otepää Aiandus- ja Mesindusseltsi sügislaat.
- 5. oktoobril toimub Türi kesklinna pargis IV Türi Õunafestival.
- 5. oktoobril on Raplamaal Velisel suur kauplempäev.
- 5.-6. oktoobril on Tallinnas Järve Keskuses Veini Festival 2013.
- 6. oktoobril toimub Viiking Window 32. Paide-Türi rahvajooks.
- 7.-11. oktoobrini on leivanädal Põlva Talurahvamuuseumis.
- 7.-13. oktoobrini kestab Seto kultuuri nädal Seto Talumuuseumis.
- 11. oktoobril toimub üritus "Laupa mõisa häärber 100".
- 11. oktoobril on lõikuspidu Lüübnitsas.
- 11.-12. oktoobril toimub Saaremaa Ralli.
- 11.-12. oktoobril toimub Viljandis Pärimusmuusika Lõikuspidu.
- 11.-12. oktoobril on Eesti Näituste messikeskuses mess "Ilu sõnum 2013".
- 11.-13. oktoobrini toimub Narvas Suur oktoobrilaat.
- 12. oktoobril on aianduskeskuses Hansaplant Orhideepäev.
- 12. oktoobril toimub Vaidas Uue-Uustalus Eesti Vabaõhumuuseumi maa-arkitektuuri keskuse selle aasta teine reheatjupäev. Pühapäeval, 13. oktoobril - eelmise päeva praktikumi jätk.
- 12. oktoobril on Paides oktoobrilaat.
- 12. oktoobril on Põltsamaa laa.
- 12. oktoobril on Hiiumaal Emmaste rattaralli, start antakse kell 12 spordihalli juurest.
- 12.-13. oktoobril toimub Saku Suurhallis näitus-mess Art Teddy Planet. Näitusele kogunevad kunstnikud, nukumeistrid, kolleksionärid, käsitöökauplused jne. See on ainuke mess Baltikumis, kus esitletakse nii mitmekesiselt karusid.
- 13. oktoobril toimub laa Kilingi-Nõmme Suveaias.
- 13. oktoobril on 80. Rabajooks Harku raba teedel.
- 13. oktoobril kell 12 toimub Jõgevamaal Kuremaa maastikujooks.
- 13. oktoobril on Viljandi linnajooks.
- 14.-20. oktoobrini kestavad Tartu sügispäevad.
- 14.-24. oktoobrini toimub teatrifestival "Kuldne mask".
- 17.-19. oktoobrini kestab "Tartu ehitusmess 2013". Teave www.tartunaitused.ee.
- 18.-20. oktoobrini toimub Saaremaa Kolme Päeva Jooks.
- 19. oktoobril on vanade majade teabepäev Haapsalus.
- 19. oktoobril toimub Tartus sportliku vabavõitluse show Raju 10.
- 24. oktoobril avatakse rändnäitus "Moodne rehemaja. Arhailise ruumi uuestisünd" Tartu vaksalis.
- 24.-26. oktoobrini on Pärnus akordionimuusika festival.
- 26. oktoobril toimub "24 tundi Eestimaa rahvamajades". Kultuuripärandi aasta üle-eestiline ettevõtmine, kus sajad rahvamajad avavad üheks ööpäevaks külastajatele oma ukсед.
- 26. oktoobril on Pärnumaal Saare-Tõrvaaugu aiandis õppepäev "Viinapuude sügislõikus". Teave <http://e-aiand.net/39-oppepaevad>.
- 26. oktoobril toimub Võru Spordikeskuses suurlaa Uma Mek IV.
- 26. oktoobril toimub Haanja Jala100. Kell 7 alustatakse Haanja Suusakeskuses võistlust 100 km ja 42,2 km distantsil.
- 27. oktoobril on Pärnus Kahe Staadioni Jooks.
- 27. oktoobril algab Narva linnuses Paul Keresele pühendatud rahvusvaheline maleturniir.
- 28. oktoobril on Võrumaal Vastseliina vallas Lindora laa.
- 28. oktoobril on Võru kultuurimajas Kannel doonoripäev.
- 29. oktoobrist 1. novembrini kestab Tallinna Toidumess 2013. Teave www.profxpo.ee.

Uudiseid ja eelteateid ootab iga kuu 10. kuupäevani toimetaja **Kadri Jakobson**.
Tel 661 3370, e-post kadri.jakobson@maakodu.ee.

	võlv, nõiduslik	müüdi esikülj	modernistlik kunstivool	vanamoodne	raadius	Akadeemiline Kesk Raamatukogu	proosažanr	L	raadiojaam	raadius	eeskoda	suursugune naine		kauplus	on isegi	kõigis, igaihes	
	punast värvi andvad taimeosad												meremärk				
					kunstimuuseum					õdus ruum külaliste							
					olema vorm					vastuvõtuks väävel							
	taim pildil												okis, terav asi				
						meheniimi											
	müütiline reliikvia					meeter				laulja, in. nimi							
	on, ingl. K		ärkvel olles							härja veopuu							
			vene naisenimi														
	Laupäev	sülg			kandis kohale												
		pügama			Itaalia toit itaalia k.												
	Kristuse ristikiir				veelind												
	Pärnast saadav kiud				trepil osa												
	kerge söögikord				sündinud		susisev täht										
					topinambur		floks			vedamised							
	tema			muistne sõjavägi							Eesti Raadio	Kesktelevisioon	4., 2. ja 3. Vokaal	Globaalne Nõustamise Komitee	suurriik	...meeter	
	väike puhkpill			meistrivõistlused													
	suurvõistlus		jões, järved														argoon
			digiseadme püsimälu														
	taim pildil																
	aasta	hapnik		Seto jumalad													
		... sport		Oidipuse naine						Katoliku vaimulik							
	viik males					Loomingu Raamatukogu				kaks kahekordset vokaali							
						gramm											
	isikukood		Raplamaa küla														
	Islandi domeen		Külanõukogu				naisenimi										
							kohitsetud jäär										
	Näiteks		esivokaal		minevik												
			tuulepuhang		vooditarve												
	asula Lääne- ja Harjumaal																
							Sinu										
	Eesti Kontserdi direktor						kriiptäht										lehekülg
							neon										
	telesaate allikas																
	välisministeerium			...olevik						küla							

Lahendusi ootame 17. oktoobriks aadressil:

Maakodu, Narva mnt 13, 10151 Tallinn, e-posti teel kristel.kirss@maakodu.ee

Lisage vastuse juurde ka oma selle numbri lemmiklugu.

Õigete vastuste vahel loosime välja raamatu!

5003 Piatra grey

Super Natural seeria, 4 uut looduslähedast kivipinda.

 caesarstone[®]

KIVISEPAD

www.caesarstone.ee

www.kivisepad.ee

Tel. +372 5122 593

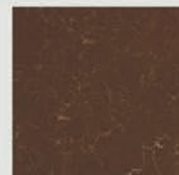
Kivist tasapindade edasimüüja on Arens Mööbel

5220 Dreamy Marfil

5141 Frosty Carrina

5380 Emperadoro

AVANT laadurid

AVANT TECNO OY (Soome) on maailma juhtiv, omakaalult alla 2000 kg kaaluvate kompaktlaadurite valmistaja. Laadureid müüakse suure eduga kõikjal maailmas ning ka Eestis on tänaseks kasutusel 600–700 AVANT laadurit väga erinevates töovaldkondades. Masinad valmivad Soome tehases, läbides range ja põhjaliku kvaliteedikontrolli. Komponentidena kasutatakse vaid parimaid.

AVANT on väikelaadurite tootearenduses teerajaja ja konkurentidele kättesaamatu. Tänu intensiivsele tootearendusele, põhjalikule kvaliteedikontrollile, laiale mudelivalikule ja uudsele tehnoloogiale on AVANT laaduritest saanud klass täiesti omaette masinaid, millele ei suuda konkurentsi pakkuda Hiinas, Poolas, Itaalias või arengumaades valmistatud õnnetud analoogid ja AVANT vanema põlvkonna ebakvaliteetsed koopiad. Intensiivne tootearendus ja pidev koostöö klientidega masina arendamise osas, töökindlus, laitmatu hooldus ja varuosade kättesaadavus on argumendid, mis tagavad laadurite suure müügieedu.

Teerajaks selles masinaklassis on mitmeid innovatsiooniahindu üle maailma pälvinud AVANT laadurid, mis on loodud töiseks töötegemiseks koostöös professionaalsete ja nõudlike klientidega. AVANT laadu-

rite edu näitab seegi, et enamik konkurentide üritab järgida just AVANT laadurite tootearendust ning pakkuda analoogseid lahendusi.

Tänu masinate universaalsusele, töökindlusele ja kasutamisihtsusele kasutavad ka Eestis AVANT laadureid väga paljud haljastus- ja ehitusfirmad, kinnisvarahooldusettevõtted, hotellid, turismitalud, vallad, linnad, põllumajandusettevõtted, kalmistud, aiandid, talupidajad, maakodude omanikud, eraaiapidajad jne.

AVANT laadureid on mitmeid mudeliseeriaid: 200, 300, 400, 500, 600 ja 700 seeria masinad. Mudelivalik on lai, masinaid leiab väga erinevaks otstarbeks. AVANT laadurite põhilisteks konkurentsielseteks on masinate universaalsus (tänu väga laiale töövahendite valikule), töökindlus, kerge kaal, suur jõudlus ning kasutamise lihtsus.

- Konkurentsituult enim müüdud väike-laadur ka Eestis.
- Lai mudelivalik masinaid alati kohapeal esinduses Sael.
- Lai valik kvaliteetseid töövahendeid alati kohe saadaval.
- Valmistatud Soomes, vt: www.avanttecno.com
- Originaalne AVANT.
- Üle 600 müüdud laaduri Eestis.

- **tõstejõud kuni 1400 kg**
- **tõstekõrgus kuni 2,8 m**
- **sõidukiirus kuni 25 km/h**
- **kaal alates 590 kg**
- **lai valik lisaseadmeid**
- **lai mudelivalik**

AVANT laadurite maaletoomise, müügi ja hooldusega tegeleb AS SAMI müügiosakond: Harjumaa, Saue, Tule 20, lisainfo tel 670 9040, müügijuht 528 2732 või sami@sami.ee. Müügihall avatud E–R 8.00–16.30.

SAMI
MASINAKESKUS
www.sami.ee